

Riksdagens protokoll

Nr 49

24 mars 1972

Debatter m. m.

Fredagen den 24 mars

Anslag till arbetsmarknad m. m.	3
Interpellation av herr Möller i Göteborg (fp) om en översyn av mentalrätten m. m.	82
Utsträckt motionstid	85
Meddelande ang. motionstider m. m.	85
Meddelande ang. enkla frågor av:	
herr Pettersson i Lund (s) ang. obligatorisk användning av säkerhetsbälte	87
herr Enskog (fp) ang. den fortsatta verksamheten inom SMT Machine Company AB	87
herr Werner i Tyresö (vpk) ang. förekomsten av åsiktsregistre- ring inom krigsmakten	88
herr Börjesson i Falköping (c) om ökad skattebefrielse för invalidfordon	88
herr Svensson i Malmö (vpk) ang. remisstiderna för översikt- liga planförslag	88
herr Olsson i Kil (fp) ang. närvaro av säkerhetspersonal vid fackliga sammankomster	88
herr Svensson i Eskilstuna (s) ang. förekomsten av åsiktsre- gistrering inom försvaret, m. m.	88

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 24 mars

Inrikesutskottets betänkande

Nr 3 ang. framställningar om anslag till arbetsmarknad m. m.	3
--	---

Fredagen den 24 mars

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner
nr 61 till skatteutskottet och
nr 80 till inrikesutskottet.

§ 3 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 100.

§ 4 Anslag till arbetsmarknad m. m.

Föredrogs inrikesutskottets betänkande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 bilaga 13 gjorda framställningar om anslag till arbetsmarknad m. m. jämte motioner.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Samtliga punkter i inrikesutskottets betänkande nr 3 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande samtliga punkter framställs under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast de punkter i inrikesutskottets betänkande, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 4

Arbetsmarknadsservice

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1972:1 bilaga 13 under punkten B 1 (s. 66–112) föreslagit riksdagen att

- 1) godkänna i propositionen förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1972,
- 2) till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 1 033 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1972:158 av herr Helén m. fl. (fp) vari, såvitt nu var i fråga, hemställdes

- A. att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde
2. att arbetsförmedlingen förstärktes med 50 nya tjänster som arbetsförmedlare och 50 biträdestjänster,
3. förslag till uppbyggnad av en organisation för interlokal arbetsförmedling,

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

4. förslag till ett system för användning av modern informationsbehandling inom arbetsförmedlingen,

5. förslag till regler för obligatorisk anmälan av lediga platser till arbetsförmedlingen för alla arbetsgivare med undantag för sådana som helt klarade sina rekryteringsfrågor utan förmedlingens medverkan samt arbetsgivare med mindre än tio anställda,

6. att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning värdesäkrades genom anknytning till basbeloppet,

7. att inkomstprövningen av utbildningsbidragen mot makes inkomst upphörde,

8. att utbildningsbidrag även borde kunna utgå till sådan utbildning som var studiemedelsberättigad,

9. att flyttningsbidragen värdesäkrades genom anknytning till basbeloppet,

10. att flyttningsbidrag borde kunna utgå även till nyexaminerade,

11. att en översyn gjordes av reglerna för arbetsmarknadsutbildning i syfte att uppmjuka det s. k. arbetslöshetsvillkoret samt göra arbetsmarknadsutbildningen ekonomiskt mera attraktiv,

12. försöksverksamhet med statsbidrag till företagsutbildning i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens förslag,

B. att riksdagen till Arbetsmarknadsservice anvisade ett förslagsanslag av 1 037 000 000 kronor,

motionen 1972:280 av herr Hallgren m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen vid behandlingen av förevarande avsnitt skulle besluta

a) under punkt 1)

att grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning fastställdes till 650 kronor per månad, lika för gift och ogift,

att traktamentsbeloppet, som ersatte nuvarande bortavistelsebidrag, fastställdes till 450 kronor per månad,

att ensamstående försörjare och handikappad som hade svårt att få arbete under ferieuppehållet under utbildningstiden efter särskild prövning skulle kunna få utbildningsbidrag,

att förslaget om införande av maximering av utbildningsbidraget icke genomfördes i avvaktan på vidare utredning samt

att godkänna övriga förslag till ändringar av grunderna för utbildningsbidrag,

b) under punkt 2)

till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 1 064 000 000 kronor,

motionen 1972:586 av herr Bohman m. fl. (m) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att arbetsförmedlingarna blev föremål för översyn bl. a. i syfte att förbättra insatserna för förmedling av tjänstemannabefattningar,

motionen 1972:593 av herr Grebäck m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att försöksverksamheten med företags-

utbildning i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens förslag infördes, att riksdagen till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1972/73 anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 4 miljoner kronor förhöjt förslagsanslag av 1 037 000 000 kronor,

motionen 1972:599 av herr Levin (fp),

motionen 1972:604 av herr Wijkman (m) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:ten begärde förslag till sådana förändringar av arbetsförmedlingarnas organisation att s. k. slussningscentraler skapades enligt förslag i denna motion för nyexaminerade akademiker och gymnasister för att förbättra möjligheterna för dessa kategorier att erhålla arbete efter examen,

motionen 1972:764 av herr Hallgren m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, föreslagits att riksdagen uttalade sig för en allmän översyn av instruktionerna för arbetsförmedlingarna för att genom en ny utformning ge förmedlingen stöd för en serviceinriktad verksamhet till hjälp för den arbetssökande,

motionen 1972:767 av herr Jadestig (s) och fru Eriksson i Stockholm (s),

motionen 1972:1369 av herrar Ekinge (fp) och Jonsson i Alingsås (fp),

motionen 1972:1389 av herr Levin (fp), såvitt nu var i fråga,

motionen 1972:1400 av herr Olsson i Timrå m. fl. (s),

motionen 1972:1405 av herr Romanus m. fl. (fp, c, m) vari hemställdes att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionen i denna del skulle ansluta sig till de principer för meddelande av tillstånd för organisationsförmedling som angivits i motionen samt

motionen 1972:1415 av herr Wijkman (m) vari hemställdes att riksdagen vid behandlingen av anslagsfrågor beträffande arbetsmarknadspolitiken beslutade att flyttningsbidrag skulle kunna utges även till nyexaminerade arbetssökande som icke kunde få arbete på utbildnings- eller hemorten.

Utskottet hemställde

1. beträffande personalförstärkningar till arbetsförmedlingen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 2,

2. beträffande utökning av personalen inom arbetsvården att motionen 1972:767 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande organisationsförmedlingar att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1405,

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

4. beträffande översyn av instruktionerna för arbetsförmedlingarna att riksdagen skulle avslå motionen 1972:764 i motsvarande del,

5. beträffande interlokal arbetsförmedling, modern informationsbehandling inom arbetsförmedlingen och obligatorisk anmälan av lediga platser att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandena A 3—A 5,

6. beträffande förmedling av tjänstemän att riksdagen skulle avslå motionen 1972:586,

7. beträffande slussningscentraler på arbetsförmedlingarna för nyexaminerade akademiker och gymnasister att riksdagen skulle avslå motionen 1972:604,

8. beträffande ökad teknisk service till arbetssökande att motionen 1972:1369 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

9. beträffande storleken av grundbidrag och traktamentsbelopp vid arbetsmarknadsutbildning att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle avslå motionen 1972:280 i motsvarande del,

10. beträffande värdesäkring av grundbidrag vid arbetsmarknadsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 6,

11. beträffande inkomstprövning av utbildningsbidrag att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 7,

12. beträffande utbildningsbidrag vid studiemedelsberättigad utbildning att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 8,

13. beträffande utbildningsbidrag vid uppehåll i studier att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle avslå motionen 1972:280 i motsvarande del,

14. i fråga om maximering av utbildningsbidrag att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle avslå motionen 1972:280 i motsvarande del,

15. att riksdagen godkände av Kungl. Maj:t förordade ändringar av grunderna för utbildningsbidrag, i den mån de ej behandlats ovan under 9—14, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1972,

16. beträffande översyn av reglerna för arbetsmarknadsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 11,

17. beträffande konstnadsmaximering inom arbetsmarknadsutbildningen att riksdagen skulle avslå motionen 1972:599,

18. beträffande företagsutbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 12 och motionen 1972:593 i motsvarande del,

19. beträffande förslag om införande av räntefria stödlån att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1389 i motsvarande del,

20. beträffande värdesäkring av flyttningsbidrag att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 9,

21. beträffande flyttningsbidrag till nyexaminerade att riksdagen skulle avslå motionen 1972:158, yrkandet A 10 och motionen 1972:1415,

22. beträffande expertutredning om samhällets kostnader för omflyttning av arbetskraft att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1400,

23. beträffande medelsanvisning för budgetåret 1972/73 att riksdagen a. skulle avslå motionen 1972:280 i motsvarande del,

- b. skulle avslå motionerna 1972:158, yrkandet B, och 1972:593 i motsvarande del,
c. skulle avslå motionen 1972:1389 i motsvarande del,
d. till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 1 033 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande personalförstärkningar till arbetsförmedlingen av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:158, yrkandet A 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna att vid arbetsförmedlingen utöver Kungl. Maj:ts förslag skulle inrättas 50 tjänster för handläggande personal och 50 tjänster för biträden,

2. beträffande organisationsförmedlingar av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Stridsman (c), Oskarson (m) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:1405 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om organisationsförmedling för korttidsanställd kontorsarbetskraft,

3. beträffande översyn av instruktionerna för arbetsförmedlingarna av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:764 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

4. beträffande interlokal arbetsförmedling, modern informationsbehandling inom arbetsförmedlingen och obligatorisk anmälan av lediga platser av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 5 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:158, yrkandena A 3—A 5, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

5. beträffande förmedling av tjänstemän av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nordgren (m), Oskarson (m) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 6 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:586 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

6. beträffande slussningscentraler på arbetsförmedlingarna för nyexaminerade akademiker och gymnasister av herrar Nordgren (m) och Oskarson (m), som ansett att utskottet under 7 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:604 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

7. beträffande storleken av grundbidrag och traktamentsbelopp vid

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

arbetsmarknadsutbildning av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 9 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:280 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

8. beträffande värdesäkring av grundbidrag vid arbetsmarknadsutbildning av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 10 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:158, yrkandet A 6, bemyndigade Kungl. Maj:t att justera grundbidragets belopp i enlighet med vad reservanterna föreslagit,

9. beträffande inkomstprövning av utbildningsbidrag av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 11 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:158, yrkandet A 7, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

10. beträffande utbildningsbidrag vid studiemedelsberättigad utbildning av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 12 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:158, yrkandet A 8, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

11. beträffande utbildningsbidrag vid uppehåll i studier av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 13 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1972:280 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

12. beträffande maximering av utbildningsbidrag av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 14 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1972:280 i motsvarande del skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag,

13. beträffande företagsutbildning av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Stridsman (c) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 18 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:158, yrkandet A 12, och 1972:593 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförde,

14. beträffande värdesäkring av flyttningsbidrag av herrar Eriksson i Arvika (fp) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 20 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:158, yrkandet A 9, bemyndigade Kungl. Maj:t att justera flyttningsbidragens belopp i enlighet med vad reservanterna föreslagit,

15. beträffande flyttningsbidrag till nyexaminerade av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nordgren (m), Oskarson (m) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 21 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1972:158, yrkandet A 10, och 1972:1415 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört,

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

16. beträffande medelsanvisningen — under förutsättning av bifall till reservation 13 — av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Stridsman (c) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

beträffande medelsanvisningen för budgetåret 1972/73 att riksdagen

a. skulle avslå motionen 1972:280 i motsvarande del,

b. skulle avslå motionen 1972:1389 i motsvarande del,

c. skulle bifalla motionerna 1972:158, yrkandet B, och 1972:593 i motsvarande del,

d. till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 1 037 000 000 kronor,

17. beträffande medelsanvisningen — under förutsättning av bifall till reservationerna 7, 11 och 12 — av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 23 bort hemställa,

beträffande medelsanvisningen för budgetåret 1972/73 att riksdagen

a. skulle avslå motionen 1972:1389 i motsvarande del,

b. skulle avslå motionerna 1972:158, yrkandet B, och 1972:593 i motsvarande del,

c. skulle bifalla motionen 1972:280 i motsvarande del,

d. till Arbetsmarknadsservice för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 1 064 000 000 kronor.

Punkten 5

Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa

Kungl. Maj:t hade under punkten B 2 (s. 112—118) föreslagit riksdagen att till Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa för budgetåret 1972/73 anvisa ett reservationsanslag av 357 000 000 kronor, varav förslagsvis 175 000 000 kronor att avräknas mot automobilskatte-medlen.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:205 av herr Nisser m. fl. (m),

motionen 1972:380 av herr Möller i Göteborg (fp) vari, såvitt nu var i fråga (punkten 2), yrkats att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t hemställa om utvidgade insatser i fråga om beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder som syftade till att särskilt underlätta situationen för kvinnorna,

motionen 1972:385 av herr Ångström m. fl. (fp),

motionen 1972:588 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. (c, fp) vari hemställdt att riksdagen beslutade att statsbidrag skulle kunna utgå till kommuner som i form av statskommunala beredskapsarbeten eller på annat lämpligt sätt uppförde lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag i syfte att främja en utveckling av lokal service samt näringslivets tillväxt i kommunen, innebärande större valmöjligheter och en rikare tillgång på arbetstillfällen,

motionen 1972:812 av herrar Fälldin (c) och Helén (fp) vari, såvitt nu var i fråga (punkten 2), hemställdt att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande åtgärder för att öka tillgången på för bl. a. kvinnor och andra från sysselsättningsynpunkt utsatta grupper lämpliga beredskapsarbeten i enlighet med vad som anförts i motionen,

motionen 1972:1366 av herr Andersson i Örträsk m. fl. (s),

motionen 1972:1379 av herr Hellström m. fl. (s) samt

motionen 1972:1396 av herr Olsson i Asarum m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. beträffande åtgärder för att öka tillgången på lämpliga beredskapsarbeten för vissa grupper att motionerna 1972:380, yrkandet 2, och 1972:812, yrkandet 2, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

2. beträffande utförande av skogsbilvägar som beredskapsarbete att motionerna 1972:205, 1972:385 och 1972:1366 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande uppförande av lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag som beredskapsarbeten att riksdagen skulle avslå motionen 1972:588,

4. beträffande ändrade grunder för detaljplaneringsbidrag m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1396,

5. beträffande översyn av de arbetsmarknadspolitiska instrumenten att motionen 1972:1379 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

6. beträffande medelsberäkningen att riksdagen till Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa för budgetåret 1972/73 anvisade ett reservationsanslag av 357 000 000 kronor, varav förslagsvis 175 000 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservationer hade avgivits

18. beträffande åtgärder för att öka tillgången på lämpliga beredskapsarbeten för vissa grupper av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Stridsman (c), Oskarson (m) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna 1972:380, yrkandet 2, och 1972:812, yrkandet 2, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför,

19. beträffande utförande av skogsbilvägar som beredskapsarbete av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

a. att motionema 1972:205, 1972:385 och 1972:1366 inte föranledde någon riksdagen åtgärd,

b. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört i fråga om statsbidragsvillkor för sådana arbeten,

20. beträffande uppförande av lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag som beredskapsarbeten av herrar Eriksson i Arvika (fp), Nilsson i Tvärålund (c) och Nordgren (m), fru Nilsson i Kristianstad (c) samt herrar Stridsman (c), Oskarson (m) och Ekinge (fp), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:588 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört.

Punkten 6

Stöd till lageruppbyggnad

Kungl. Maj:t hade under punkten B 3 (s. 118—119) föreslagit riksdagen att till Stöd till lageruppbyggnad för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 000 kronor.

I motionen 1972:1380 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hade föreslagits att riksdagen skulle avslå i proposition 1972:1 bilaga 13 punkt B 3 upptaget förslag om 50 000 000 kronor i statligt bidrag till lagerökning.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1972:1380 till Stöd till lageruppbyggnad för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 50 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

21. av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1972:1380 skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Stöd till lageruppbyggnad för budgetåret 1972/73.

Punkten 8

Kontant stöd vid arbetslöshet

Kungl. Maj:t hade under punkten B 5 (s. 137—140) föreslagit riksdagen att till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1972/73 anvisa ett förslagsanslag av 371 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats

motionen 1972:764 av herr Hallgren m. fl. (vpk) vari, såvitt nu var i fråga, föreslagits att den lokala fackliga organisationen alltid bereddes möjlighet att delta i förhandling om arbetsanvisning i vilket sammanhang den arbetssökande avböjt erbjudet arbete,

motionen 1972:1378 av herrar Hedin (m) och Nilsson i Trobro (m) vari hemställt att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om att arbetslöshetsunderstöd för fiskare liksom för övrigt sjöfolk borde utgå även i hamnar utanför Norden,

motionen 1972:1391 av herr Möller i Göteborg (fp),

motionen 1972:1407 av herrar Stridsman (c) och Johansson i Holmgården (c) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att arbetslöshetsunderstöd från erkänd arbetslöshetskassa skulle utgå till den som ställde sig till arbetsmarknadens förfogande i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet hemställde

1. beträffande inflytande för facklig organisation vid anvisning av arbete åt arbetslöshetsförsäkrade att riksdagen skulle avslå motionen 1972:764 i motsvarande del,

2. beträffande kassaersättning vid utlandsresa att riksdagen skulle avslå motionen 1972:1391,

3. beträffande kassaersättning åt företagare att riksdagen i anledning av motionerna 1972:1378 och 1972:1407 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

4. beträffande omställningsbidrag till vissa deltidsarbetande att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

5. att riksdagen till Kontant stöd vid arbetslöshet för budgetåret 1972/73 anvisade ett förslagsanslag av 371 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

22. beträffande inflytande för facklig organisation vid anvisning av arbete åt arbetslöshetsförsäkrade av herr Lorentzon (vpk), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1972:764 i motsvarande del som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Låt mig först uttrycka min tillfredsställelse över att vi kan ha en samlad debatt om detta viktiga betänkande. Jag tror det är den bästa behandlingen av det.

Jag skulle vilja börja debatten med att citera en innehållsrik men dyster nyckelmening i statsverkspropositionen: "Arbetslösheten ökade markant från december 1970 till januari 1971 och har därefter legat på en klart högre nivå i jämförelse med året innan."

Denna mening, som innehåller en koncentrerad, öppen och klar redovisning över förhållandet, inrymmer en stor del av förklaringen till den ökning av anslaget som föreslagits och som – det vill jag understryka – vi i stort sett är helt eniga om. Den totala ökningen av anslaget till arbetsmarknaden är 437 miljoner, och det är en ökning med inte mindre än 20 procent.

Vi är säkert också ense om att det mest bekymmersamma är att

arbetslösheten inte bara ligger kvar på en oförändrat hög nivå utan att den ligger ännu högre än under 1971. Jag utgår ifrån att vi allesammans är ense i den bedömningen, när jag personligen redovisar den uppfattningen att de senaste siffrorna över arbetslösheten, som redovisades i denna vecka, var en stor besvikelse. Minskningen från förra månaden var mindre än vad som är vanligt för den här årstiden. Antalet arbetslösa var i mars 15 000 fler än i mars 1971. Det är alltså 23 procent fler arbetslösa än vid samma tidpunkt förra året.

Men detta säger inte allt om det verkliga läget. Om vi jämför antalet personer som vi i år har i beredskapsarbete, i arbetsmarknadsutbildning och arkivarbete, finner vi att denna siffra blir för mars i år 109 000 personer mot 77 000 för samma tid förra året. Det är en ökning med inte mindre än 32 000 och det är faktiskt en ökning med över 40 procent.

Jag är dock angelägen att understryka att det glädjande inslaget i siffrorna som redovisades denna vecka var det ökade antalet lediga platser. Jag tycker för min del att det inger en viss optimism inför framtiden.

Arbetslöshetsbilden har också förändrats. Om vi analyserar arbetslöhetssiffrorna, märker vi att ökningen från förra året praktiskt taget helt ligger på grupperna ungdom och kvinnor. Antalet arbetslösa under 25 år har ökat från 9 300 till 15 500, vilket ju är en mycket kraftig ökning. Antalet arbetslösa kvinnor har ökat från 14 700 till 24 200, vilket innebär en ökning med ca 10 000. Jag vill personligen avge den deklARATION att jag ser speciellt allvarligt på ungdomsarbetslösheten. Vi har i en trepartireservation med anledning av motioner också velat ge till känna att vi anser att snabba åtgärder bör vidtagas för att skapa nya typer av beredskapsarbeten för de särskilt utsatta grupperna.

Med intresse har jag tagit del av den interpellationsdebatt om ungdomsarbetslösheten som fördes här i riksdagen i tisdags. Det var med tillfredsställelse som jag konstaterade att statsrådet Holmqvist framhöll att ungdomsarbetslösheten är ett stort problem. Han medgav också att detta inte bara är en tillfällig företeelse utan ett stort problem på längre sikt. Jag tolkar statsrådets inlägg i debatten så att det hade en positiv anda, som väl stämmer överens med de synpunkter som vi vill ge till känna i vår reservation.

Jag vill dock tillägga att man enligt min uppfattning i tisdagens debatt inte tillräckligt strök under vikten av den psykologiskt olyckliga effekt det har att vi inte kan erbjuda ungdomen arbete. När ungdomen kommer ut nyutbildad och med en önskan att få arbete men inte får något sådant, känner den att den inte är eftertraktad på arbetsmarknaden. Detta tror jag är en ytterst farlig psykologisk faktor.

Inte minst i det läge som vi nu befinner oss på arbetsmarknaden — en situation som vi sannolikt kommer att få behålla en tid framöver — är det ytterst viktigt med en så väl fungerande arbetsförmedling som möjligt. Från flera håll, bl. a. från TCO, har det riktats kritik mot arbetsförmedlingens verksamhet på vissa punkter. I en motion från folkpartiet har vi redovisat vår syn på arbetsförmedlingens organisation och verksamhet, och vi har föreslagit vissa åtgärder. Jag skall inte gå in i detalj på dessa förslag, då herr Ekinge kommer att redovisa dessa synpunkter och

kommer att motivera våra reservationer mera i detalj. Jag vill bara kort peka på att vi inom folkpartiet har den uppfattningen att det går att väsentligt förbättra den interlokala arbetsförmedlingen. För att nå dessa förbättrade resultat måste man självfallet, som vi säger, övergå till moderna behandlingsmetoder. Så sent som i februari i år har en grupp personer från arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadsorganisationerna studerat den offentliga arbetsförmedlingen i USA, och det är intressant att ta del av de rapporter som har kommit från detta studiebesök. Sammanfattningsvis framhålls att den offentliga arbetsförmedlingen i USA har en svag ställning men att den arbetar med avancerade tekniska metoder. I rapporten nämns att man där förfogar över en mycket intressant förmedlingsteknik. Det blir säkerligen tillfälle att i framtiden återkomma flera gånger till detta.

Jag påpekade förut att vi var ense om att det är riktigt att satsa starkt på arbetsmarknadsåtgärder av det slag som föreslås i propositionen och som vi på de väsentligaste punkterna ansluter oss till i ett enigt utskott. Men alla riksdagskamraterna i kammaren har säkerligen vid kontakter i olika delar av landet mött oro och irritation över satsningar som skett genom medverkan av AMS och som fått till följd att sysselsättningsproblem uppstått för redan etablerad industri i samma branscher. Jag vill nämna detta, och jag vill kraftigt mana till försiktighet och samråd med olika organ, så att man i framtiden undviker satsningar som leder till irritation av det slaget.

Häromdagen skrev en av riksdagskamraterna en artikel med anledning av några exempel som han på nära håll hade mött i sin landsdel, och han sade fullt riktigt att det måste kännas bittert att bli arbetslös därför att AMS gjort en insats.

Jag tror att detta är mycket väsentligt. Vi är alla tacksamma för AMS:s verksamhet, och den är ytterst nödvändig i det här läget, men respekten för AMS:s insatser skulle öka om det skedde ett mera ingående samråd för att undvika satsningar av det slag som jag har antytt.

Så några ord om en detalj i departementschefens förslag, en viktig detalj som jag fäster stort avseende vid, nämligen förslaget om en ny utformning av bidraget till de halvskyddade platserna. Övergången från det bidrag som tidigare utgick med 2 500 kronor per plats och halvår till ett bidrag med 40 procent av utbetald lön och semesterersättning är enligt min och hela utskottets mening en alldeles klar förbättring. Jag vill uttrycka förhoppningen att detta skall medföra en snabb utbyggnad av den halvskyddade verksamheten. Denna verksamhet har tidigare varit ett halvt misslyckande genom att en så liten del av det antal man hade räknat med att få ut i halvskyddad sysselsättning verkligen kom ut. Jag hoppas att bidragsändringen skall leda till en förbättring.

Som jag har nämnt kommer andra talare att utveckla de olika reservationerna, och därför finns det ingen anledning att jag tar tid med det. Jag vill för min del yrka bifall till de reservationer som folkparti-representanterna i utskottet står bakom, antingen ensamma eller tillsammans med representanter för centerpartiet och moderata samlingspartiet. I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr talman! Möjligheten till fritt valt arbete och full sysselsättning är en av de fundamentala förutsättningarna för människornas trivsel och trygghet. Ovanligt många har under det gångna året varit i en oacceptabel situation i det avseendet. Den närmaste framtiden ser heller inte ljus ut. Enligt vår mening är det nödvändigt att ha ett så starkt näringsliv att näringslivet självt utgör den första och starka försvarslinjen mot arbetslöshet. Jag tror också att regeringen i princip har samma inställning, men det finns ändå en viss skiljelinje i principfrågan. Den kom till uttryck i höstas, när olika partier lade fram sina förslag för att få till stånd en bättre situation på arbetsmarknaden.

Det visade sig då att den demokratiska oppositionen ville vid sidan om åtgärder via arbetsmarknadsstyrelsen satsa mera på insatser för att stärka näringslivet och skapa den trygghet som jag tror att människor i allmänhet känner när de har en god sysselsättning där. Omskolning och beredskapsarbete i all ära — det finns många goda och effektiva beredskapsarbeten — men de ger ändå inte en trygghet, psykologiskt och på annat sätt, som ett bra arbete i näringslivet ger.

Den stora enighet i sysselsättningsfrågorna som finns mellan olika partier är glädjande. Det är viktigt att arbetsmarknadsåtgärderna får en effektiv organisation. Inrikesutskottet godtar den omorganisation som förestår inom arbetsmarknadsverket. Liksom herr Eriksson i Arvika vill jag uttala att det är nödvändigt med en modern organisation. Jag vill också säga att det är mycket viktigt att AMS gör utvärderingar av beredskapsarbeten och andra arbetsmarknadsåtgärder så att de blir meningsfyllda och produktiva och inger förtroende hos allmänheten. Det är viktigt att man försöker komma till rätta med det missbruk som alltid förekommer när samhället och även näringslivet i övrigt vidtar stödjande åtgärder av olika slag.

Vissa tecken tyder på att vi har att vänta en viss ljusning i konjunkturen. Framför allt fäster man sig vid den senaste rapporten om att antalet lediga platser ökat med ungefär 3 000 sedan föregående månad. Men det är ju alltid så att när våren närmar sig ökar regelmässigt antalet lediga platser.

Herr Eriksson i Arvika redogjorde för senaste räkningen, för mars månad, då antalet arbetslösa konstaterades vara 700 lägre än under februari. Det är vackert så, men det är ändå en otillfredsställande utvecklingstakt. Vid senaste räkningen kunde vi också konstatera att antalet i omskolningsarbete hade ökat med 2 000 personer. Tar man in i bilden att antalet i beredskapsarbete var oförändrat mot föregående månad, så är hela bilden inte positiv.

Vad gäller ökningen av arbetstillfällena har skogslänen fått en mycket liten del av denna. De fyra nordligaste länen registrerar t. o. m. en minskning av antalet lediga platser. När konjunkturen vänder verkar det som om obalansen vad gäller sysselsättningen bara skulle öka. Det är något som vi verkligen har att i tid observera.

Under februari månad minskade arbetslösheten med 5 000 personer. Det kom ytterst litet till offentligt uttryck att antalet i beredskapsarbete samtidigt ökat med över 7 000. I omskolning ökade antalet med 6 000

jämfört med januari och med 4 000 jämfört med december. Ser man hela denna bild konstaterar man att situationen och utvecklingen egentligen är mycket otillfredsställande. Detta är vad som blivit resultatet av den satsning som riksdagen beslutade under december månad.

Utskottets ordförande gjorde en analys av siffrorna för mars i år och konstaterade att antalet människor engagerade i AMS-aktivitet var ungefär 33 000 flera än under motsvarande tidpunkt i fjol och att antalet arbetslösa är 15 000 flera i mars i år jämfört med motsvarande tidpunkt i fjol.

Detta säger dock inte hela sanningen. När man studerar arbetsmarknadsstatistiken är det många saker man måste beakta för att få fram den riktiga bilden. Man måste också ta in frågan om hur många som är engagerade i sysselsättning i vårt näringsliv. Vi finner då att i februari i år — det är den färskaste siffra jag kunnat erhålla — var på tusentalet lika många engagerade i arbete och som arbetssökande jämfört med februari i fjol, nämligen 3 820 000. Mot den bakgrunden får man hoppas att vi har nått botten och att vi är på väg uppåt. Situationen i dag och utvecklingen hittills tycker jag fullt talar för att den bedömning som centern och den övriga demokratiska opinionen gjorde före jul, när vi diskuterade åtgärder för att bekämpa arbetslösheten och förbättra situationen inom näringslivet, var den riktiga. Vi hade behövt kraftigare åtgärder för att stödja näringslivets möjligheter att skapa arbetstillfällen.

Vad som också bör vara ett observandum är fördelningen av arbete och arbetare i vårt näringsliv. Om vi tar vad jag tycker är en av plattformarna för den materiella standarden i vårt samhälle, nämligen dem som är sysselsatta i tillverkningsarbete, visar det sig att på två år har andelen sysselsatta inom denna sektor minskat med cirka 1,5 procent. Förmodligen är denna snabba förändring en av orsakerna till den svåra situation vi har i dag och en av förklaringarna till att bruttonationalprodukten knappast ökade någonting under fjolåret. Samtidigt har sysselsättningen i offentlig verksamhet ökat i motsvarande grad. Detta stämmer i och för sig med den långsiktiga trenden på arbetsmarknaden, men vad som är värt att observera är den alltför snabba förändring som här har skett.

En annan sak som är värd att observera är rekryteringen till denna sektor av näringslivet, tillverkningssektorn. Här möter vi en mängd olika realiteter: miljöfrågorna, sociala värderingar, förmåner som samhället ger, frågorna om inflytande på miljön på arbetsplatsen och mycket annat. Jag hoppas att regeringen vidtar snara åtgärder.

Det har visat sig att många människor som stötts ut från näringslivet genom den snabba strukturförändringen har mycket svårt att komma in i näringslivet igen. Det gäller framför allt den äldre arbetskraften och människor med handikapp. Det har främst varit företag med låg lönsamhet som har drabbats av den konjunktursvacka som vi är inne i. Den allra största delen av AMS-åtgärderna och av pengarna genom AMS har kommit just dessa människor till del. Även när konjunkturen svänger får vi nog uppleva att det blir svårigheter för dessa kategorier.

Andra kategorier som har svårigheter är kvinnor, som nu i större utsträckning än tidigare efterfrågar arbete på arbetsmarknaden — nästan

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

hälften av dem som omskolas är kvinnor — många akademiker som inte får arbete så snart som varit vanligt, människor inom kontorsyrken och vissa andra. Liksom Karl Erik Eriksson vill jag uttala att det är utomordentligt viktigt att arbetsmarknadsstyrelsen anpassar sina åtgärder till strukturen i utbudet av arbetstillfällen och att efterfrågan också anpassas därtill — här kommer omskolningsverksamheten in i bilden.

När samhället vidtar åtgärder är det nödvändigt att människor behandlas i princip lika. Det gäller också i detta sammanhang. Det får inte finnas exklusiva grupper som man särskilt uppmärksammar. De människor som befinner sig i de svåraste situationerna, som har svårast att komma in i samhälle och arbetsliv, måste bli föremål för särskilda åtgärder. Hit hör, som jag redan framhållit, de handikappade och den äldre arbetskraften. Hit hör också medelålders kvinnor med låg och med passerad utbildning samt ungdomar med otillfredsställande utbildning.

En nyhet i situationen är att den universitetsutbildade arbetskraften haft vissa svårigheter att få sysselsättning. Den arbetskraften har dock en referensbakgrund och en plattform som synes de kategorier som jag tidigare nämnt avundsvärda. Jag tror också att de universitetsutbildade efter någon tid kan se fram mot en trygg framtid, även om de i vissa fall kanske blir misräknade på lönesättningen — vi får nog räkna med en omstrukturering också av lönerna.

Omskolning är en dominerande del av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet. Antalet av omskolning berörda motsvarar ungefär antalet elever i grundskolans avgångsklasser. Den verksamheten kommer att öka kraftigt också under det kommande budgetåret. Det är viktigt — det anser utskottet och det framhålles i vissa motioner — att omskolningen utvärderas och målinriktas på rätt sätt. Det är viktigt här liksom på andra områden av arbetsmarknadsverkets verksamhet att man ser upp med missbruk, så att inte de i och för sig mycket goda åtgärderna misskrediteras i allmänhetens ögon.

Ett område som jag också vill peka på, liksom utskottets ordförande gjorde, är den halvskyddade och skyddade verksamheten. Den halvskyddade verksamheten har fått bättre möjligheter genom större anslag. I fråga om den skyddade verksamheten — i skyddade verkstäder, i industriellt beredskapsarbete osv. — har vi särskild anledning att uppmärksamma att den är ett inslag som kan bli störande på marknaden om den får för stor omfattning. Det gäller att så långt möjligt få in människor som har svårigheter i det ordinarie näringslivet för att undvika störningar där.

Karl Erik Eriksson pekade på vissa industriella beredskapsarbeten. Här har ju träskotillverkningen kommit in som ett exempel på hur arbetsmarknadsstyrelsen å ena sidan sätter i gång ett industriellt beredskapsarbete och å andra sidan ger lokaliseringsbidrag och därigenom skapar både en intern konkurrens och en konkurrens med de företag inom näringslivet i övrigt som tillverkar samma produkt, där någon efter hand måste gå under därför att marknaden helt enkelt inte räcker till för all produktion av denna vara.

När det gäller handikappade människor och människor med särskilda svårigheter måste arbetsgivare, arbetstagare och arbetsmarknadsmyndig-

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

heter – speciellt på det regionala planet – engagera sig ännu effektivare än hittills just i samarbete. Här har försiggått en försöksverksamhet, som efter vad jag förstår har gett ett gott resultat och goda erfarenheter att bygga vidare på. Jag förutsätter och hoppas att regeringen kommer med förslag till nästa år om en utvidgad verksamhet när det gäller stöd för att organisera och genomföra detta samarbete för att klara de mycket svårbemästrade problemen med personer som måste ha någon form av skyddad sysselsättning.

Jag vill till sist peka på ett uttalande på s. 5 i statsverkspropositionens bilaga 13 som jag ser som mycket oroande för framtiden men som i och för sig stämmer med utvecklingen hittills inom arbetsmarknaden. Det gäller den ökade flyttning som alltid har visat sig komma till stånd i goda konjunkturer. Statsrådet skriver följande: "Den stegrade efterfrågan på arbetskraft kommer i en uppåtgående konjunktur sannolikt att ha en sådan inriktning att stora krav kommer att ställas på de medel inom arbetsmarknadspolitiken som är avsedda att främja en yrkesmässig och geografisk rörlighet." I klartext säger detta att man måste rusta sig för att flytta folk ännu mera än vad som har varit fallet hittills. Flyttningsverksamheten har minskat under lågkonjunkturen men kommer enligt vad statsrådet spår att öka betydligt, och vi måste rusta oss för det. Det är väldigt oroande med tanke på förutsättningarna att skapa den balans som vi ju alla bekänner oss till.

De senaste årens frisläpp av investeringsfonder, av oprioriterade byggen och av icke statsbelånade bostäder har i mycket stor utsträckning kanaliserats till de expansiva orterna och på det sättet medverkat till att skapa en särskild förutsättning för just vad statsrådet här säger. Vårt parti vill hindra denna utveckling. Det går enligt vår mening inte om vi inte vidtar andra och mera kraftfulla åtgärder. Det har hittills visat sig att suget från expansionsregionerna är avgörande för flyttningsströmmen. Det måste kontrolleras – vi måste kontrollera etableringarna inom expansionsregionerna. Det räcker inte med stöd till utvecklingsområden, det räcker inte med lokaliseringssamråd i expansionsregionerna. Vi måste ha medel att kontrollera den expansion som statsrådet förutser inom expansiva områden. Detta kommer vi att diskutera i annat sammanhang längre fram i vår och i höst, när regeringen lägger fram förslaget om riksplanen.

Herr talman! Detta betänkande är mycket omfattande – 67 sidor. Det har 22 reservationer. Centerns representanter har undertecknat 5 av dessa. Jag har berört bakgrunden till våra ställningstaganden och ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 13, 16, 18 och 20 och i övrigt till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (m):

Herr talman! Läget inom det svenska näringslivet och den svenska arbetsmarknaden är alltför bekymmersamt – det hör man alltför tydligt när man kommer ut och träffar företagare i de olika lägren. Det kan främst bevisas genom att vi under mars månad enligt arbetsmarknadsstyrelsens egen redovisning har 80 000 arbetslösa mot 65 000 samma månad i fjol. I beredskapsarbeten, arkivarbeten och arbetsmarknadsut-

bildning sysselsättes under mars månad innevarande år 109 000 mot 83 000 i fjol samma månad. Det betyder att den reella arbetslöshetssiffran för närvarande är ca 189 000. Visserligen minskade, herr talman, antalet arbetslösa under februari månad med 733. I storstadslänen ökade dock arbetslösheten med 410, i skogslänen var minskningen så liten som 4. Övriga län svarade för huvuddelen av minskningen. Detta visar tyvärr att den lokaliseringspolitik och den politik för nedbringande av arbetslösheten som regeringen har drivit inte ger något större resultat. Det resultat som vi här har kunnat redovisa motsvarar inte stort mer än vad man räknar med att införandet av den föreslagna reklamskatten skall medföra i ökade arbetslöshetssiffror för den berörda branschen.

Det är naturligtvis svårt att sia om vad de generella åtgärder som moderata samlingspartiet föreslagit tillsammans med övriga borgerliga partier skulle ha givit för resultat. Allt tyder emellertid på att den närings- och regionalpolitik som regeringen för närvarande bedriver inte är tillfredsställande ur sysselsättningssynpunkt. I moderata samlingspartiet tror vi att det hade varit bättre att satsa på generella åtgärder som underlättat för samtliga företag, stora som små, att producera varor i ökad omfattning till priser som är konkurrenskraftigare såväl på hemmamarknaden som på den utländska marknaden.

I dagens bekymmersamma läge är det möjligt att vissa selektiva åtgärder är nödvändiga på vissa platser, men som framgår av de redovisade siffrorna går det inte att fortsätta så här i längden om vi vill nå ett tillfredsställande resultat. Vi behöver, herr talman, en ny inriktning av näringspolitiken och framför allt en positivare syn på företagen och företagsamheten här i landet. Tiden tillåter inte att jag utvecklar detta närmare här i dag; jag hoppas få återkomma till det någon annan gång. Därför övergår jag nu, herr talman, till att säga några ord om en del av de reservationer som är fogade till betänkandet.

I reservationen 2 tar vi reserver upp problemet med den s. k. ambulerande skrivbyråverksamheten. Detta är ett gammalt bekant ärende här i riksdagen. De enskilda skrivbyråerna som hittills bedrivit s. k. ambulerande skrivbyråverksamhet har onekligen fyllt ett uppenbart behov. Det framgår väl allra bäst av att under en följd av år har såväl enskilda som statliga och kommunala kontor anlitat dessa skrivbyråer vid tillfälliga vakanser. Innan den offentliga arbetsförmedlingen kan fylla detta behov av kvalificerad förmedling av korttidsarbetskraft skall enligt min mening verksamheten i enskild regi inte strypas. Detta är onekligen till förfång för såväl kunderna — det må vara enskilda, kommunala eller statliga — som de arbetssökande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Sedan generationer tillbaka har det visat sig att den yrkesutbildning som bibringas lärlingar, elever eller anställda ute i näringslivet i företagen varit mycket värdefull och ekonomiskt fördelaktig såväl för vederbörande som för samhället. Jag beklagar att den formen av utbildning inte utnyttjats i högre grad än vad som skett under det senaste årtiondet.

I reservationen 13 erinrar vi reserver om att arbetsmarknadsstyrelsen i flera år begärt medel för försöksverksamhet med ökad

utbildning av arbetskraft inom företagen ute i näringslivet. Stöd till sådan utbildning har hittills getts inom ramen för lokaliseringstödet samt vid utbildning av äldre och handikappade. I höstas tillkom därutöver ett stöd vid företagsutbildning som ges som alternativ till lagerstöd i rådande konjunkturläge. Enligt vår mening är tiden nu inne att pröva den av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna försöksverksamheten med företagsutbildning och att — om inte erforderliga medel därvid kan tas av arbetsmarknadsstyrelsens ordinarie anslag — medel anvisas för denna försöksverksamhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 13 och 16 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Slutligen några ord med anledning av reservationen 20.

I nuvarande sysselsättningsläge och som ett led i lokaliseringsspolitiken är det angeläget att undersöka varje möjlighet att skapa nya arbetstillfällen på sikt. En möjlighet är att lämna statsbidrag till kommuner eller enskilda som vill uppföra lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag.

Jag har själv haft förmånen att med värdefull medverkan från arbetsmarknadsstyrelsen få uppföra ett hantverkscentrum i Söderhamn. I de lokalerna finns för närvarande ett tiotal företag inrymda. Dessa företag hade sannolikt varit bortsanerade eller stått utan lokaler om inte detta hantverkscentrum kommit till stånd. Erfarenheterna härifrån liksom från många andra hantverks- och industrihus är enbart goda. Anläggningarna har medverkat till att däri inrymda företag kunnat vidareutvecklas och bidra till ökad sysselsättning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Övriga reservationer som upptar mitt och herr Oskarsons namn kommer herr Oskarson att belysa, varför jag nöjer mig med det nu anförda.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Tidigare talare i dag har hänvisat till den svåra sysselsättningssituation som alltjämt råder i vårt land. De senaste siffrorna från arbetsmarknadsstyrelsen, alltså månadsstatistiken, visar att vi fortfarande har 80 000 registrerade arbetslösa. Det är 25 000 fler än i fjol vid samma tid. Den registrerade arbetslösheten är alltså mycket omfattande.

Men här till kommer de 100 000 människor som vi finner i skyddad sysselsättning, i arkivarbete, i beredskapsarbete och i arbetsmarknadsutbildning. Det rör sig därför i runt tal om 180 000 människor, som egentligen skulle ha registrerats som arbetslösa. Även om regeringen och de ledande i arbetsmarknadsstyrelsen anser att de som är under arbetsmarknadsutbildning inte skall räknas som arbetslösa kommer man ju inte ifrån det faktum att dessa 100 000 människor, som visserligen i och för sig är sysselsatta, inte har fått arbete inom det privatkapitalistiska näringslivet utan genom stödåtgärder från samhällets sida och att de står utanför den egentliga produktionsapparaten. De ansvariga myndigheternas hopp är, att så snart konjunkturerna vänder skall de slussas ut i

näringslivet. Detta framhålls i många olika sammanhang. Men alla vet vi att när konjunkturerna vänder kommer det att bli mycket stora svårigheter för många av dessa människor att på nytt få arbete i vad vi kallar för produktionsapparaten. Vidare tillkommer alla de människor som skulle vilja ha arbete, antingen hel- eller deltidssysselsättning, men som av olika anledningar inte kan få det. Som väl alla vet beräknas den sammanlagda undersysselsättningen i vårt land uppgå till en halv miljon människor.

Även om de registrerade arbetslösas antal under den senaste månaden har sjunkit med 700 är denna minskning mindre än vad man exempelvis i arbetsmarknadsstyrelsen hoppats på med hänsyn till de insatser som gjorts i form av ekonomiska anslag i olika avseenden, inte bara i direkta beredskapsarbeten.

Vad regeringen har satsat på är egentligen det privatkapitalistiska näringslivet och då framför allt storkapitalet, som genom särskilda ekonomiska favörer skulle få hjulen i gång inom storindustrin. Jag vill till protokollet anföra några exempel härpå.

1. Vi har de särskilda investeringsavdragen för maskiner och andra inventarier vid taxering till statlig inkomstskatt. Det avdraget infördes på våren 1971 och höjdes på hösten samma år från 10 till 20 procent. Samtidigt beslöts att avdraget skulle gälla även under 1972.

2. Vi har vidare befrielsen från den allmänna energiskatten. Sådan dispens, som ges i konjunkturstimulerande syfte, skall gälla företag i branscher med relativt hög energiförbrukning.

3. Vi har det statliga stödet till lageruppbyggnad vid bl. a. industri-företag med sysselsättningssvårigheter. Bidraget utgår med 20 procent av lagerökningen.

4. Likaså har vi det särskilda bidraget till personalutbildning i företag som överväger temporära driftinskränkningar. Bidraget utgår med 4 kronor per deltagare och timme.

5. Vi har också bidraget till vatten- och luftvårdande åtgärder inom industrin. Det bidraget har temporärt höjts från 25 till 75 procent.

Dessutom har vi en del andra åtgärder, som jag här inte skall nämna.

Detta är något av satsningen på privatkapitalistiska företag. Men mera är i faggorna. Nu skall samhället enligt förslag från regeringen även träda till när det gäller konkursdrabbade företag, detta i avsikt att rädda sysselsättningen – i varje fall i viss mån och för viss tid – för de anställda.

Vi i vänsterpartiet kommunisterna är principiella moståndare till att privatkapitalistiska företag subventioneras på detta sätt av skattebetalarna. Vi menar att det inte kan vara en politik i folkets intresse, när vi i detta land har en mervärdeskatt på maten på närmare 18 procent, pengar som bl. a. används för att subventionera privatkapitalistiska företag. De sysselsättningspolitiska effekterna av dessa subventioner tycks också vara mycket ringa. Hittills tycks de i varje fall inte ha gett utslag i någon egentlig sysselsättning. Storkapitalet i vårt land kan inte klaga på regeringens goda vilja att subventionera, men man förefaller ändå inte vara attraherad. I gårdagens debatt citerade en industriman från denna talarstol ett numera gängse talesätt i privata industrikretsar: "Det är gott om hö, men ändå vill hästen inte äta."

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr talman! Med vad jag här har anfört yrkar jag bifall till min reservation nr 21 vid punkten 6 om stöd till lageruppbyggnad i inrikesutskottets betänkande nr 3.

Vänsterpartiet kommunisterna har i tal såväl som i motioner vid denna riksdag framfört sin uppfattning om hur arbetslösheten skall bekämpas. Även om vi är fullt medvetna om att arbetslösheten inte kan avskaffas i ett kapitalistiskt samhälle — ett samhälle av denna typ alstrar, skapar och föder i stället arbetslöshet — måste målsättningen ändå vara att göra slut på arbetslösheten; allas rätt till arbete måste garanteras. Jag hänvisar till våra motioner, där vi har framfört konkreta förslag.

De omfattande subventioner som ställs till det privata näringslivets förfogande inspirerar även enskilda riksdagsledamöter att i motioner föreslå liknande vägar. Jag tänker då närmast på de motioner som behandlas i inrikesutskottets betänkande nr 3.

Av de tre motioner som behandlar frågan om byggandet av skogsbilvägar som beredskapsarbete är kanske motionen 1366 med 4 s-märkta motionärer, samtliga från Norrland, den mest anmärkningsvärda. Man går så långt att man anser att skogsbilvägarna helt skall byggas för samhällets medel och ställas gratis till skogsbolagens förfogande.

Utskottet avstyrker motionen med hänvisning till att det redan nu föreligger möjligheter till statsbidrag på upp till 85 procent av den godkända kostnaden samt att det i inrikesdepartementet pågår överväganden om vidgade möjligheter till statsbidrag enligt de högre procentsatserna i sysselsättningssvaga regioner.

Jag vill i detta sammanhang deklarera att jag är varm anhängare av att det byggs skogsbilvägar i Norrland, även som beredskapsarbete. Vi har från vårt parti fört fram den frågan i olika sammanhang. Men vad vi vänder oss emot är att då dessa vägar väl är byggda, i stor utsträckning för samhällets och skattebetalarnas pengar, så stänger skogsbolagen dem för allmänheten.

Av den bild som jag nu visar på den interna TV-skärmen framgår hur det går till vid en av dessa många vägar, som i stor utsträckning är byggd för skattebetalarnas pengar. Detta är endast *ett* exempel — det finns många. På bilden ser man inte endast att vägen är avspärrad med lås och kraftiga järnbommar — det har också satts dit en stor stoppskylt, skrämmande och varnande den allmänhet som till äventyrs skulle våga ta sig in i skogen utefter vägen. Men skogsbolaget har tydligen inte helt litat på dessa starka säkerhetsåtgärder. Som framgår av bilden har man även sett till att stora och kraftiga stenblock blockerar vägen. Denna väg är belägen i Fjällsjö kommun i Ångermanland. Dylika vägar finns det gott om i vårt land. Frågan har gång på gång varit föremål för motioner, interpellationer och enkla frågor i riksdagen. Detta är alltså ingen nyhet för kammarens ledamöter.

När därför motionärerna inte sammankopplar yrkandet om gratis byggda skogsvägar till skogsbolagen för skattebetalarnas pengar med krav på att allemansrätten skall gälla, har jag som ledamot av inrikesutskottet sett mig tvingad att avge reservation.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen 19 vid punkten 5 i inrikesutskottets betänkande nr 3.

Vägbyggande som beredskapsarbete i Norrland har haft sin betydelse då det gäller arbete för den från skogsbolagen utslagna arbetskraften. Utan dessa beredskapsarbeten skulle det ha varit ännu sämre med vägarna i Norrland, och Norrbotten är ju ett typiskt exempel på hur vägbyggande som beredskapsarbete i detta avseende haft en stor betydelse. Beredskapsarbeten i all ära, men det är ändå beredskapsarbeten det gäller. Det är tillfälliga arbeten för arbetslösa. De skyddade verkstäderna har blivit en tillflykt, men det är ändå ett surrogat. Den just nu så populära trätoffelfabrikationen i Norrland är en annan tillgång. Men dessa åtgärder sammantagna löser inte sysselsättningsproblemen. Det måste andra och betydligt djärvare initiativ till.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motion till riksdagen sökt anvisa vägen, då vi ställt frågan om skapandet av statliga basindustrier — verkstadsindustri, elektronisk industri, kemisk och petrokemisk industri, för att nu nämna några exempel. AP-fonderna skulle här kunna sättas in. Norrland kan inte vänta på att konjunkturerna skall vända och då återigen få se att folkvandringen skall intensifieras söderut. Här måste andra åtgärder till i linje med vad mitt parti har rekommenderat.

De övriga reservationerna från vänsterpartiet kommunisterna i inrikesutskottets betänkande kommer min partikamrat herr Magnusson i Kristinehamn att behandla senare.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! När vi för precis på dagen ett år sedan diskuterade arbetsmarknadspolitiken i riksdagen var det mot den bakgrunden att vi hade fått alarmerande siffror för mars månad 1971. Sedan dess har arbetsmarknadspolitiken och arbetslösheten stått i fokus i den allmänna debatten, och det är fullständigt riktigt och förståeligt, om man ser på den utveckling som vi har haft på arbetsmarknaden.

Under år 1971 fick vi en ökning av antalet arbetslösa, trots att antalet sysselsatta obetydligt understeg siffrorna för år 1970. Särskilt bör man poängtera att antalet kvinnor i förvärvsarbete i dag är högre än det var vid samma tid 1970. Nya grupper har sökt sig ut i arbetslivet, och det har kanske många gånger skapat övergångsproblem som vi måste lösa i det här sammanhanget.

Antalet arbetslösa enligt AMS är ju som redan här har sagts 15 000 högre än vid samma tid förra året. Här har antytts olika siffror — 23 000 av ordföranden i utskottet, 15 000 av herr Nilsson i Tvärålund och 25 000 av herr Lorentzon — den rätta siffran är 15 000 i det här sammanhanget. Det är möjligt att det har varit felsägningar.

Alla är vi överens om att de här siffrorna är oroande och att någon nedskärning av de arbetsmarknadspolitiska medlen är någonting som man inte kan diskutera, och det var vi också överens om i fjol. Arbetslösheten fortsatte att stiga ända fram till i år, samtidigt som antalet lediga platser minskade.

Här har ifrån olika håll påtalats att regeringens åtgärder inte har varit tillräckliga, de har varit insatta för sent och man har talat om att selektiva åtgärder kanske är nödvändiga men att man borde tillgripa generella åtgärder. Herr Nordgren ansåg att man inte satsade tillräckligt på

industrin, medan herr Lorentzon menade att storkapitalet under alla förhållanden kunde vara nöjt med regeringens insatser. Eftersom vi anser oss föra en politik som inte går till ytterligheter i något fall, tror jag själv att vi har träffat ganska rätt att döma av den kritik som har kommit från två ytterlighetsriktningar i det här sammanhanget.

Nedgången i arbetslösheten från februari till mars var inte stor. Men jag tror att man måste beakta den ökning som förekom i fråga om lediga platser. Regeringens åtgärder — och även riksdagens åtgärder, eftersom vi tog ett beslut i december 1971 — har betytt oerhört mycket. Enligt tillgängliga uppgifter har det skapats arbetstillfällen för mellan 150 000 och 175 000 människor, efterfrågan har skapats och sysselsättningen har upprätthållits.

Men vad vi upplever i dag — och det är underligt att det inte har påpekats — är att vi fått en förbättrad hemmakonjunktur. Ute i världen är inte uppgången densamma.

Det är väl riktigt att tala om arbetslöshetssiffrorna, men det är nog minst lika viktigt att uppmärksamma efterfrågesidan, dvs. antalet lediga platser.

Då generaldirektören för arbetsmarknadsstyrelsen var hos utskottet för en utfrågning sade han beträffande arbetsmarknadspolitik att när efterfrågan ökar borde de arbetsmarknadsmässiga medlen stramas åt. Men i det läget har man ju, sade han, de högsta arbetslöshetssiffrorna. När efterfrågan minskar har man de lägsta arbetslöshetssiffrorna, men det är då åtgärder skulle behöva sättas in. Det är inte lätt att här göra en riktig avvägning.

Jag tror också det är viktigt att tala om den sysselsättning som vi trots allt har här i landet. När det gäller antalet kvinnor — jag håller med de föregående talarna med utskottets ordförande i spetsen, som har talat om kvinnoarbetslösheten och ungdomsarbetslösheten, att dessa frågor bör uppmärksammas — hade vi faktiskt så sent som under fjärde kvartalet 1971 7 000 fler kvinnor i sysselsättning än ett år tidigare. Det var antalet män som hade sjunkit. Det kan nämnas att antalet kvinnor i arbetslivet är betydligt större i dag än tidigare. Under en 20-årsperiod har en ökning skett från 25 procent till 40 procent. Sådana siffror borde också komma fram.

Också den ökande ungdomsarbetslösheten är oroande, som redan har framhållits här. Jag skall återkomma till det senare.

Det finns två sifferserier för arbetslöshetsstatistiken som är ganska olika sinsemellan. I statistiken från AMS räknas antalet arbetssökande som är anmälda på arbetsförmedlingarna. Statistiska centralbyrån får fram sina siffror genom en intervjuundersökning bland ungefär 18 000 människor, vilket motsvarar en tredjedel av landets befolkning i arbetsför ålder. Intervjuerna i denna s. k. AK-undersökning sker per telefon, och frågor ställs om sysselsättning, arbetslöshet, yrkestillhörighet m. m. Resultatet omräknas så att det skall motsvara hela befolkningen.

Det är ingen tvekan om att AK-undersökningen är bra när det gäller att bedöma de långsiktiga arbetskraftsfrågorna, men den ger ibland resultat som kanske är förvånande. Ledamoten av riksdagen och

ordföranden i Byggnadsarbetareförbundet har tagit upp vissa siffror i en artikel i fackförbundets tidning. Enligt AK-undersökningen ökade antalet byggnadsarbetare med 33 000 från december 1971 till januari 1972, eller från 236 000 till 269 000. Samtidigt steg arbetslösheten med 20 000 från december till januari utan motsvarande genomslag i Byggnadsarbetareförbundets arbetslöshetskassa. Det vore bra om vi kunde inse att dessa siffror icke speglar förändringar månad för månad; som herr Knut Johansson säger bör dessa siffror presenteras som ett kvartalsgenomsnitt.

Även om vi alltså i dag kan konstatera en nedgång i arbetslösheten och en uppgång av antalet lediga platser, bör vi nog kunna vara överens om att någon verklig högkonjunktur inte är omedelbart förestående. Den kan dröja ett tag, och härefter bör vi handla och planera.

De talare som hittills deltagit i debatten har inte berört de förslag om förstärkningar som här finns i statsverkspropositionen. Ordföranden i utskottet talade om den totala ökningen, och den behöver jag alltså inte beröra. Men vissa av reformerna tycker jag att man här närmare bör peka på.

Anslaget till arbetshjälpmedel för handikappade kommer att öka från 15 000 till 20 000 kronor per plats.

Bidraget till halvskyddad verksamhet, som vi så många gånger diskuterat, får en ny konstruktion — bidraget föreslås utgå med 40 procent av den utbetalade kontantlönen till arbetstagaren, dock lägst 1 200 kronor per år och plats. Det bör stimulera till att ge ordentliga löner till de anställda i halvskyddad verksamhet.

Grundbidraget vid arbetsmarknadsutbildning har föreslagits höjt med 50 kronor per månad och barntillägget med 20 kronor per månad.

Även detta är förslag som jag tycker bör nämnas i detta sammanhang.

Efter dessa inledande ord skall jag beröra en del av reservationerna; när det gäller andra punkter som föranlett reservationer kommer herr Johansson i Simrishamn senare i debatten att motivera utskottets ställningstagande.

I reservationen 1 begär folkpartiets representanter i utskottet ytterligare 100 tjänster till arbetsförmedlingen. Man kan naturligtvis ha olika uppfattningar om hur mycket vi bör satsa. Men låt mig säga att antalet tjänster under 1960-talet ökat med 1 500, varav ungefär 500 under de senaste fem åren. Det innebär nästan en fördubbling av personalstyrkan. En hel del av denna arbetsstyrka har visserligen gått till nya arbetsuppgifter — vi har ökat vår ambitionsgrad — men att, så som reservanterna gör, hävda att det knappast förekommit någon personalförstärkning kan inte vara riktigt.

Enligt årets statsverksproposition får arbetsförmedlingarna ytterligare 100 tjänster. AMS är det enda verk som får en väsentlig resursförstärkning. Det är klart att man, som jag nyss sade, kan se på behovet av personalförstärkning på olika sätt. Utskottsmajoriteten tycker att förslaget i statsverkspropositionen är väl avvägt i förhållande till andra behov.

Reservanterna hävdar att de nya tjänster de föreslagit, på grund av en intensivare platsackvision, skulle medföra minskade utgifter för beredskapsarbeten etc. Man bör då komma ihåg att den arbetssökande inte har att välja mellan anställning i öppna marknaden och placering i bered-

skapsarbeten, arbetsmarknadsutbildning eller ersättning från arbetslöshetskassan. Dessa åtgärder tillgrips ju när förmedlingen icke kunnat finna lämplig arbetsplacering på öppna marknaden. Placeringsmöjligheterna skall också oavlåtligt bevakas, och den arbetssökande skall stå till arbetsmarknadens förfogande. Det förefaller ganska tveksamt, milt sagt, att man skulle kunna göra några besparingar på det sätt som reservanterna tänker sig.

Dessa rent hypotetiska besparingar gör att varken reservanter eller motionärer anser sig behöva begära några pengar för de ytterligare 100 tjänsterna – kostnaderna för dessa kan beräknas till ca 5 miljoner kronor. De anslagstekniska komplikationerna, som motionärerna förbisett, har reservanterna uppmärksammat, men de överlåter åt Kungl. Maj:t att lösa frågan på vilka områden anslaget bör minskas. Nog gör man det ganska lätt för sig – i reservationen föreslås varken medelsanvisning eller besparingar.

Ett genomförande av folkpartiets olika reservationsförslag i detta betänkande kan beräknas kräva anslagsökningar på ungefär 20 miljoner kronor; 100 tjänster kostar, som jag förut sade, 5 miljoner kronor, slopande av inkomstprövning beträffande grundbidraget till arbetsmarknadsutbildningen 10 miljoner kronor, förslaget i fråga om företagartutbildning 4 miljoner kronor och förslaget om flyttningsbidrag för utexaminerade 1 miljon kronor. Av dessa yrkar man 4 miljoner i ökning till företagartutbildningen. Folkpartiets skuld till detta budgetförslag är 16 miljoner, och det är också pengar. Men det är inte svårt att komma med förslag och vara generös när man inte behöver tala om varifrån medlen skall tas.

I reservationen 4 tar man upp frågan om en interlokal arbetsförmedling, modern informationsbehandling inom arbetsförmedlingen och obligatorisk anmälan av lediga platser. I reservationen 2, som jag inte skall beröra, behandlas organisationsförmedlingar. Jag skall inte kommentera denna motion, men det är ganska konstigt, att man i det ena fallet nästan vill ha fritt fram för organisationsförmedling samtidigt som man begär en obligatorisk anmälan om lediga platser.

Folkpartiets motion bygger i stort sett på önskemål från TCO, och däri ligger inget fel. Jag vill bara konstatera att det mesta är hämtat därifrån.

De saker som folkpartiet föreslår måste medföra ett utbyggt ADB-system. Utskottet redogör utförligt i betänkandet för hur man successivt inom arbetsmarknadsstyrelsen håller på att bygga upp denna verksamhet. De administrativa rutinerna är redan införda. När det gäller förmedlingsarbetet har man börjat med en försöksverksamhet i Stockholm.

Utskottets ordförande, herr Eriksson i Arvika, har talat om den mycket intressanta resa till Amerika som man gjorde för att studera dessa saker. Nr 6 av Statstjänstemannen för 1972 tar just upp dessa problem och skriver: "Försöken i USA har huvudsakligen omfattat två olika metoder att använda ADB-tekniken. Dels har man lagt upp lediga platser i dataregister, s. k. Job Banks, och dels har man försökt att 'matcha' registren med lediga platser mot andra register med uppgifter om de platssökande. Man startade med det sistnämnda, att matcha registren

med platser mot registren med sökande. Det var det svåraste man kunde ge sig in på och man har ännu inte lyckats lösa hur denna 'matchning' skall gå till för att den skall bli lönsam och tillåta stordrift. Man har alltså ganska klart för sig hur frågan tekniskt ska lösas men ännu återstår att få ner kostnaderna för denna verksamhet."

Jag tror att det som man här säger inte är lätt att lösa problemet. Det har satsats miljontals dollar utan att man fått ut något resultat. Men om man fortsätter är jag övertygad om att det kommer att lyckas. Därför anser utskottsmajoriteten att man inte behöver ta något initiativ i den riktning som föreslås i reservationen 4.

När det gäller obligatorisk anmälan om lediga platser kan sägas att reservanterna går ifrån TCO:s förslag på en del viktiga punkter. Man anser att de företag som inte anlitar arbetsförmedlingens tjänster inte skall ha någon anmälningsskyldighet. Detsamma gäller dem som man rekryterar inom sitt eget företag eller handplockar; man kallar det av praktiska skäl meningslösa platsannonser.

Utskottet delar motionärernas grunduppfattning att arbetsförmedlingen behöver ha ett bättre grepp om utbudet av lediga platser. Men vi tror inte på den väg som reservanterna anvisar med dessa många undantag. Utskottsmajoriteten tror mera på en utveckling i den riktning som man slagit in på i samband med äldrelagarna. Det är möjligt att man måste göra liknande anordningar för andra utsatta grupper. Men det kräver som jag förut sagt tekniska resurser.

Reservationerna 5 och 6 från moderata samlingspartiet tar upp förmedlingsverksamheten för tjänstemän och någonting som de kallar slussningscentraler. Jag vill reservera mig för namnet som jag inte tycker är så lyckat. Dessa skall finnas på universitetsorterna. Det är viktigt att här fastslå att alla, oavsett vad de kallas men som vill ha ett jobb, skall ha rätt till en god förmedlingsservice. Finns det brister är det arbetsmarknadsstyrelsens skyldighet att rätta till dem. Men det kan inte vara riktigt med specialinrättningar för vissa grupper i samhället. Den som inte har någon som helst yrkesutbildning är också den som har svårast att få arbete och som kanske behöver den mesta hjälpen i det här sammanhanget. Jag vill poängtera att alla – tjänstemän, akademiker, arbetare och andra – skall ha rätt till förmedlingsservice. Man måste i det avseendet satsa på en utbyggnad för alla grupper, och det är ju en fråga om tillgång på resurser.

När man nu i den här reservationen aktualiserar frågan om förstärkning av förmedlingsservicen på tjänstemannasidan och akademikersidan tycker jag också man skall tala om varifrån människor skall tas till det. I år aktualiseras också frågan om förstärkningar när det gäller placeringsmöjligheter för dem som är i skyddad verksamhet, äldre och handikappade för att de skall kunna behålla sina tjänster i företagen. Vidare skall man satsa på att avhjälpa akuta behov vid företagsnedläggelser, avkorta väntetiden inom arbetsvården etc. samt ge bättre hjälp till de ungdomar som är arbetslösa och som kanske har dålig utbildning.

Motionärerna föreslår inga personalförstärkningar eller ytterligare medel. Det vore intressant att få veta från vilka områden man har tänkt sig få personalförstärkningar till tjänstemannaförmedlingen och till

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

slussningscentralerna. Det har man inte talat om och några omprioriteringsförslag finns varken i reservationen eller i motionen. Kanske vi nu kan få veta varifrån man har tänkt sig ta dessa människor. Tilläggas kan att arbetsmarknadsstyrelsen har gjort insatser på det här området, något som också reservanterna och motionärerna medger.

När det gäller företagsutbildning, som tas upp i reservationen 13, är det en principiell fråga om hur kostnadsfördelningen mellan företag och samhälle skall ske. Jag har redan sagt att den enligt herr Lorentzon lilla satsning som ägt rum ändå är någonting som får diskuteras, om man skall flytta gränserna när det gäller företagsutbildningen inom företagen. Själv har jag fått hela min yrkesutbildning inom ett företag, och jag tror inte att det företaget på något sätt anser att man har gjort en förlust på det.

Denna fråga har också en lokaliseringsspolitisk aspekt som inte har kommit fram. Hur långt vill reservanterna gå när det gäller att ta bort den stimulans till företagsetablering i stödområdet som nuvarande lokaliseringssutbildning utgör? Skall man slopa den? Då blir det ju lika över hela linjen. Just att man kan få utbildningsbidrag i stödområdet tror jag har stor lokaliseringsspolitisk betydelse.

I reservationen 14, värdesäkring av flyttningsbidrag, återfinner man folkpartiets linje om värdesäkring på olika områden. Jag skall inte motivera reservationen närmare utan slår bara fast att all värdesäkring innebär en inskränkning av riksdagens möjligheter att göra avvägningar mellan olika krav. Man måste enligt min mening ha frihet att väga detta mot andra behov som kan dyka upp 1974, 1975 eller senare.

Reservationen 15 tar upp en gammal fråga, flyttningsbidrag till nyexaminerade. I vårt samhälle, där vi har satsat på utbildning och där ungdomen ges chanser att i, jag vill säga jättestor utsträckning söka sig till utbildningsanstalter, måste de unga redan från början vara beredda på att få flytta — åtminstone de som är bosatta på orter med ett ensidigt näringsliv. Därför tycker jag inte man skall ge flyttningsbidrag till nyexaminerade, och det har också utskottet skrivit.

Reservationen 18 tar upp frågan om en breddning av beredskapsarbetena. I reservationen 20 vill man ha en satsning på speciella beredskapsarbeten, nämligen uppförande av hantverks- och industrilokaler. Det har ju berörts här tidigare.

Jag kan inte se att en ytterligare satsning på hantverks- och industrilokaler skulle bereda så förskräckligt mycket sysselsättning för kvinnor, som man har talat om och som man vill ha en breddning av beredskapsarbetena för. Detta område har väl hittills erbjudit typiskt manlig sysselsättning.

Jag tror inte att man skall ha olika slag av beredskapsarbeten, men det är klart att vi måste göra en breddning. Det har också skett, och objektvalet har därigenom blivit helt annorlunda än vad det var tidigare. Beredskapsarbeten kan numera erbjudas på kontor, inom serviceområdena, den allmänna förvaltningen m. m. Man har också satsat på ungdomsarbete. Man vill ha ökad möjlighet till utbildning; det visar sig att de ungdomar som har den sämsta utbildningen också har de sämsta möjligheterna att få arbete.

Utskottets ordförande, herr Eriksson i Arvika, erinrade om den

interpellationsdebatt där statsrådet hade uttalat sig positivt för en breddning av beredskapsarbetena. Därför var det väl också onödigt att utskottet tog upp detta i sin skrivning. Åtgärder är ju att vänta. Men låt mig ändå säga att jag tror att ungdomsarbetslösheten också har andra aspekter. Det gäller t. ex. miljöerna inom den industriella sektorn. Många ungdomar vägrar i dag att söka sig till industrin. Vi måste nog på något sätt komma till rätta med den problematiken innan vi kan lösa frågan om ungdomsarbetslösheten för gott.

När det gäller frågan om att bygga hantverks- och industrilokaler vill jag påpeka att man därmed inför en regionalpolitisk stödform vid sidan av de stödformer som riksdagen bestämde sig för när den 1970 tog beslutet om regionalpolitiken fram till 1973. Vi skall alltså besluta om ett nytt regionalpolitiskt program nästa år, och jag tycker man skall kunna pröva denna fråga i det sammanhanget.

Vad beträffar reservationen 19, som herr Lorentzon illustrerade med bilder av avstängda skogsbilvägar, så har jag sympati för tanken att de vägar som byggs med statliga medel också bör vara öppna för allmänheten, även om jag inte alltid förstår att man tvunget skall köra bil in på vackra områden. Man kan ju t. ex. ta promenader o. d. som allemansrätten ger möjlighet till. Den invändning som här måste göras är att ett bidragsvillkor av detta slag kommer att inskränkas till att gälla vägar som byggs som beredskapsarbeten. Vill man ha med även vägar som byggs med bidrag från det reguljära anslaget under jordbrukshuvudtiteln — och jag är överens med herr Lorentzon om att problemet gäller också sådana vägar — skulle herr Lorentzon ha väckt en motion i ämnet under allmänna motionstiden.

Herr talman, med det anförda yrkar jag, trots att jag inte har berört alla reservationer, bifall till utskottets förslag på alla punkter i dess betänkande nr 3.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! I sin redogörelse för situationen på arbetsmarknaden uttryckte herr Fagerlund oro och beklagande över de rådande förhållandena. Ändå sade han att eftersom socialdemokraterna hade fört en politik som låg någonstans mellan moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna så var det en bra politik. Jag tyckte nog att entusiasmen i framförandet på den punkten var mycket måttlig, och jag förstår honom. Situationen är ju, som herr Fagerlund också påpekade, inte alls bra. Tvärtom är den mycket oroande, och det gäller också den närmaste framtiden. De små tecken till förbättringar som vi kan skönja är någonting som kan tyda på att vi har nått botten, men vi vet ju inte när vi kan få ett bättre läge. Herr Fagerlund sade t. o. m. att det kan dröja länge innan läget mer väsentligt förbättrats.

Det är väl mot bakgrunden av det läge som har uppstått som man skall bedöma huruvida den förda politiken är bra eller inte. Man kan inte, som herr Fagerlund uttryckte det, göra det med den utgångspunkten att man själv befinner sig mellan moderaterna och vänsterpartiet kommunisterna. Näringslivet har enligt centerns mening inte den styrka det borde ha för att vara ett värn mot arbetslöshet. Om vi ser på vad som händer inom

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

näringslivet i dag inom de statliga, kooperativa och privata sektorerna, så redovisas det nästan dagligen t. o. m. stora förluster och ett läge som på många sätt är otillfredsställande.

Nu skall vi väl inte klaga i onödan över detta utan gemensamt försöka få till stånd en bättre ordning.

Herr Fagerlund gick inte in på frågan huruvida det hade varit bra om näringslivet, som vi föreslog från vårt håll, hade fått ett stöd redan fr. o. m. november månad i fjol. Jag tror att alla inom näringslivet, såväl företagare som löntagare, i så fall hade haft större tillförsikt inför framtiden och att situationen hade varit bättre i dag.

Av reservationerna skall jag på de få sekunder jag har kvar bara beröra en enda, nämligen reservationen 13, som bygger på en framställning från AMS. Eftersom vi redan gått in på den i reservationen anvisade vägen, kan man enligt min mening varken ha principiella eller praktiska invändningar att göra mot de förslag som framföres i detta sammanhang.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Ett par korta kommentarer till vad vice ordföranden i utskottet sade. Han framhöll att vi hade lämnat olika siffror beträffande skillnaden mellan arbetslösheten i mars förra året och läget i år, och han lade siffran 23 000 i min mun. Den siffra jag uppgav var 15 000, vilket betyder en höjning med 23 procent. Det var alltså procentsiffran 23 som jag använde, och jag ville nu bara lägga denna sak till rätta.

Vidare ansåg utskottets vice ordförande att det inte var nödvändigt att skriva någonting om en breddning av beredskapsarbetena, eftersom statsrådet uttalat en mycket positiv inställning — såsom jag också underströk — i interpellationsdebatten i tisdags. Vi har ju velat ge till känna att man skall göra kraftinsatser för att få fram beredskapsarbeten för vissa utsatta grupper, och jag tolkade statsrådets svar i tisdags så att det helt sammanföll med de synpunkter som framförts i vår reservation. Nu var ju reservationen skriven före svaret, och därför är det bara värdefullt att nu konstatera att vi är på samma våglängd när det gäller dessa insatser. Vi kanske rent av kan enas om reservationen.

Sedan säger herr Fagerlund att folkpartiet verkligen gör det lätt för sig; man föreslår på detta håll 100 nya tjänster utan att anvisa medel härför. Vi har mycket klart sagt ifrån i vår motion att vi bedömer saken så att man bara genom inrättandet av dessa tjänster gör en besparing, som är större än vad tjänsterna kostar. Vi har skrivit om detta på s. 6 och 7 i motionen. Jag hinner inte på de tre minuter jag har till förfogande citera detta, men jag återkommer gärna om det behövs. Herr Fagerlund, som kan dessa frågor utomordentligt väl, vet ju att vårt resonemang är fullt riktigt. Och herr Ekinge kommer, som jag förut sagt, att ytterligare utveckla dessa synpunkter i ett senare anförande.

Till sist några ord till herr Lorentzon i anledning av hans reservation angående avstängda skogsbilvägar. Han framhåller där att statsbidrag till skogsbilvägar endast bör ges under förbehåll att vägarna hålls öppna för allmänheten. Skogsstyrelsen håller på att undersöka hur många vägar som är föremål för den avstängning som inte bara herr Lorentzon utan även jag reagerar mot. Men vad herr Lorentzon vill nu är ju att en väg som

byggs som beredskapsarbete skall vara öppen. För en väg som byggs med vanliga bidrag skulle däremot fortfarande gälla de gamla bestämmelserna, och det tycker jag är en oformlig historia.

Om herr Lorentzon vill driva den här frågan — och jag tror att han i så fall får starkt stöd i kammaren — måste den tas upp motionsvägen, som herr Fagerlund påpekade.

Herr NORDGREN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi alla är väl inne på ungefär samma linje och vill gärna medverka till att arbetslöshetssiffrorna snarast möjligt sjunker. Herr Fagerlund konstaterade i sitt anförande att siffrorna var alarmerande redan förra året. Det är klart att man då har anledning att ställa sig frågan: Varför dröjde det så länge med förslag och åtgärder från regeringens sida, och varför försenades åtgärderna vid höstriksdagen?

Herr Fagerlund sade sedan att han själv fått sin utbildning i ett företag. Jag är fullt övertygad om att herr Fagerlund är en mycket duktig yrkesman. Det stärker mig ytterligare i min bestämda uppfattning att vi under det gångna 1960-talet, då vi talat om att vi här i landet satsat väldigt mycket på utbildning, har begått en försummelse när det gäller möjligheten att få utbildning inom näringslivet. Det är, herr talman, en värdefull utbildning, och den är dessutom fördelaktigare såväl för den unge som vill ha en utbildning som för samhället. Ungdomarna kommer där i direkt beröring med det praktiska arbetslivet, vilket de tyvärr inte kan göra i yrkesskolor och yrkeskurser, hur väl upplagda dessa än är. Själv har jag inte som herr Fagerlund utbildats inom näringslivet utan fått växelutbildning dels i företag, dels på yrkesskola. Det är en annan väg, som ger ungefär motsvarande kunskaper.

Jag hoppas att inrikesministern medverkar, när utbildningsministern inte gör det eller i varje fall inte gjort det tidigare, till att det satsas mera på utbildning i näringslivet, både för ungdomar och för dem som behöver omskolas eller fortbildas.

Herr Fagerlund sade att många ungdomar inte gärna vill ställa sig på verkstadsgolvet och få utbildning. Det är nog inte ungdomarnas fel, ty jag är ganska övertygad om att många unga är skoltrötta och vill ut i praktiskt yrkesarbete. Det hör man ofta för närvarande, om man lyssnar till ungdomarna. Men möjligheterna till praktisk yrkesutbildning har varit beskurna och beskurits ytterligare under den senaste riksdagen, vilket jag beklagar. Felet ligger i att varken föräldrar eller samhället som sådant ser tillräckligt positivt på värdet av en ordentlig yrkesutbildning.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund tyckte att den av socialdemokratin förda sysselsättnings-, närings- och lokaliseringsspolitiken är alldeles utmärkt, eftersom den "befinner sig i mitten" och inte alls har något, som han uttryckte det, med ytterligheterna att göra — därmed skulle menas vänsterpartiet kommunisternas och moderaternas politik.

Jag har redogjort för det förslag vårt parti lagt fram när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Nu vill jag bara referera till vad jag tidigare sagt, att den politik som socialdemokraterna fört har gynnat storbolagen och

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

gett minimalt uthypte, eller som det uttrycktes här i går: Det är gott om hö, men hästen vill inte äta.

Herr Nordgren kan mycket väl svara för sig själv, men efter vad jag förstod talade han här inte som moderaternas representant utan som representant för småföretagarna. I det fallet måste man väl ändå säga, att satsningen på småföretagen är betydligt mindre — om man över huvud taget kan tala om någon satsning — än den som skett när det gäller storbolagen. Här måste herr Fagerlund ha hamnat på fel plats.

Jag har reserverat mig i anslutning till den motion som också väcker tanken att vi skall bygga skogsbilvägar här i landet som beredskapsarbeten och gratis ställa dem till skogsbolagens förfogande. Såväl ordföranden i utskottet som vice ordföranden menade att jag skulle ha motionerat i frågan. Man kan inte motionera om en så speciell sak som denna. Här gäller det en motion som jag har reserverat mig emot för att den inte kopplat in frågan om allemansrätten. Men jag noterade med tillfredsställelse att såväl ordföranden i utskottet som vice ordföranden har full sympati för mina synpunkter, och om det blir en motion finns det tydligen utsikter att den kan vinna kammarens bifall. Jag noterar det som sagt med tillfredsställelse. Jag återkommer!

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att jag fattade herr Nordgren fel, herr Lorentzon, utan vad han talade om gällde satsningen på hela industrin. Kom ihåg att min argumentering om just detta exempel enbart gällde frågan om storkapitalet kontra det förhållandet att vi inte satsar nog på industrin. Det var endast den frågan jag tog upp.

Herr Nordgren säger att det fanns alarmerande tecken i fråga om arbetslösheten redan i mars månad i fjol, och han frågar varför det inte gjordes något. Här har jag "Arbetsmarknaden" nr 14, den 26 april 1971. Det heter där: "Arbetslösheten onormalt hög — Åtgärder sätts in omgående". Hade jag tid skulle jag läsa upp hela redogörelsen för de åtgärder som satts in från april 1971 fram till den dag i december 1971 då riksdagen tog paketet.

Det är kanske bäst att vi klargör vår ställning till företagsutbildningen, ty det är ju fråga om statsbidrag till företagsutbildning, alltså utbildning inom företagen. Jag tror inte att samhället skall gå in med ett sådant bidrag, ty jag anser att företagen icke förlorar utan tjänar på att utbilda sitt folk.

Till slut några ord till herr Nilsson i Tvärålund. Han säger att det varit för dåliga satsningar i detta sammanhang. Kan herr Nilsson i Tvärålund tala om vilka motioner rörande statsverkspropositionens förslag om ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1972 som föreligger? Jag har inte kunnat upptäcka någon sådan motion.

Om jag säger att det kan dröja länge med en konjunkturförbättring är det på grund av den gamla sanningen att det är svårt att spå. Vad jag poängterade var att vi här hemma hade en konjunkturuppgång, men att det ute i världen inte fanns några enhetliga tendenser till en sådan uppgång.

Herr Nilsson i Tvärålund säger att näringslivet inte har den styrka det

borde ha. Nu finns det ju ett till 95 procent privatägt näringsliv i vårt land. Är det detta näringsliv som enligt herr Nilsson i Tvärålund misslyckats i sin verksamhet att skapa sysselsättning? Då får vi väl ta upp diskussioner om vad vi skall göra med det privata näringslivet. Vad skall vi satsa på? Är kanske hela detta system som vi har i dag felaktigt? Vi kanske skulle ha andra företagsformer.

Jag tänker inte, herr Nilsson i Tvärålund, nu upprepa den debatt som vi hade i oktober 1971, i december 1971 och i januari 1972 om åtgärder på arbetsmarknadspolitikens område. Jag hänvisar bara till de protokoll i vilka våra representanters anföranden finns återgivna.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om att man skall bygga skogsbilvägar som helt betalas med beredskapspengar och ställs till skogsbolagens förfogande, som herr Lorentzon uttrycker det, har utskottet ju besvarat. Vi har sagt att eftersom det pågår en utredning vill vi inte tillstyrka det förslaget.

Jag vill göra den markeringen, eftersom det av herr Lorentzons senaste anförande verkade som om han hade reserverat sig på den punkten. Det har han inte gjort. Han har bara sagt att vägarna skall stå öppna för allmänheten. Till det har jag genmält att man i dagens läge inte kan göra skillnad på vägar som har byggts för beredskapsmedel och vägar som har byggts med traditionella bidrag. Det är självklart, det vet herr Lorentzon, att under vissa årstider och i vissa speciella fall måste dessa vägar vara avstängda.

Jag tror alltså att vi skall invänta de förslag som kommer att läggas fram av de utredningar som prövar dessa frågor. Jag skulle personligen gärna ha sett att 1969 års vägkostnadsutredning också hade fått förslaget på remiss och att vi snart hade kunnat ta ställning till förslaget. Men jag vill nu markera att vi är helt överens om att det inte i detta läge skall byggas vägar med statsbidrag på upp till 100 procent.

Eftersom motionären, herr Andersson i Örträsk, inte är närvarande måste jag till hans försvar säga att han med sitt förslag endast avsåg O-områdena; när man lyssnade till herr Lorentzon fick man en känsla av att det gällde hela landet.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund frågar om jag kan ge exempel på förslag från centern som medför stöd till näringslivet genom AMS-åtgärder. Vad jag avsåg var de åtgärder som vi har föreslagit under en rad av år för att stärka näringslivet och framför allt för att öka dess möjligheter att bygga ut sin produktionsapparat. Det gäller både det enskilda, det kooperativa och det statliga näringslivet; jag gör ingen skillnad därvidlag. Mot bakgrunden av vad som har hänt den senaste tiden tror jag inte det finns anledning att peka ut den statliga sektorn som föredöme vad gäller expansion och trygghet för anställda. Men vi skall inte göra sådana värderingar i denna debatt. De olika sektorerna måste konkurrera på i princip lika grund.

Vidare pekade jag i mitt första anförande på att vi föreslog borttagande av arbetsgivaravgiften från den 1 november 1971. Om det

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

Anslag till
arbetsmarknad
m. m.

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

förslaget hade bifallits tror jag att näringslivet nu hade hyst större tillförsikt. När det gäller att skapa trygghet för sysselsättningen är ett grundläggande villkor att politiken, inte minst den ekonomiska politiken, bedrivs så att vi får ett starkt näringsliv som kan konkurrera med omvärlden. Det är där jag menar att regeringen får ta på sig åtskilligt av ansvaret för att situationen i dag är som den är.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Min fråga gällde vilka motioner herr Nilsson i Tvärålund kunde hänvisa till i fråga om 1972 års proposition nr 1 bilaga 13. Han säger själv i sitt inledningsanförande att reservationerna från centerpartiet endast berör några detaljer. Jag vet mycket väl vilka förslag ni hade 1971, men nu diskuterar vi 1972 års proposition.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Det är i och för sig ganska naturligt att samtliga talare hittills i den här debatten talat om arbetslöshetssiffrorna och den oroande situationen på arbetsmarknaden. Jag fortsätter alltså inte på det ämnet men jag kan väl ändå inledningsvis få säga detta: Att ha ett jobb innebär inte bara att tjäna ihop till sin egen och sin familjs försörjning -- även om det i och för sig är den starkaste drivfjädern. Att *inte* ha ett jobb skapar hos många människor en rotlöshet och en rastlöshet som kan vara nog så påfrestande och som inte så sällan för med sig sociala problem; som det sedan kan ta lång tid att klara av och där samhällets insats i olika sammanhang påfordras. Jag tror att man måste ha det här med i bilden när man ser på arbetslöshetssituationen som den kan te sig också när konjunkturen svänger. Därför menar jag att det måste vara angeläget att de viktiga förmedlingsfunktionerna oavbrutet utvecklas för att klara de ständigt ökade kraven. Så här långt är vi väl allesammans överens.

När folkpartiet i sin arbetsmarknadspolitiska motion till årets riksdag tagit upp den här problematiken har det varit för att peka på områden där det enligt vårt förmenande brister och det således måste vara angeläget att snarast få en ändring till stånd. Nu behöver jag inte gå in på alla de olika punkterna i vår motion -- herr Eriksson i Arvika har berört en hel del av dem -- men några av dem anser jag det ändå väsentligt att få uppehålla mig något vid.

Vi har tidigare i debatten talat om det krav som folkpartiet har ställt på att arbetsförmedlingen bör tillförsäkras ytterligare 50 förmedlartjänster och 50 biträdestjänster. Herr Fagerlund säger att man ju ändå har fått 100 nya tjänster. Ja, det är riktigt: 100 nya tjänster föreslår inrikesministern. Men jag vill understryka att de skall användas dels för arbetsvårdens behov av uppföljning och tillsyn av äldre och handikappade i skyddad sysselsättning, dels för den fortsatta försöksverksamheten med s. k. anpassningslag.

Vidare menar herr Fagerlund att AMS är den enda myndighet som har fått några nya tjänster. Antingen hörde jag inte rätt eller också var det en felsägning; polisen har ju också fått en del nya tjänster för att ta ett exempel.

Det blir alltså 100 nya tjänster, men det är icke några direkta

förmedlartjänster som kommer till. Mot bakgrunden av den utveckling som skett måste man ändå konstatera att detta är en brist som det i det här läget borde ha kunnat göras något åt.

Vi har framhållit i vår reservation nr 1 till inrikesutskottets betänkande nr 3 att de "personalresurser som på senare år tillförts arbetsförmedlingen har endast i mindre grad tagit sikte på det egentliga förmedlingsarbetet". En förstärkning av förmedlingsresurserna skulle otvivelaktigt bidra till att minska, har vi sagt, behovet av särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder och naturligtvis också leda till minskade kostnader för beredskapsarbeten, för arbetsmarknadsutbildning och för kontant stöd till arbetslösa. Med anledning av herr Fagerlunds inlägg om att vi inte har anvisat täckning för kostnaderna i detta sammanhang ber jag få hänvisa till vad herr Eriksson i Arvika sade. Vi har vidare framhållit att det inte bör vara förenat med någon större operation från regeringens sida att göra erforderliga tekniska omDispositioner av medlen i de olika delprogrammen. Här har man ju ändå gått in för en programbudgetering, och det bör alltså tekniskt sett vara ganska enkelt att göra en sådan omfördelning.

Talet om att vi inte har täckning för kostnaderna, att det är så lätt att ställa förslag när man inte behöver ta fram pengarna, det är någonting som man väl har hört under alla de år man deltagit i politiskt arbete. Det vittnar om ett statiskt sätt att betrakta samhällsutvecklingen, och man måste beklaga att socialdemokraterna inte kan frigöra sig från det. Om man vidtar åtgärder som blir resursskapande, måste de ju medföra sådana förbättringar att det sedan genom en enkel operation blir möjligt att omfördela anslagen inom delprogrammen i en programbudgetering av det slag som AMS har.

Dessutom har vi i detta sammanhang krävt att 50 nya biträdestjänster skall tillkomma.

Det har tagits upp några andra frågor som jag helt hastigt vill beröra. Vårt krav på interlokal arbetsförmedling var herr Fagerlund inne på. Detta innebär, som vi ser det, att om ett system med allmän databehandling kan tas i anspråk, skulle vi i en central inom exempelvis varje län kunna ta in uppgifter om de lediga jobb som finns i länet och sedan samla uppgifterna för hela landet i en rikscentral. Denna skulle då stå till arbetsförmedlingarnas förfogande, och man skulle dit anmäla alla arbetssökande som inom en viss tid inte fått anställning inom den lokala förmedlingens område. Vi har sagt att det är klart att vi måste få ett *förslag* till en sådan här interlokal förmedling i samband med att det blir en modern informationsbehandling via data. Utskottet har hänvisat till statskontorets betänkande 1968. De försök som därefter gjorts är inte tillräckliga, menar vi. Riksdagen bör enligt vårt sätt att se göra ett uttalande om behovet av att få fram ett klart förslag i dessa frågor.

Herr talman! Jag måste be att få säga någonting om vårt krav på värdesäkring både av grundbidrag vid arbetsmarknadsutbildning och av flyttningsbidragen. Vi anser att det i båda dessa fall borde vara mer eller mindre självklart att bidragen skall göras värdebeständiga på samma sätt som t. ex. folkpensionerna. Det är väl ingen som vill sätta i fråga att man skulle, för att citera utskottet, "från fall till fall och efter avvägning mot

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

andra reformbehov" fastställa exempelvis om folkpensionerna skall vara värdebeständiga och i vilken utsträckning. Så har alltså utskottsmajoriteten ansett att det bör vara i fråga om grundbidragen vid arbetsmarknadsutbildning och i fråga om flyttningsbidragen. Vi menar att en anknytning till basbeloppet vore en enkel åtgärd för att göra dessa bidrag värdebeständiga.

Herr Fagerlund har också kommit in på kostnadsberäkningen när det gäller vårt krav på att behovsprövning av utbildningsbidraget icke skall ske mot makes inkomst. Herr Fagerlund säger att detta skulle kosta 10 miljoner kronor. Jag vill bara erinra om vad vi skriver i reservationen 9: "Utskottet anser därför att nuvarande regler om inkomstprövning på grund av makes inkomst bör ändras men är, bl. a. av kostnadsskäl, inte berett att föreslå att reducering av bidraget slopas helt." Jag tror att man skall ta med det i beräkningen när man försöker sig på sådana räkneoperationer som herr Fagerlund gjorde.

Till sist, herr talman, ett par ord om utbildningsbidragen vid studiemedelsberättigad utbildning och om flyttningsbidrag till nyutexaminerade. I reservationen 10 har vi framhållit att i de fall en klar -- jag vill understryka det -- *arbetsmarknadsmässig motivering föreligger* bör utbildningsbidrag kunna utgå även inom sådana områden som är studiemedelsberättigade. Självfallet menar vi inte att bidragen skall dubbleras, men exempelvis eftergymnasial utbildning bör kunna komma i fråga i det här sammanhanget. Är det -- jag understryker det än en gång -- *en klar arbetsmarknadsmässig motivering*, då bör icke studienivån vara hinder för att utbildningsbidrag skall kunna utgå.

Herr talman! En del av de krav som vi nu framfört genom reservationerna är sådana som vi har framfört tidigare. Men lärdomen från det år som gått och de svårigheter som förekommit under denna relativt långa lågkonjunktur borde vara incitament att rusta upp våra arbetsmarknadspolitiska instrument för att klara av de här högre kraven.

Herr Fagerlund säger att vi till mycket stor del har anslutit oss till vad TCO ansett i dessa frågor. Ja, om oron delas av politiker och arbetsmarknadens organisationer, så borde oron egentligen lättare kunna nå fram också till regeringen och till socialdemokraterna. Så är tydligen inte fallet, och man kan beklaga det. Men jag vill alltså inte på något sätt undanskymma det förhållandet att vi delar denna oro med stora grupper inom arbetslivet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som jag talat för här -- reservationerna 1, 4, 8, 9, 10, 14 och 15 vid inrikesutskottets betänkande nr 3.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Ekinge hävdar att jag på något sätt skulle anse att det var felaktigt att TCO tycker någonting på detta område vill jag framhålla att jag finner det fullständigt riktigt att TCO här har en åsikt. Jag ville bara poängtera att det var inget självständigt tänkande inom folkpartiet som låg bakom motionen.

Låt mig sedan om tjänsterna säga att det är 100 nya tjänster i år, men ser man det i perspektiv finner man att det är 500 nya tjänster under de senaste fem åren och 1 500 sedan 1960.

Herr Ekinge säger att man borde ha kunnat göra något åt problemen. Ja, det är ingen konst om man gör som herr Ekinge och avfärdar de ekonomiska frågorna med att säga att det ordnar sig alltid och det är ingen större operation för Kungl. Maj:t att klara detta. Men om det inte är någon större operation kunde ju herr Ekinge själv ha kastat fram förslag om varifrån pengarna skulle slussas över. Det är, som jag sade förut, 16 miljoner som herr Ekinge och hans partivänner är skyldiga budgeten genom de reservationer som de avgivit här. Om man nu inte anser sig behöva anvisa dessa pengar skulle det ju bli synd om de personer som anställdes enligt herr Ekinges förslag, eftersom det inte skulle finnas några pengar till avlöning. Då finge ju dessa personer lita till arbetsmarknadsutbildningsbidrag e. d. Det hela finge alltså lösas genom att medel anslogs för arbetsmarknadsmässiga åtgärder.

Herr EHINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att diskutera *var* det självständiga tänkandet finns tycker jag i och för sig är ganska ointressant. Jag tror att det kan vara så att det självständiga tänkandet finns både på den fackliga och på den politiska kanten. Det är enligt min mening angeläget att det förekommer ett sådant självständigt tänkande. Herr Fagerlund har bevars givit så starka uttryck för ett statiskt tänkande att jag egentligen skulle vilja rekommendera honom att försöka sig på litet självständigt tänkande.

Vad beträffar påståendet att vi avfärdar de ekonomiska problemen – som herr Fagerlund sade – så tycker jag det är orimligt att ta upp riksdagens tid med tekniska beskrivningar av en omfördelning i en budget av detta slag. Den saken borde, menar jag och menar vi, vara så pass enkel att göra på departementsnivå att vi inte här kan behöva gå in på den något futtiga och småaktiga debatt som herr Fagerlund ville animera till.

När det gäller grundbidraget vill jag erinra om vad jag sade tidigare, att här är det fråga om att ta en etapp i taget; och gör man det kommer man inte fram till de tillyxade belopp som herr Fagerlund nämnde.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! De förbättringar i arbetslöshetssiffrorna som kunnat registreras den senaste månaden, och som flera tidigare talare har berört, kan vi konstatera är helt marginella. Tyvärr tyder ingenting på att någon verklig konjunkturförbättring skulle vara på gång. Olusten och osäkerheten inom näringslivet är påtaglig. Oviljan att satsa på investeringar som skulle ge nya arbetstillfällen har snarare förstärkts än minskat under den senaste tiden. Det är denna miljöförstöring på det psykologiska planet – jag vill kalla den så – vi måste komma åt. Men en sådan sinnesförändring och stämningsförbättring når man inte genom den ena eller andra arbetsmarknadsmässiga åtgärden. Det måste till en annan ekonomisk politik, en näringspolitik som återger den svenska företagsamheten tilltron till att det lönar sig att satsa.

Låt mig härefter gå över till att behandla några grupper av arbetslösa. De har här tidigare berörts. Det gäller tjänstemännen, ungdomarna och kvinnorna. Siffrorna för dem har redovisats, och jag konstaterar nu bara att vad gäller tjänstemännen har vi från föregående år till i år fått en

ökning med 2 000 arbetslösa. För ungdomarna är ökningen 8 000, dvs. nära en fördubbling, och när det gäller kvinnorna har vi också en mycket stark ökning av antalet arbetssökande från förra året till i år. Härtill kommer sedan den dolda arbetslösheten i dessa grupper, vilken säkerligen är mycket betydande. Där gäller det sådana människor som inte är arbetslöshetsförsäkrade och alltså inte är registrerade. En stor grupp, särskilt kvinnor, skulle ha skaffat sig arbete, om det hade funnits något. Vidare har vi ungdomar som fortsätter sina studier, men som skulle ha gått ut i förvärvslivet om de hade kunnat få sysselsättning.

Hurudan är då beredskapen inom arbetsförmedlingarna när det gäller att ta emot dessa grupper och hjälpa dem till rätta? Ja, den är inte godtagbar. Detta har konstaterats tidigare, och jag tror att vi måste vara ense om det. Och den är inte godtagbar av rätt förklarliga skäl. Situationen är i många stycken ny. Framför allt är omfattningen av arbetslösheten i dessa grupper av en storleksordning som vi tidigare inte har ställts inför. Moderata samlingspartiet har därför dels i partimotionen, dels i enskilda motioner föreslagit särskilda åtgärder för att bättre kunna ta hand om dessa grupper. Men, herr Fagerlund, det är här inte fråga om någon specialinriktning för vissa grupper, och inte heller rör det sig om att skapa förmåner för vissa kategorier, utan det är exakt fråga om vad herr Fagerlund också var inne på, nämligen att avhjälpa brister där sådana finns och åstadkomma förstärkningarna där det behövs. Om herr Fagerlund håller fast vid den sista av sina deklARATIONER måste vi vara överens på den här punkten.

Bland tjänstemännen har arbetslösheten tiodubblats under de senaste tio åren. En tjänsteman som blir arbetslös är som regel tvingad att gå sysslös längre tidsperiod än övriga arbetslösa. Vi anser därför att förmedlingsinsatserna då det gäller tjänstemän bör förstärkas. En bättre och effektivare vägledning och rådgivning för arbetssökande tjänstemän måste komma till stånd. Förmedlingens akquisitionsarbete måste bedrivas kontinuerligt och inte först då den arbetssökande dyker upp på förmedlingen. Större uppmärksamhet bör också ägnas åt ombytessökande.

Vi har som jag tidigare nämnde tagit upp detta i vår partimotion och följt upp den i reservationen som jag ber att få yrka bifall till.

Det stora antalet arbetslösa ungdomar är en annan särskilt påtaglig företeelse i dagens arbetsmarknadssituation. Det är akademiker och ungdomar med eller utan gymnasial utbildning som inte kan få sysselsättning. Yrkesutbildning saknas och de kan därför inte av förmedlingarna hänvisas till en viss yrkesgrupp eller ett bestämt verksamhetsområde. Och det är då som bristerna inom förmedlingsorganet blir problem. Hur ta hand om dessa ungdomar? Vi anser därför, som vi framför i reservationen 6, att det kan vara motiverat att pröva de uppslag som framförs i motionen 604. Problemet med arbetslösa ungdomar är särskilt framträdande på universitets- och högskoleorter. Genom förberedande utredningar om den unge arbetssökandes utbildning, förutsättningar för arbetsinsatser inom olika verksamheter, intresse och anlag skulle man kunna minska behovet av åtgärder av annat slag och få bättre möjligheter att slussa ut den arbetssökande till ett lämpligt arbete eller,

om det inte är möjligt, till fortsatt utbildning. De sexveckorskurser, "arbetsinformation med praktik", som nu ordnas är nog bra, men på det sättet kan man endast ta hand om ett fåtal. Motionären och vi reservanter anser att genom försök i den riktning vi angett skulle man nå en större del av de arbetssökande ungdomarna.

Herr talman! Tisdagens interpellationsdebatt har berörts av talare tidigare i dag. Jag vill också här notera den positiva inställning till ungdomarnas arbetsproblem som statsrådet då deklarerade. Jag hade tillfälle att peka på två deklARATIONER som statsrådet gjorde i sitt interpellationssvar och jag tillåter mig att upprepa dem; jag tycker nämligen de är mycket väsentliga. Statsrådet sade: "Det behövs över huvud taget ett bättre samspel mellan utbildning och arbetsmarknad." Vidare sade statsrådet: "För att få en samlad överblick av hithörande frågor har regeringen för avsikt att låta göra en översyn av ungdomens arbetsmarknad." Jag hade i debatten tillfälle att instämma i dessa båda deklARATIONER. Jag kan inte förstå annat än att de helt överensstämmer med de tankegångar vi har givit uttryck för i reservationen och här i kammaren. Jag hoppas därför att översynen snarast kommer till stånd och att den leder till att vi får bättre möjlighet att ta emot våra arbetssökande ungdomar än vad vi nu har.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 6.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Oskarson överraskade mig med att säga att han inte såg några tecken på en förbättring av konjunkturen. Jag skulle vilja rekommendera honom att läsa artiklar i morgontidningarna, där professor Kragh har gjort uttalanden som jag tycker är av stort intresse. Professor Kragh framhåller att vi i dag har en betydande expansion inom byggnadssektorn och inom konsumtionsvaruindustrin. Han tillägger att man kan räkna med att under hösten säkerligen också exporten kommer att komplettera denna expansion som vi redan nu kan iaktta. Jag tycker därför att herr Oskarson kanske hade haft anledning att åtminstone förflytta sig en smula från de positioner i bedömningen moderaterna har intagit tidigare.

Det kan vara väldigt svårt att bedöma, när man skall lägga om spakarna i konjunkturpolitiken. Herr Fagerlund tog upp det i sitt anförande och pekade på att vi hade anledning att räkna med att den förbättring som vi nu har sett i fråga om sysselsättningen i hög grad är att härleda från interna insatser, dvs. de beslut som har fattats här i riksdagen i syfte att stimulera sysselsättningen, och att vi kanske hittills i mindre grad hade sett uttryck för en återhämtning internationellt. Herr Fagerlund åberopade också uttalanden och resonemang i utskottet beträffande svårigheterna att i god tid kunna skaffa sig en riktig bild av vad man bör göra.

Jag tror att man också ur den statistik som har kommit mig till handa just i dag -- den gäller de uppgifter som har lämnats vid förmedlingarna i mitten av mars månad -- kan utläsa att utvecklingen går i en positiv riktning.

Om vi jämför sysselsättningen inom byggnadssektorn i dag med hur

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

den var för ett år sedan, finner vi att det är ungefär 2 300 färre arbetslösa byggnadsarbetare i år än i fjol. Man kan också finna en annan grupp i statistiken där det är en påtaglig förbättring, nämligen inom träindustrin. Där är det 300 färre arbetslösa i mars månad i år i jämförelse med förra årets marsmånad.

Båda de här förbättringarna är säkerligen uttryck för den stora satsning som har skett inom byggnadssektorn, bl. a. genom frisläppandet av småhus i slutet av året, vilken inneburit att industrier på olika håll i landet som prefabricerar småhus har haft ovanligt mycket att göra under den gångna vintern och nu under våren.

Vi kan glädjande nog i marsstatistiken också se en förbättring på vissa andra områden. Inom beklädnadsindustrin är det faktiskt också en lägre arbetslöshet nu än för ett år sedan. Här rör det sig i själva verket om 500 färre arbetslösa. Vidare kan nämnas att både gruvindustrin och pappersindustrin uppvisar samma förhållande, att vi nu, när vi jämför med förhållandet ett år tillbaka, har en bättre situation, dvs. en lägre arbetslöshet.

Av större intresse i sammanhanget är emellertid den geografiska fördelningen av arbetslösheten och den växande efterfrågan på arbetskraft. I en tidigare diskussion här i riksdagen hade jag tillfälle påpeka att vår statistik i konjunkturedgångar och konjunkturuppgångar visar att det finns ett antal län som är vägledande på det sättet att man i statistiken för de länen tidigt kan avläsa när det sker en förändring, i positiv eller negativ riktning. Marsstatistiken för de länen ger klart uttryck för en förbättrad situation. Dessa län som visar en lägre arbetslöshet i dag än för ett år sedan är Jönköpings län, Gotlands län, Älvsborgs län och Skaraborgs län. Just de länen brukar, som jag sade, visa vägen vid både konjunkturuppgång och konjunkturedgång. Man har inte bara kunnat registrera en lägre arbetslöshet i mars i år än för ett år sedan, utan man kan också där konstatera en högre efterfrågan på arbetskraft än för ett år sedan. Detta förhållande gäller beträffande Jönköpings län, Älvsborgs län och Skaraborgs län, där vi således har en högre efterfrågan på arbetskraft; jag skall göra det erkännandet att i fråga om Gotlands län har inte efterfrågan på arbetskraft ökat. Jag kan tillägga att det finns ytterligare ett län, Gävleborgs län, där man har en större efterfrågan på arbetskraft än man hade för ett år sedan.

Jag tyckte det kunde finnas anledning att redovisa dessa uppgifter som är helt färska. Vi har som sagt den erfarenheten att dessa län brukar ge oss en anvisning om vart det bär hän. Det kan ge oss ytterligare anledning att tro på de positiva pressuttalanden, som jag återopade. Också i statistiken kan vi alltså finna uttryck för att vi nu befinner oss i en situation där det bär uppåt.

Det finns dock anledning påpeka att vi fortfarande har en otillfredsställande situation, att vi har för många arbetslösa och att efterfrågan på arbetskraft behöver stimuleras ytterligare. Vi kan konstatera klara förbättringar under de senaste månaderna. Mellan februari och mars ökade antalet lediga platser med 3 400. I fjol var utvecklingen inte så gynnsam, och om vi jämför med en normal ökning mellan februari och mars under tioårsperioden 1962–1971 innebär årets ökning en ovanligt

stark förbättring. Siffran ligger väsentligt över genomsnittet, som har varit 2 800.

Men de aktuella arbetslöshetssiffrorna är fortfarande för höga. De är t. o. m. mycket höga efter svenska förhållanden. Det är ingen tröst för oss att de flesta industriländer i dag uppvisar högre siffror än våra. Vi har ambitioner att komma ner till låga siffror och det bör vi också nu eftersträva.

När vi alltså kan skönja en förbättring av konjunkturen är det mycket angeläget att de människor som nu är arbetslösa eller sysselsatta i beredskapsarbeten — även i halvskyddade verkstäder och på annat sätt — så långt möjligt tas i anspråk där det ges möjligheter till ökad sysselsättning och det växer fram en efterfrågan. Jag menar att industrin och industrins representanter bör förstå att det är ett naturligt önskemål att i första hand de personer som ställts utanför arbetslivet under konjunkturnedgången nu bereds möjligheter att på normalt sätt få sin utkomst.

Jag skall, herr talman, sluta mitt korta inlägg med att knyta an till ett par anföranden som har hållits här. Jag noterade att herr Eriksson i Arvika uppskattade den satsning som har gjorts för att bereda fler människor möjligheter till halvskyddad sysselsättning. Det kan väl utan vidare sägas att vi hittills inte lyckats att utöka denna verksamhet på det sätt som vi skulle önska. I dag sysselsätts i beredskapsarbete 45 000 personer och i skyddade verkstäder, dvs. verkstäder som drivs av landsting och kommuner, ungefär 12 500 personer under det att i halvskyddad sysselsättning deltar knappt 2 000 personer. Det finns verkligen starka skäl för att få allt fler sysselsatta ute i den öppna arbetsmarknaden genom den bidragsform som staten här tillämpar. I propositionen föreslås nu att bidraget skulle utgå med belopp som motsvarar 40 procent av lönen till arbetstagaren. Detta noterade herr Eriksson med tillfredsställelse. Det är min livliga förhoppning att man skall kunna ta till vara de ökade möjligheter som nu bjuds industrin och på detta sätt kunna lätta en del av trycket på samhället att behöva bygga ut den helskyddade verksamheten. Jag tror att det för många människor är mer tillfredsställande att få stanna kvar i det normala arbetslivet.

Herr Eriksson i Arvika var en smula kritisk mot beredskapsarbeten och skyddad verksamhet. Han sade att denna verksamhet inte fick bedrivas på sådant sätt att det ledde till arbetslöshet vid redan etablerade företag. Vi bör naturligtvis ha detta som en riktpunkt, men jag vill erinra om att herr Eriksson själv skrivit under reservationen 20. Där talas om att man vid de kommunala verkstadshusen i hög grad bör tillåta en industriell verksamhet, och tydligen därmed öka den konkurrens som bjuds den öppna marknaden. Jag vill bara peka på detta för att illustrera svårigheterna. Vi har således förståelse för båda sakerna: vi vill bereda så många som möjligt tillfälle till arbete, men på samma gång är vi besjälade av önskemålet att inte minska möjligheterna för företag som kanske redan i nuläget kämpar med uppenbara svårigheter att hävda sig i konkurrensen. Detta är dock ett problem, och jag har bara velat nämna det när herr Eriksson uttalade sitt önskemål, som det inte är så lätt att leva upp till. Det gäller att göra en avvägning mellan två i och för sig berättigade intressen.

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr Nordgren tog upp frågan om utbildningen. Jag vill erinra om att vi naturligtvis måste vidhålla uppfattningen att företagen själva i hög grad får svara för den interna utbildningen inom företagen. Det skulle inte vara lyckligt om samhället tog på sig dessa kostnader, men jag har en känsla av att arbetsmarknadsstyrelsen i samband med att den ger utbildningsstöd har gått ganska långt när det gäller att tillmötesgå företagens önskemål i detta avseende. Jag vill också erinra om att vi såsom ett uttryck för regeringens positiva inställning till en ökad yrkesutbildning till gagn för företagsamheten nyligen som ett komplement till lagerstödet fattat beslut att det skulle kunna drivas en viss vidareutbildning som staten skulle stödja.

Jag har tidigare sagt att vi har all anledning att se över frågan om utbildningen, ty där finns problem. Jag har även i annat sammanhang, och problemet har berörts också här under diskussionen, pekat på ungdomens situation, betydelsen av att kunna varva utbildning och insatser i arbetslivet, vilka saker hör till samma problematik. Min avsikt är alltså att återkomma med en utredning i fråga om hela arbetsmarknadsutbildningen. Vi kan då få tillfälle att diskutera förbättringar i den mån det visar sig föreligga brister.

Herr talman! I denna debatt, som kännetecknats av intressanta och balanserade inlägg, har jag inte någon anledning att opåkallat söka sak med någon av debattörerna. Jag vill bara konstatera att så många tecken nu talar för att vi befinner oss i en konjunkturuppgång, att det kan finnas anledning för oss att föra de objektiva vittnesbörd vi fått vidare, eftersom det tillkommer oss att informera på olika håll i landet. De förväntningar och uppfattningar som vi riksdagsmän och opinionsbildare har blir betydelsefulla i det här sammanhanget. Vi behöver en optimistisk stämning, och jag tror att vi har ett gott underlag för att nu visa en sådan.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande sade jag att det tyvärr inte finns någonting som tyder på att en verklig konjunkturomsvängning är på gång, och jag vidhåller den uppfattningen, herr talman.

Statsrådet säger nu att han med stöd av morgontidningarna fått en annan uppfattning. Det är klart att man skall läsa tidningarna men man får väl läsa dem med försiktighet. Sedan redovisar statsrådet att han har nya siffror för i dag. Det har tyvärr inte jag. Om statsrådet av dessa kan utläsa att det föreligger en tydlig konjunkturomsvängning på väg, är ingen mera nöjd än jag. Då har jag bara att tacka för detta.

Men jag tycker kanske att det är litet lättvindigt att plocka siffror från ett antal län där man kan spåra en positiv trend. Det är dock inte fråga om någon enstaka punktutveckling utan fråga om landet i dess helhet. Jag har här siffror som inte tyder på samma positiva trend som den statsrådet velat göra gällande.

Om vi ser på antalet hos arbetsförmedlingen anmälda lediga platser var det under mars förra året 34 452. Samma månad i år är det 28 122, alltså ett betydligt lägre antal. Detta är siffror som man bör beakta för att få en mera nyanserad syn på vad som verkligen är på gång när det gäller konjunkturutvecklingen.

Låt mig också titta på siffrorna gällande de personer som är sysselsatta i beredskapsarbete, i arkivarbete, i arbetsmarknadsutbildning. I mars i år är det 109 000. Motsvarande antal förra året i mars var 83 000. Det är också siffror som tyder på att vi ännu har många och svåra problem att övervinna.

Sedan kan jag hålla med statsrådet om att den rådande situationen är otillfredsställande. Men om vi kan skönja bättre tider skall jag som jag tidigare sade konstatera detta med tacksamhet. Men jag tror att vi nog skall akta oss för att skylla på internationella förhållanden. Vi får väl själva segla upp den båt vi seglat ner.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Holmqvist noterade att jag var något kritisk mot de skyddade beredskapsarbeten och en viss verksamhet som bedrivs av AMS. Jag tror att dessa arbeten har en kolossalt stor uppgift att fylla, vilket jag också underströk mycket kraftigt i mitt anförande. Vad jag var något bekymrad över är den irritation vi möter på fältet och som många gånger beror på att man inte haft ett tillräckligt samråd innan man satsar på vissa branscher. Herr Nilsson i Tvärålund har varit inne på samma tankegångar, och jag tror att statsrådet Holmqvists och mina synpunkter inte skiljer sig så mycket från varandra. Vi är medvetna om att det är en balansgång. Jag ville bara markera detta så att man verkligen tar den hänsyn som krävs för att det inte skall bli friställningar i samma bransch på andra orter genom de satsningar som AMS gör, vilket har skett i vissa fall.

När vi redovisade de siffror som vi byggt upp på arbetsmarknadsstyrelsens marsstatistik gjorde jag den kompletteringen att det fanns ett ljus inslag i den statistiken. Det var just att antalet lediga platser har ökat från förra månaden, och jag tycker det är hederligt att tala om det. Nu säger statsrådet Holmqvist att han har nya siffror i sin hand, vilka jag fick en känsla av var ännu mer positiva, och ingen är gladare över det än vi.

Jag ansluter mig helt till statsrådets synpunkter, att det är viktigt att vi politiker verkligen försöker skapa en optimism på det här området, inte minst när vi träffar folk ute i bygderna. Men det kanske är förlåtligt om man blir litet pessimistisk även om man har en optimistisk grundinställning i livet när i mitt hemlän Värmland arbetslöshetskurvan plötsligt pekar uppåt i stället för att som vi hade tänkt oss fortsätta att förbättras. Värmland är ett av de två län där arbetslösheten har ökat mest från februari till mars. När man på nära håll ser de oerhörda problemen är det litet svårt att vara optimist. Jag hoppas emellertid också att vi skall få bukt med det hela, och jag är medveten om att statsrådet Holmqvist och regeringen har blicken riktad på de län som har alldeles speciella svårigheter.

Herr NILSSON i Tvärålund (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Holmqvist berörde inte mitt anförande. Jag begärde nu inte ordet för att på något sätt söka sak, tvärtom. Närmast var det för att ytterligare påpeka ett förhållande som statsrådet Holmqvist inte berörde.

Jag påpekade i mitt anförande att det ökade antal lediga platser företrädesvis finns i Syd- och Mellansverige. Få av dem finns i de s. k. skogslänen. De fyra nordligaste länen uppvisar faktiskt en minskning. Det är ett illavarslande tecken i det här sammanhanget. Jag ber, herr talman, än en gång särskilt få understryka att det finns risk för en ökad obalans i sysselsättningen vid en konjunkturförändring.

Jag förstår mycket väl statsrådet Holmqvists behov av att kunna peka på olika ljuspunkter i dagsläget, som ju är synnerligen mörkt om man jämför med förhållandena för ett år sedan. Vi hoppas väl alla att konjunkturen nu har nått botten och att vi är på väg uppåt. Jag kan dock inte se ökningen av antalet byggnadsarbetare som ett sådant tecken. Den ökningen är närmast att hänföra till resultatet av alla de åtgärder som har vidtagits — frisläppandet av bostäderna, frisläppandet av investeringsfonderna och oprioriterade byggen samt andra nödvändiga åtgärder på områden som berör byggnadsindustrin. Det är åtgärder som vi alla är ense om och som borde ha gett en större effekt.

I och för sig är det glädjande att en sådan sektor som beklädnadsindustrin har fått en förbättrad sysselsättning. Det är glädjande att Jönköpings, Gotlands, Älvsborgs och Skaraborgs län visar förbättringar. Även om jag inte vill förmörka bilden för herr statsrådet så måste det i sammanhanget ändå påpekas att minst motsvarande försämringar har inträffat på andra näringsområden eftersom den totala arbetslösheten är avsevärt större i år än i fjol.

Herr LORENTZON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle liksom föregående talare vilja säga att eftersom inrikesministern här inte bemötte vad jag anförde i sitt inlägg så finns det ingen anledning att gå in i någon som helst polemik — för ovanlighetens skull. Inrikesministern lade t. o. m. till att inläggen här i dag har varit balanserade, om jag inte fattade fel. Jag vet inte hur betyget skall tolkas, men det är alltså ingen polemik det är fråga om nu.

Jag skulle emellertid vilja ge en bild av situationen när det gäller Norrland, framför allt mitt eget län. Det är klart att det är glädjande att tendenserna i de län som inrikesministern här talade om, Gotlands, Skaraborgs, Älvsborgs och Jönköpings län, visar på en utveckling i rätt riktning. Men det som oroar oss i Norrland är frågan: Om konjunkturerna vänder i landet i övrigt, skall då folkavtappningen fortsätta i samma takt som tidigare? Vi är oroliga därför att några satsningar på Norrland i egentlig mening inte har framkommit vare sig i propositionen eller i inrikesministerns tal här i dag. Det är som jag sagt tidigare gott och väl med beredskapsarbeten, skyddade verkstäder m. m., men det löser inte problemet med sysselsättningen på sikt. I exempelvis mitt eget län har arbetslösheten ökat, även om det inte är mycket det är fråga om enligt den senaste räkningen, och vi har i dag i beredskapsarbeten sysselsatta 2 408 personer mot 1 633 vid samma tid i fjol. Vi har för personer i arbetsmarknadsutbildning högre siffra än tidigare. De lediga platsernas antal är mindre än vid samma tid i fjol. De uppgår endast till hälften mot vad vi hade tidigare. Och det är väl gammalt och känt att när det gäller Norrland så sackar det efter när konjunkturerna går uppåt.

Vad vi är oroliga för är att återlätningen skall fortsätta när konjunkturerna vänder. Vi hade arbetsmarknadsstyrelsens chef Bertil Olsson med vid ett sammanträde i inrikesutskottet och då sade han att vi skall bygga nya omfattande vägar söderut; vi kommer att ta norrlänningar dit, de trivs därnere och när vägbyggena är färdiga stannar de kvar och blir industriarbetare.

Med den avtappningen av folk i Norrland blir naturligtvis framtidsutsikterna mycket mörkare. Detta måste också med i bilden.

Herr inrikesministern HOLMQVIST:

Herr talman! Om jag nu inte återopade vare sig herr Nilsson i Tvärålund eller herr Lorentzon så var det inte uttryck för bristande intresse för Norrlandslänen. Jag är väl medveten om att vi måste fortsätta med olika åtgärder i Norrland därför att just vid en konjunkturuppgång brukar det dröja litet längre innan utvecklingen kommer i gång i Norrlandslänen.

Jag har också haft anledning att i samband med svar på interpellationer och frågor diskutera med herr Lorentzon, så ur den synpunkten har vi ju haft tillfälle till åtskilliga samtal om det här problemet redan tidigare.

Jag vill för att det inte skall uppstå något missförstånd säga till herr Oskarson, om jag inte tillräckligt klart framhöll det i mitt inlägg, att vissa län brukar ligga före när det blir bättre tider. Man kan fråga sig vad som är anledningen till detta. Det är kanske inte så lätt att ange det, men i dessa län finns det bl. a. många små företag, där förmodligen reaktionen vid konjunkturförändringen kommer mycket snabbare än i större företag. Avståndet mellan företagsledningen och det som händer ute i företagen är inte så långt. Jag tror att det är en av orsakerna till att man just i dessa län tidigare än i andra kan avläsa konjunkturförändringarna. Det kan måhända finnas också andra skäl, men vi har kommit fram till att detta sannolikt är den främsta anledningen.

Det var alltså de län som brukar ge tidiga utslag som jag återopade. Att jag nämnde dem berodde således inte på att de för mig var mest positiva att ta fram i denna debatt utan på att de vid tidigare tillfällen kunnat ge oss en viss anvisning om varåt utvecklingen pekar. Man kan ju tillmäta det den betydelse som man vill, men jag har en känsla av att vi har anledning att notera uppgifterna med tillfredsställelse.

Om vi vidare skulle använda den metod som herr Oskarson anger, nämligen att vi först när vi har kommit i ett läge med helt likvärdiga siffror och kan tala om en förbättring, kommer vi att agera för sent. Jag vill anknyta till vad herr Fagerlund sade, att man så snabbt som möjligt bör göra klart för sig vart utvecklingen pekar. Det är därför trenden i utvecklingen är av intresse, och den visar nu en ökande efterfrågan på arbetskraft, även om denna ökning inte leder till en efterfrågan som är exakt lika hög som i fjol. Det är dock en utveckling åt rätt håll. Vad jag konstaterar är således att vi i vissa län kommit därhän att efterfrågan på arbetskraft t. o. m. är förhållandevis högre än vad den var vid samma tid i fjol. Det tror jag man kan ta som ett positivt tecken.

Jag har kanske inte anledning att polemisera med herr Eriksson i Arvika. Vi har så sent som i denna vecka haft kontakter med

representanter från Värmland, där man har uttalat sina förväntningar om fortsatta insatser. Jag kan väl också säga att utvecklingen just i Värmlands län var nedslående under förra året, eftersom det var det län där vi hade den största folkminskningen. Denna utveckling gör naturligtvis att vi kan ha anledning att fråga oss om det inte finns anledning till särskilda insatser där.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte på något vis ifrågasätta vare sig statsrådets goda vilja eller den goda tanken bakom att peka på de siffror som statsrådet har tagit upp och särskilt poängterat, att det gäller de län som först visar varåt utvecklingen går. Också jag hoppas att det är på det sättet, och ingen är gladare än jag, om vi verkligen kan notera en förbättring som blir bestående och som även blir betydligt mera markerad än vad som nu är fallet. Annars får vi nog mycket lång tid framåt brottas med stor arbetslöshet. Jag vill alltså liksom statsrådet gärna notera de ljusa punkterna.

Sedan säger statsrådet att man inte skall använda likvärdiga siffror på det sätt som jag gjorde. Det gällde alltså de lediga platserna i mars förra året och i år. Ja, herr statsråd, jag gjorde det därför att jag här ville få en mera nyanserad bild av läget i stort inom hela landet och dessutom en jämförelse med förhållandena förra året. Vi måste då tyvärr, som jag gjorde i mitt förra inlägg, konstatera att läget i år är sämre.

Sedan skall jag gärna också konstatera att antalet lediga platser har stigit mellan februari och mars i år, men så skedde också förra året fastän inte lika påtagligt. Men frånsatt detta — det finns ingen anledning att kivas om siffror — jag vill ändå slutligen säga att det viktigaste är att vi verkligen får fart på hjulen inom vårt näringsliv igen, att vi får en näringspolitik som gör att företagen är beredda och villiga att satsa. Lyckas vi med det, har vi visserligen inte löst alla arbetsmarknadspolitiska frågor, men vi har löst en del av problemen med den rådande arbetslösheten. A och O när det gäller arbetsmarknadspolitik är alltså att vi för en näringspolitik som suger upp arbetskraften, det må vara tjänstemän, ungdomar eller kvinnor. Då får vi produktionen i gång, och då slipper vi problemen med både beredskapsarbete och arbetslöshetsunderstöd.

Herr MAGNUSSON i Kristinehamn (vpk):

Herr talman! Enligt min mening är det en mycket angelägen fråga som tas upp i vpk-motionen nr 764. I denna argumenteras för nödvändigheten av en översyn av arbetsförmedlingarnas instruktioner. Det framhålls att en bättre information från förmedlingarna om arbetets innehåll och utbytet av det skulle få effekt på företagens personal- och rekryteringspolitik. Arbetarna skulle få ett bättre underlag för val av arbetsanställning.

Det överraskar mig därför att utskottet avstyrker ett uttalande från riksdagens sida mot bakgrunden av utskottets egen redovisning av ärendet. Utskottet omtalar att arbetsmarknadsstyrelsen givit länsarbetsnämnderna vissa anvisningar om arbetsförmedlingarnas service till företag

med hög personalomsättning. Men efter ingripande från riksdagens justitieombudsman, som ansett att cirkulärets innehåll innebar att styrelsen överskridit sin kompetens, återkallade styrelsen cirkulärmeddelandet.

Efter detta är ju, tycker jag, ett uttalande från riksdagens sida så mycket mer befogat. Även om utskottet tror sig veta att de berörda frågorna i alla fall kommer att utredas i särskild ordning, som man brukar uttrycka saken, är ett klart riktningsgivande uttalande från riksdagens sida verkligen befogat. I reservation nr 3 vid utskottets hemställan under punkten 4 är detta klart sammanfattat: "Denna information skall avse t. ex. lönesystem, arbetsmiljöer, hälsorisker och personalpolitik." Om det är befogat i något sammanhang att riksdagen uttalar en mening så är det i det här fallet.

Herr talman! I motion nr 280 återkommer vpk-gruppen med krav om förbättrade utbildningsbidrag vid arbetsmarknadsutbildning. Här anför utskottet en argumentering som kort och gott – egentligen skulle jag säga kort och *rätt* – lyder: "Den takt i vilken utbildningsbidraget kan höjas är en statsfinansiell avvägningsfråga." Som underlag för en dylik avvägning har vi i vår motion som exempel anfört följande fakta beträffande en familj med hemmavarande hustru och två barn i åldern 4 respektive 11 år. Utbildningsbidraget utgörs av ett grundbidrag på 575 kronor plus faktiska hyreskostnaden. Därtill kommer barnstillägg 120 kronor samt bidrag till resor med 60 kronor och till kläder 25 kronor. Sammanlagt blir det 780 kronor plus hyreskostnaden. Enligt i Stockholm gällande socialbidragssystem erhåller samma familjetyp sammanlagt 1 165 kronor plus hyreskostnaden. Beloppet fördelas på grundbidrag 775 kronor och barnstillägg 390 kronor, vartill alltså även i det fallet kommer den faktiska hyreskostnaden. Skillnaden är 385 kronor. Hur kan utskottet försvara den negativa hållningen till vpk-motionens yrkanden med klyschan "statsfinansiell avvägning"?

Naturligtvis måste statsfinansiella avvägningar göras i alla möjliga sammanhang. Men när man gör det i fall som dessa, menar utskottet verkligen att resultatet måste bli en avvisande hållning gentemot kravet att låta familjer, i vilka mannen är ensam försörjare, få bidrag som åtminstone når upp till socialhjälpnivå? För vår del anser vi detta uteslutet. Vi kan inte godkänna en sådan ordning.

Herr talman! Jag skulle kunna anföra ytterligare synpunkter till de enskilda delarna i de till denna fråga fogade reservationerna. Det jag anfört kanske täcker det väsentligaste i det här sammanhanget. Jag vill då avsluta detta korta anförande med att yrka bifall till de av herr Lorentzon avgivna reservationerna som fogats till utskottets betänkande nr 3, nämligen reservationen 3 vid utskottets hemställan under punkten 4 mom. 4, reservationen 7 vid utskottets hemställan under punkten 4 mom. 9, reservationen 11 vid utskottets hemställan under punkten 4 mom. 13, reservationen 12 vid utskottets hemställan under punkten 4 mom. 14 och reservationen 17 vid utskottets hemställan under punkten 4 mom. 23 under förutsättning av riksdagens bifall till reservationerna 7, 11 och 12 samt reservationen 22 vid utskottets hemställan under punkten 8 mom 1.

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i frågan om organisationsförmedlingen som behandlas i reservationen 2. Som bekant har riksdagen tidigare behandlat frågan om man skall tillåta förmedling av korttidsvikariat på kontorsområdet vid sidan om den allmänna arbetsförmedlingen, och då har en stor del av riksdagens ledamöter hävdad meningen, att en sådan förmedling bör tillåtas även i förvärvssyfte, för enskilda skrivbyråer.

Den frågan tas inte upp i den motion som nu är aktuell. Nu gäller det vilka principer som skall följas när man beviljar tillstånd till organisationsförmedling, vilket ju fortfarande är möjligt.

I en motion har fru Kristensson, fru Nilsson i Kristianstad och jag tagit upp vissa av de uttalanden som görs i statsverkspropositionen på detta område, och vi har angett vår syn på dessa principer.

I propositionen säger inrikesministern att man skall bedöma om det finns behov av ytterligare organisationsförmedling. Enligt vår mening är det mycket svårt att i förväg bedöma huruvida det finns ett sådant behov. Det vore enligt vår uppfattning riktigare att se det, när en organisationsförmedling på detta område är i funktion. Finns det inget behov, är det inte troligt att den kommer att vara i funktion särskilt länge.

Men om man ändå skall göra en sådan bedömning av behovet av ytterligare en organisationsförmedling av kontorsarbetskraft, bör man kunna få en viss ledning av det faktum, att det under en följd av år bedrivits s. k. ambulerande skrivbyråverksamhet som anlitats av både enskilda och kommunala och statliga kontor. Den har fungerat bra. Alla har varit nöjda — både kunderna och de anställda som på detta sätt fått tillfälliga arbeten som de har velat ha. Den verksamheten bör enligt vår mening inte strypas, och i synnerhet bör man inte göra det innan den allmänna arbetsförmedlingen kan sköta dessa uppgifter, dvs. ge en sådan förmedling av arbetskraft där man tar hänsyn till företagets behov och vad vederbörande person kan klara av för uppgifter, så att det hela passar ihop.

Att förhindra en sådan förmedlingsverksamhet är till nackdel för både kunder och arbetstagare.

Jag skulle vilja lägga till en synpunkt. Tillståndsgivningen bör inte diskriminera mellan olika näringsidkare. Man har som utskottet framhåller i sitt betänkande gett tillstånd till två organisationsförmedlingar på kontorsområdet, en organisation av arbetstagare och en organisation av utövare av s. k. stationär skrivbyråverksamhet.

För andra företag som bedriver stationär skrivbyråverksamhet är det naturligtvis en konkurrensnackdel om de inte också kan erbjuda sina kunder vikariatsförmedling, vilket deras konkurrenter alltså kan göra.

Det finns också en annan nackdel. För alla företag på detta område är en stor del av arbetet uppdragsverksamhet, och den är helt laglig. Dvs. man får förmedla en kontorist, som hos kunden utför ett i förväg klart avgränsat uppdrag. Om jag är rätt underrättad, är den verksamheten emellertid då belagd med mervärdeskatt. Organisationsförmedlingen däremot kan ta samma uppdrag som en förmedling av vikariat och behöver då, enligt de uppgifter jag har fått, inte ta ut någon moms. En

skillnad på nästan 18 procent i mervärdeskatt innebär ju en helt orimlig konkurrenssituation för de företag som inte är anslutna till en organisation som bedriver organisationsförmedling. De måste ju inrikta sig på att bara ta uppdrag som är avgränsade. För de företag som är anslutna till en organisationsförmedling gäller däremot att det ligger i deras intresse att inte ta avgränsade uppdrag; då måste de ta ut moms. Om de i stället tar vikariatsuppdrag behöver de inte ta ut moms. På detta sätt motverkas lagens syfte, som är att minska omfattningen av arbetsförmedling vid sidan av den allmänna arbetsförmedlingen.

Det kan inte vara något samhällsintresse att man snedvrider konkurrensen inom ett viktigt område och därmed försvårar utvecklingen av en rationell verksamhet, till gagn för både näringsliv och arbetstagare. Jag hoppas att inrikesministern vill beakta denna synpunkt vid sin behandling av ansökningar om tillstånd för organisationsförmedling. Den synpunkten strider såvitt jag kan förstå varken mot vad utskottet anfört eller vad som står i propositionen.

Man bör också ta hänsyn till, att möjligheten att få tillstånd till organisationsförmedling särskilt framhölls när riksdagen 1970 behandlade frågan om undantag för förbudet mot arbetsförmedling på kontorsområdet. Då sade inrikesministern själv:

”Om organisationer av arbetsgivare eller arbetstagare anser att det finns behov av en sådan förmedling, står det dem fritt att efter anmälan till och tillstånd av AMS anordna sådan förmedling kostnadsfritt eller mot självkostnadsersättning. Sådan s. k. organisationsförmedling förekommer redan i inte obetydlig utsträckning på kontorsområdet. Det verkar som om detta alternativ, som erbjuder samma möjligheter till service som den vinstsyftande förmedlingen, har glömts bort i den allmänna debatten. Jag vill därför fästa kammarens uppmärksamhet på att den möjligheten föreligger, om det nu anses så angeläget att söka bibehålla någon form av dylik verksamhet.”

Inrikesministern sade också: ”Om vi skulle behöva någonting av den formen,” — alltså vikariatsförmedling — och om det föreligger ett stort intresse härför, vad är det då som hindrar att företagen går samman och bildar en sådan förmedling utan vinstsyfte? Den möjligheten finns ju, och därför tror jag att de företag som anser att det är nödvändigt för att det hela skall fungera kan ha anledning överväga om man inte kan lösa detta i en laglig form.”

Detta sade alltså inrikesministern när man behandlade frågan om förbud mot arbetsförmedling för enskilda företag. Detta måste naturligtvis finnas med när man bedömer om företag, som nu har slutit sig samman och begär att få bedriva sådan förmedling, skall få tillstånd. Inrikesministern har givit det intrycket att det var ganska lätt att få tillstånd för organisationsförmedling.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 som ansluter sig till tankegångarna i motionen 1405.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s):

Herr talman! Arbetsmarknadspolitik är en central fråga. Den omfattas med stort intresse och är av avgörande betydelse för utvecklingen i samhället. Det bekräftas också av den satsning som propositionen ger uttryck för, och det noterar jag med tillfredsställelse. För övrigt ber jag att få instämma i det inlägg som herr Fagerlund tidigare i dag har gjort. Jag skall därefter gå över till att i korthet kommentera några av de reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Reservationen 2 gäller prövningsförfarandet i fråga om organisations rätt att bedriva förmedling av kontorsarbetskraft, vilket herr Romanus här har utvecklat ytterligare synpunkter på. Det yrkas i denna reservation att sådan rätt skall medgivas organisation utan prövning ur arbetsmarknadssynpunkt. Vidare anför det att något behov av en på förhand gjord behovsprövning ej föreligger inom detta område. Frågan har tidigare vid olika tillfällen behandlats av riksdagen, och en utredning har också sysslat med den. Denna utredning hade en allsidig sammansättning och täckte väl in de olika intresseområdena. Utredningsförslaget jämte remissyttrandet har redovisats i propositionen, och i allt väsentligt biträder departementschefen utredningens förslag i frågan.

Med utgångspunkt i att huvudansvaret för förmedlingsverksamheten på hela arbetsmarknaden enligt utskottsmajoriteten bör vila på den offentliga arbetsförmedlingen är det helt naturligt att prövning och tillståndsgivning bör ske hos AMS. För att vi skall kunna förverkliga den ambition vi har för vår arbetsmarknadspolitik är det nödvändigt med ett samlat grepp om tillgången på arbetstillfällen och utbudet av arbetskraft. Den basorganisation som den offentliga arbetsförmedlingen förfogar över har förutsättningar att klara dessa uppgifter. Frågan om utökning av tillståndsgivningen till flera organisationer och verksamhetsområden ankommer det på AMS och i sista hand Kungl. Maj:t att avgöra på grundval av de principer statsmakterna fastställt. Utskottsmajoriteten finner denna linje vara riktig och ansluter sig till den.

Reservationen 3 bygger på motionen 764, där det riktas kritik mot 4 § arbetsmarknadskungörelsen, vilken är den grundbestämmelse som reglerar arbetsförmedlingsverksamheten. Man vill också ha ett stopp för fortsatt förmedling av arbetskraft till företag med onormalt hög personalomsättning. Båda frågorna är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet; de har anmälts i statsverkspropositionen. Vad beträffar 4 § arbetsmarknadskungörelsen är den utredning som skall tillsättas initierad av riksdagen genom beslut förra året. Både motionärerna och reservanten framhåller betydelsen av en vidgad information till de arbetssökande om förhållandena på de arbetsplatser som erbjuds. Vikten av en allsidig information från förmedlingens sida i dessa hänseenden har kraftigt understrukits av statsmakterna vid olika tillfällen under senare år, och även detta önskemål är därför redan tillgodosett. Av dessa skäl anser utskottsmajoriteten några ytterligare initiativ från riksdagen med anledning av ifrågasvarande motion inte vara motiverade.

Reservationen 7 avser storleken av grundbidrag och traktamentsbelopp vid arbetsmarknadsutbildning. Det skall inte bestridas att utbildningsbidragens nivå kan diskuteras. Propositionens förslag innebär emel-

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

lertid en rad förbättringar. Låt mig nämna en höjning av grundbidraget med 50 kronor. Barnbidraget höjs med 20 kronor till 120 kronor, vilket betyder en fördubbling i jämförelse med nivån för två år sedan. Bostadstilläggen för inackorderingsrum vid utbildning utom hemorten höjs med 50 kronor för elever vid omskolningscentra i ortsgrupp 4 och med 25 kronor i ortsgrupp 5. Dessa reformer kostar 16 miljoner kronor. Den i motionen begärda ytterligare höjningen skulle kosta i det närmaste dubbelt så mycket. Skall man ta ett sådant steg, måste kostnaden härför vägas mot andra reformer på arbetsmarknadsområdet, exempelvis det förbättrade stödet till halvskyddad sysselsättning, som är en mycket viktig reform i årets arbetsmarknadsbudget. Det finns ingen avvisande hållning hos oss inom utskottsmajoriteten, men det är alltid fråga om en avvägning. Det har också aviserats en utredning om arbetsmarknadsutbildningen, och jag förutsätter att den även kommer att omfatta utbildningsbidragens storlek.

I fråga om reservationen 8 angående värdesäkring av grundbidraget skall det uppmärksammas att detta bidrag utgår till alla deltagare i arbetsmarknadsutbildningen och utgör en av de tunga komponenterna i utbildningsbidraget kostnadsmässigt. Vi har inom utskottsmajoriteten ansett att bidragets storlek liksom hittills bör fastställas av statsmakterna från fall till fall med avvägning mot andra reformbehov. Det är en fråga om utrymme i budgeten.

När det gäller reservationen 9 beträffande inkomstprövning av utbildningsbidragen råder inga delade meningar om att förbättringar av utbildningsbidragen är önskvärda. Men möjligheterna begränsas ju av samhällsekonomiska skäl. Detta måste man alltid ta hänsyn till vid den bedömning som görs, och man måste också göra en avvägning mot andra reformer. Den reform det är fråga om kostar minst 10 miljoner kronor, men varken motionären eller reservanterna har begärt medel för denna kostnadsökning och inte heller omdisponeringar av medel.

Till herr Ekinge vill jag säga att vad som föreslås i reservationen 10 angående studiemedelsberättigad utbildning skulle medföra en fördubbling av kostnaderna från 10 miljoner till 20 miljoner kronor, och det är en ganska stor kostnadsökning. Den skillnad som förekommer i de olika bidragssystemen skapar helt naturligt besvärande avvägningsproblem. Den bärande och vägledande principen för bidragssystemen är att möjliggöra studier för den som av olika skäl önskar utbildning. Men sedan bidragen införts har de anpassats till de berättigade krav som rests. Jag vill erinra om att frågor om studiefinansiering inom vuxenutbildningen för närvarande utreds av SVUX och att beträffande arbetsmarknadsutbildningen departementschefen i proposition har aviserat en utredning där även dessa frågor kommer att provas. Vi har anledning att avvakta dessa utredningar.

I fråga om reservationen 11 om utbildningsbidrag vid uppehåll i studier kan sägas att om de berörda grupperna får svårigheter, skall i första hand förmedlingen sätta in hjälp med att skaffa feriearbete. Detta utbildningsbidrag är ju baserat på 10 månader per år, och givetvis kan problem uppstå, men det finns olika sätt att lösa dem; samhället förfogar över medel som ger möjlighet till detta. Det får bli avvägning och bedömning från fall till fall.

Vad beträffar reservationen 12 om maximering av utbildningsbidragen är det helt naturligt att det kan uppstå problem och besvärligheter. Men även härvidlag finns vägar och möjligheter anvisade att lösa problemen på annat sätt än som anges i reservationen. Det kan här nämnas att man t ex. via bostads- och familjepolitiken kan lämna erforderligt bidrag.

I vpk-motionen om arbetsförmedlingens roll vid avstängning påstås att arbetsförmedlingen avstänger arbetssökande kassamedlemmar. Detta är helt felaktigt; det går inte till på det sättet. Arbetsförmedlingen är det offentliga kontrollorganet som har att bevaka och erbjuda de arbetstillfällena som finns samt se till att regler och stadgar som uppställts av kassans styrelse efterlevs. Om tvëksamhet föreligger händer bara det att arbetsförmedlingen lämnar uppgift om vad som förekommit vid den aktuella arbetsanvisningen och hemställer om bedömning och prövning av frågan. Det skall också erinras om att i sista hand har man möjligheter att få frågan vidare prövad i högsta instans.

KSA-utredningens förslag föreligger, och departementschefen har ju aviserat att 1973 års riksdag kommer att få ta ställning till saken. Det finns anledning förmoda att även dessa frågor då blir föremål för behandling.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Simrishamn hänvisade till tidigare utredningsverksamhet på området, och det kan naturligtvis vara befogat. Men då måste man väl också komma ihåg att den utredning som framför allt sysslade med förmedlingen på kontorsområdet, 1966 års utredning, underströk behovet av förmedlingar vid sidan av arbetsförmedlingen och påpekade att de här skrivbyråerna som finns, och som har anlitats i stor utsträckning även av statliga kontor, har fyllt sin uppgift väl.

Sedan sade herr Johansson att arbetsförmedlingen har en basorganisation som kan klara det här. Ja, jag undrar det. Herr Johansson kan ju fråga kunderna, kontoren, som behöver tillfällig personal när den ordinarie personalen har blivit sjuk eller för tillfälliga arbetstoppar, om de anser att arbetsförmedlingen klarar denna tillfälliga förmedling väl. Jag tror inte att man anser det, och det är väl en av orsakerna till att man så länge har anlitat just dessa skrivbyråer.

Jag skall passa på att ställa en fråga till inrikesministern, eftersom han nu har kommit in i kammaren igen. Jag sade tidigare att tillståndsgivningen här inte bör diskriminera vissa näringsidkare. Det är ju så, som utskottet har framhållit, att man givit tillstånd till en organisation för stationära byråer på området, och då kommer naturligtvis andra byråer på två sätt i underläge. För det första kan de inte erbjuda sina kunder vikariatsförmedling, vilket den här organisationens medlemmar kan. För det andra är det så, har det sagts mig, att när de byråer som inte tillhör den nämnda organisationen tar uppdrag – vilket de kan göra helt lagligt – blir dessa momsbelagda, medan organisationsförmedlingen kan ta samma jobb och anse att det är vikariat, varför moms inte behöver tas ut.

Jag bara undrar om inrikesministern håller med mig när jag säger att det vid tillståndsgivningen är önskvärt att man inte diskriminerar på detta

sätt, och jag vill fråga om inrikesministern kommer att beakta den synpunkten vid den fortsatta tillståndsgivningen t. ex. på kontorsområdet.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Simrishamn refererade i stort sett propositionens skrivning, och hans inlägg skulle därför kanske i och för sig inte föranleda något ytterligare genmäle från min sida. Men eftersom herr Johansson upprepade en del synpunkter som jag kommenterade i mitt första inlägg bör jag måhända ånyo framhålla vad jag där sade.

Vad beträffar värdesäkringen av grundbidraget måste det enligt min mening vara angeläget att se till att de här grupperna inte kommer i ett sämre läge än andra. Vi har, som jag nämnde, värdesäkring på t. ex. folkpensioneringens område. Det här bidraget är naturligtvis känsligt för olika höjningar i prisnivån och på annat sätt, och därför menar vi att det är en rimlig kostnad som man får ta i detta sammanhang.

När det gäller inkomstprövningen mot makes inkomst, som vi också tidigare talat om, vill jag bara erinra om vad jag sade, nämligen att vi är medvetna om att en fullständig ändring av kostnadsskäl inte kan göras på en gång. Vi föreslår därför att reduceringen av bidraget slopas i etapper; Detta bör vara med i bedömningen när man fortsätter med det, som jag tycker, något statiska resonemanget om kostnadstäckningen. I det sammanhanget vill jag också upprepa att vi ju på AMS har fått programbudgetering, och det måste också ställa de ekonomiska frågorna i en något annan belysning än när man talar om de sedvanliga mycket låsta budgetprogrammeringarna.

Herr talman! Jag anser mig inte ha några skäl att inte fasthålla vid det bifallsyrkande jag tidigare ställde, och jag har inte heller i debatten funnit några vägande skäl mot den skrivning vi gjort i våra reservationer.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Ekinge, att när det gäller värdesäkringen är det ju fråga om en kostnad, och där blir det en bedömning från budgetsynpunkt. Syftet med utbildningsbidraget är att täcka ett inkomstbortfall, och om det inte skulle räcka till eller om det föreligger annan anledning härför, så får vi pröva andra vägar och metoder.

Den utredning som är aviserad kommer också att ta upp dessa frågor. Den utveckling som pågår i samhället på detta område nödvändiggör att vi med uppmärksamhet följer de frågor. Ansvariga myndigheter och regeringen har ju också visat både intresse och ansvar för dem.

Till herr Romanus vill jag säga att vi ju förra året förde en ingående debatt om skrivbyråerna, och då hade vi tillfälle att göra bedömningar och värderingar med hänsyn tagen till de totala arbetsmarknadspolitiska aspekterna. Jag tänker här på behovet av att sammanföra utbud och efterfrågan av arbetskraft, de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som satts in från samhällets sida och som förverkligas genom AMS samt nödvändigheten av att ha en överblick över hela området.

Den utredning som jag åberopade avlämnade sitt betänkande den 25

augusti 1971. Den har letts av överdirektör Bertil Rehnberg i arbetsmarknadsstyrelsen, och i utredningen har ingått representanter för arbetsmarknadens parter. Detta finns redovisat i föreliggande handlingar. Och såvitt jag kunnat bedöma har man i utredningen kommit fram till att om det föreligger behov därav, så kommer frågan om tillstånd att prövas. Men den prövningen kommer att bli mycket restriktiv, vilket jag också finner helt naturligt.

Slutligen vill jag säga till herr Romanus att arbetsförmedlingen naturligtvis blir vad vi gör den till. Den är i sin organisatoriska uppbyggnad rustad för att ta sig an dessa uppgifter. Det är ingenting som hindrar att man till arbetsförmedlingen anmäler vilka arbetsuppgifter man vill ha och vilken tid man står till förfogande. Det fungerar mycket bra inom andra yrkesområden, exempelvis när det gäller stuveri- och lossningsarbete. Jag har erfarenheter av det. Och här är principerna ju desamma.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp):

Herr talman! Kvinnorna är på flera sätt diskriminerade i vårt samhälle. Olika bestämmelser, och inte minst hela det nät av sedvanor och slentriantänkande som finns, håller kvinnorna nere och berövar dem som grupp jämlikheten. Detta gäller både inom och utom arbetslivet. Därför är det på sin plats att vi speciellt ser på kvinnornas situation i denna debatt, som ju gäller arbetsmarknadspolitiken och arbetslivets sätt att fungera.

Vi kan först betrakta antalet kvinnor i beredskapsarbeten. I januari i år fanns det enligt AMS totalt 37 224 personer – män och kvinnor – i sådana arbeten. Av dessa var 35 155 män och bara 2 069 kvinnor. Dessa proportioner visar att man inte tillräckligt lyckats stödja kvinnorna med beredskapsarbeten. Knappt 6 procent gick till kvinnor, 94 procent till män.

Man kan också se på ökningstalen. Medan antalet män i beredskapsarbeten ökat från i runt tal 16 000 i januari 1971 till ungefär 35 000 i januari 1972 har antalet kvinnor i beredskapsarbeten under samma tid ökat från 400 till ungefär 2 100 – en ökning med 19 000 för män och med endast 1 700 för kvinnor. Som sägs i reservationen 18 av herr Eriksson i Arvika m. fl. med anledning av två folktoparimotioner behövs det ett större urval av olika typer av beredskapsarbeten. De satsningar som på detta område gjorts inom exempelvis socialvården och servicesektorn har i allmänhet varit tämligen små. Satsningarna har gällt byggnadsarbeten, anläggningsarbeten och liknande. De är i och för sig mycket bra, men de skulle *behöva kompletteras med sådana arbeten som kvinnorna, beroende på sin utbildning och sina tidigare arbeten, mest efterfrågar.*

I motion nr 380 ställde jag en annan fråga, nämligen varför kvinnorna i så liten utsträckning registrerar sig vid arbetsförmedlingarna. Enligt arbetsmarknadsundersökningarna är det 80 procent av de arbetslösa männen som registrerar sig vid arbetsförmedlingarna, medan det bara är 40–45 procent av de arbetslösa kvinnorna som gör det – dessa siffror gäller för januari och mars i år. Denna stora skillnad kan delvis bero på att kvinnorna inte är försäkrade i samma utsträckning som männen; ett villkor för att få försäkringsersättning är att man registrerar sig. Men det

kan inte vara hela sanningen, eftersom tre fjärdedelar av kvinnorna som är arbetslösa är försäkrade vid förmedlingarna. *Orsaken måste vara att tilltron till att arbetsförmedlingarna skaffar arbete åt breda grupper av kvinnor är mindre än bland männen.* Detta är en parallell till att satsningen på beredskapsarbeten för kvinnor faktiskt varit så liten i jämförelse med satsningen på beredskapsarbeten för män. Det måste då vara mycket angeläget att man, som föreslås i reservation nr 1, förstärker arbetsförmedlingarna personellt så att de bättre kan hjälpa eftersatta grupper såsom kvinnorna och att man, som föreslås i reservation nr 4, ser till att den interlokala arbetsförmedlingen fungerar väl här i landet.

Bakom dessa förhållanden ligger naturligtvis den totala arbetslöshets-situationen. Det sägs ibland att "fakta sparkar". Det var fakta som sparkade på regeringen på grund av den ekonomiska politik som bedrevs, inte minst i fjol, då arbetslösheten ökade, då tillväxten minskade, och då man på hösten avlog oppositionens konjunkturpaket, som skulle ha givit flera människor arbeten. Man fick vid årets slut 73 000 arbetslösa mot 44 000 vid föregående årsskifte.

Om man studerar den totala kvinnoarbetslöshetens utveckling finner man att den är ett strukturproblem, och ett mycket allvarligt sådant. Av AMS:s Arbetsmarknadsstatistik nr 2 i år kan man se att antalet vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa kvinnor — jag använder hela tiden marssiffrorna — var i runt tal 5 000 år 1956, 5 000 år 1960, 5 000 år 1964, 10 000 år 1968, 16 000 år 1971 och 24 000 år 1972. Kvinnoarbetslösheten är alltså inte bara ett konjunkturproblem utan har under de senaste åren också ökat vid år med goda konjunkturer såsom 1968. Den är ett strukturellt problem, som vi allvarligt måste gripa oss an med. Då är det, i en sådan situation som vi har just nu och hade i fjol, verkligen viktigt att arbetsförmedling och beredskapsarbeten fungerar på denna viktiga sektor.

Om man tittar på storstadslänen finner man, att åren 1956—1970 har siffrorna för antalet arbetslösa kvinnor varit 1 000 à 2 000 men i fjol gått upp till 3 000 och i år till 7 000 — det gäller fortfarande marssiffror. I skogslänen är det ungefär likadant; de har varit 1 000 à 3 000 men i fjol gått upp till 6 000 och i år till 8 000 i runda tal. I de övriga länen har de varit 1 000 à 4 000 men i fjol gått upp till 7 000 och i år till 10 000 arbetslösa kvinnor. Bilden är alltså likartad vad beträffar de stora regionala grupperingarna ute i landet.

Det är också viktigt att konstatera, vilket herr Eriksson i Arvika underströk, att hela den ökning av arbetslösheten som vi haft på ett år består i en ökning av arbetslösheten för kvinnor och för ungdomar. Detta måste vara ett allvarligt memento, ett bjudande krav att göra mycket för dessa hårt drabbade grupper.

Inrikesministern sade nyss att vi behöver "en optimistisk stämning". Han menade att siffrorna nu ändå pekar på en viss förbättring, och det bör i så fall understrykas. Men vad vi framför allt behöver är ju optimistiska fakta, och då kan man inte bara se till en liten ändringstendens utan man måste ju också se på den höga *nivå* som arbetslösheten ligger på. Ett verkligt allvarligt beklagande är förstås på sin plats av alla politiker. Annars blir ju resonemanget mer av typen: Se båten läcker inte lika mycket som förr, vad glada vi kan bli. Det bästa är förstås att man

Fredagen den
24 mars 1972

Anslag till
arbetsmarknad
m. m.

har en båt som inte läcker alls, att man har en ekonomisk politik som ger en mycket mycket låg arbetslöshet.

Kvinnorna skulle komma i centrum mycket mer genom de åtgärder som föreslås i de tre reservationer jag berört.

Motionen 1391, beträffande vilken jag inte delar utskottets ståndpunkt, diskuterar jag inte i dag utan jag återkommer nästa år, så att vi kan förkorta debatten nu.

Låt mig till slut bara säga att när man ser på kvinnornas problem på arbetsmarknaden och mera sammanfattningsvis vill skapa sig och andra en bild av läget finner vi en bra bild i den "Kontenta, Meddelande från arbetsmarknadens kvinnonämnd" - sammansatt av representanter för SAF, LO och TCO - som kom ut i december 1971. Där finns en bild som kan illustrera den faktiska situationen för många kvinnor. Framför en dörr står en kvinna. På denna dörr står det ARBETSLIVET, som det alltså gäller att träda in i för första gången eller att träda tillbaka till. Det finns två handtag på dörren, ett placerat på vanligt sätt och bredvid det står en skylt FÖR MÄN, och ett mycket högt placerat handtag vid vilket det står FÖR KVINNOR och som man behöver en stor trapp för att möjligen kunna nå upp till.

Herr talman, den bilden sammanfattar den faktiska situation vi har på det här området för kvinnorna, och det är mot den bakgrunden som jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4 och 18.

Herr JOHANSSON i Simrishamn (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Möller i Göteborg säga att vi skall uppmärksamma att beredskapsarbetena rent allmänt har bl. a. till uppgift att göra samhällena lokaliseringvänliga. De har blivit med andra ord marknadsanpassade, med avtalsenlig lön och liknande. I princip står de öppna för såväl manliga som kvinnliga arbetssökande. Vad som begränsar är av helt naturliga skäl vissa andra bestämmelser.

Här åberopas de höga arbetslöshetssiffrorna. När man gör en bedömning utifrån detta skall man inte glömma bort att i dem inryms också ett uttryck för den stigande ambition som vi har när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Genom särskilda åtgärder gick arbetsmarknadsmyndigheterna ut och bjöd kvinnorna att komma ut på arbetsmarknaden. Den skattereform som regeringen föreslog och som riksdagen antog medverkade också till att kvinnorna i större utsträckning än tidigare sökte sig ut på arbetsmarknaden. Då inträffade den lågkonjunktur, som dess bättre nu ser ut att vända så att vi är på väg uppåt igen. Det innebär naturligtvis att situationen kommer att bli bättre för kvinnorna på arbetsmarknaden.

Herr MÖLLER i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! I och för sig var det inte mycket polemik i det senaste anförandet. Men vad som i dess början gjorde mig betryckt var, att herr Johansson i Simrishamn sade att beredskapsarbeten i princip står öppna både för män och kvinnor. Ett sådant resonemang förs ofta i samhället, t. ex. när man tar bort en tidigare laglig diskriminering och tror att eftersatta grupper i och med det får en likabehandling. I princip kan ett hus vara öppet för handikappade också - men bara om de kan komma

över trösklarna och komma upp för de sju trappstegen in i huset. I princip är det alltså öppet, men rent faktiskt kommer en rörelsehindrad inte in så lätt.

På samma sätt måste vi se på arbetsmarknadspolitiken. Vi kommer att göra fel, om vi inte uppmärksammar att kvinnorna genom sin utbildning och genom tidigare arbetsuppgifter främst efterfrågar vissa arbeten. Vi måste därför ha även den typen av beredskapsarbeten, när det är sakligt motiverat. Även om man inte i princip diskriminerar kommer annars den faktiska politiken att alltför litet stödja och hjälpa kvinnorna.

Jag nämnde inte ett viktigt faktum i mitt anförande. I utskottsmajoritetens skrivning, främst från socialdemokraternas sida, påpekas – när det gäller partimotionen från folkpartiet om bättre typer av beredskapsarbeten för olika grupper, bl. a. kvinnor – att arbetsmarknadsutbildningen är så viktig ”i det långa loppet” och att stora insatser görs på den punkten. Men som Keynes, en nationalekonom, skrev en gång: I det långa loppet är vi alla döda.

Åtgärderna på lång sikt är mycket väsentliga, *men i dagens situation får inte heller de kortsiktiga åtgärderna glömmas bort*. När det gäller hela det problem som vi har diskuterat i dag måste man därför efterlysa hos regeringen mera bestämda åtgärder för kvinnornas del.

Herr JADESTIG (s):

Herr talman! Egentligen hade jag inte tänkt komma med någon replik, men herr Möller föranleder mig att åtminstone inledningsvis göra den lilla reflexionen att det är betydligt lättare att vara teoretiker än att verkligen försöka att i det praktiska livet förverkliga vad man talar om. De här frågorna är egentligen inte nya utan de har diskuterats under många år. Under de 25 år som jag har varit arbetsförmedlare har just frågan om den kvinnliga arbetskraften stått i centrum för arbetsmarknadspolitiken. Men det var egentligen inte den frågan som jag hade tänkt ta upp i mitt anförande.

Jag har kunnat konstatera att utskottet har en mycket positiv skrivning när det gäller arbetsmarknadsstyrelsens äskanden om nya tjänster. Utskottet konstaterar också att skäl kan anföras i och för sig för ytterligare personalförstärkningar utöver de 100 nya tjänster som departementschefen har kunnat tillstyrka. Det anförs också i utskottets skrivning att arbetsmarknadsverket har tillförts inte mindre än 500 nya tjänster under de senaste fem budgetåren. Det är naturligtvis en mycket stark ökning, och jag måste säga att den verkligen har varit nödvändig. För den som under många år har arbetat i arbetsförmedlingens fältorganisation har ökningen dock inte känts alltför kraftig. Herr Ekinge sade att den hade uteblivit, men det är naturligtvis inte riktigt. Många av dessa nya tjänster har varit så att säga öronmärkta. Argumenteringen har varit att de skulle inrättas för nya arbetsuppgifter eller för arbetsuppgifter som vid det tillfället hade bedömts som särskilt angelägna eller intressanta. De har i regel också fått en högre lönegradsplacering än vanliga förmedlingstjänster, och man har som någonting naturligt utgått ifrån att innehavarna helt skall ägna sig åt de nya utpekade arbetsuppgifterna.

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

På detta sätt har det tillkommit omställningsinspektörer, aktivitetsinspektörer och tjänstemän för speciella uppgifter inom kurs- och omskolningsverksamheten och dessutom tjänstemän för andra kurativa arbetsuppgifter. De 100 nu aktuella tjänsterna är delvis också öronmärkta – bl. a. för man in ett resonemang om s. k. anpassningslag.

Tro nu inte att dessa anpassningslag, som har fått så stor publicitet på grund av den lyckosamma försöksverksamheten i Y län, är någonting direkt nytt i arbetsmarknadssammanhang! Själva ordet är kanske nytt, men arbetsgrupper med representanter för arbetsförmedlingen, kommunerna och ortens företag har på många platser runt om i vårt land prövats under flera år med mycket positiva resultat. I arbetsförmedlingens fältorganisation har just denna arbetsform med utåtriktat arbete bedömts som synnerligen väsentlig och viktig. Men jag tycker det finns skäl att peka på att dessa öronmärkta tjänster har inneburit att det har skett en viss uttunning av befordringstjänsterna inom den egentliga arbetsförmedlingen i vad jag skulle vilja kalla den traditionella fältorganisationen, i den vanliga förmedlingsorganisationen, där man kanske utför ett mera anonymt men därför inte mindre kvalificerat arbete och där arbetsuppgifterna är minst lika krävande. De nytillkomna specialtjänsterna har utövat stor dragningskraft på de erfarna arbetsförmedlarna, som således har sökt sig över till de specialinriktade tjänsterna, med påföljd att arbetsförmedlingspersonalen har uttunnats i själva förmedlingsarbetet.

Det är naturligtvis utmärkt att sådana specialtjänster finns. Säkerligen är det också bra att organisera anpassningslag, men fältorganisationen är och måste förbli den primära och mest angelägna enheten inom förmedlingsorganisationen. En effektiv fältorganisation bidrar till en helhetslösning av de frågor som är väsentliga för den enskilda individen och tillgodoser hans behov av den service som han så väl behöver när han har problem på arbetsmarknaden.

Fru Eriksson i Stockholm och jag har i vår motion 767 berört en delfråga i fältorganisationen, nämligen arbetsvården. Vi har anfört att vi önskar en annan prioritering av de i statsverkspropositionen föreslagna nytillkomna tjänsterna. Vi har i motionen pekat på de svårigheter som råder på grund av de personella bristerna på våra arbetsvårdsexpeditioner och vilka följder som kan uppstå för arbetssökande som måste vänta månader efter månader innan de får nödvändig service.

Jag skall gärna erkänna att utskottet har ansett att frågan är mycket angelägen, och vi har fått en s. k. positiv skrivning. Skrivningen har utformats så, att utskottet utgår från att man med nuvarande personalresurser skall beakta de problem som motionärerna framhåller och att man skall kunna tillgodose åtminstone de mest angelägna behoven inom fältorganisationens arbetsvård. Det är att hoppas att utskottets önskemål uppfylls i den kommande prioriteringen inom AMS. Herr statsrådet har dessutom möjlighet att skärpa utskottsskrivningen genom att anföra några av här anförda motiveringar i det kommande regleringsbrevet – hoppas kan man ju alltid.

Herr EKINGE (fp) kort genmäle:

Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag upprepa vad jag sade. Någon ökning av antalet tjänster till det direkta förmedlingsarbetet har vi inte fått under de senaste åren. Jag kan i stort sett instämma med herr Jadestig i hans bedömning i övrigt. De öronmärkta tjänsterna har kommit, utvecklingen på det område han talade för har skett. Men för att förtydliga mig ytterligare kan jag säga att i proportion till den utveckling som ägt rum på arbetsmarknaden har någon ökning i det direkta förmedlingsarbetet inte skett!

Jag kan, herr talman, till sist bara beklaga, att vi inte heller i år kommer att få någon förstärkning i det direkta förmedlingsarbetet.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Till inrikesutskottets betänkande nr 3 finns fogad reservationen 20, som upptar de yrkanden som framställts i motionen 588. I denna motion hemställs om att statsbidrag må kunna utgå till kommuner, som i form av statskommunala beredskapsarbeten eller på annat lämpligt sätt uppför lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag i syfte att främja en utveckling av lokal service samt näringslivets tillväxt i kommunen, innebärande större valmöjligheter och en rikare tillgång på arbetstillfällen.

Denna fråga och tanke är inte ny. Före 1965 fanns i det regionalpolitiska stödet inslag av denna form och under 1960-talet uppfördes på olika platser i landet verkstadshus som beredskapsarbete eller på annat lämpligt sätt under medverkan från statens sida. Enligt gjorda undersökningar visar erfarenheterna från denna verksamhet på goda resultat, och därför menar vi motionärer, att det föreligger starka skäl att genom en större insats från statens sida, framför allt genom arbetsmarknadsverket, öka denna verksamhet.

På många orter, framför allt i inlandskommunerna i Norrland, råder ju en nära nog permanent undersysselsättning trots alla arbetsmarknadspolitiska insatser. Det finns därför anledning undersöka varje möjlighet att skapa nya arbetstillfällen som inte bara har kortsiktiga verkningar utan även på sikt ger arbete. Kommunerna är öppna för varje tänkbar lösning, och en vidareutveckling av de stödåtgärder i form av statskommunala beredskapsarbeten som nu i huvudsak är begränsade till företagsamhet för lokal service vore att statsbidrag även kunde utgå till kommunen i form av sådana beredskapsarbeten för uppförande av lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag av typen hantverkshus.

Utskottsmajoriteten har avstyrkt en sådan lösning med den något underliga motiveringen att det skulle bli en form av regionalpolitiskt stöd som skulle komma att konkurrera med nu använda stödformer. Det är väl ändå att dra litet felaktiga slutsatser. Såväl motionärer som reservanter ser de här föreslagna insatserna som en komplettering av de stödåtgärder som nu förekommer. På många orter finns behov av sådana lokaler men de saknas i dag. På andra orter är näringslivets lokalbestånd till viss del ålderstiget, och i många fall uppfyller det inte dagens krav på sanitära förhållanden och miljöns utformning. Genom saneringar, omläggning av trafikleder och utbyggnader för nya behov kommer många företagare att

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

ställas utan lokaler. Jag vågar vittna om, att kommunerna har ett betydande intresse av att i sin planering och serviceverksamhet bidra till en förbättring av dessa förhållanden. Genom att skapa ett differentierat näringsliv som dels ger ökad valfrihet i sysselsättningen, dels ger en ökad service till kommuninvånarna tillför man orten en betydande trivselfaktor. Allmänt sett bör det åtminstone i begränsad omfattning ligga inom kommunernas kompetensområde att arbeta i en sådan riktning.

Utskottsmajoriteten anför vidare i sin motivering att ett sådant arrangemang som här föreslagits inte skulle falla inom den kommunala kompetensen. Jag skall kanske inte ta upp det till diskussion, men om dylika projekt tangerar gränsen för det kommunala kompetensområdet kan ärenden av den naturen prövas av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag är ledsen över att det jag har att säga så här i slutet av debatten kommer att ta litet tid.

Flera talare har sagt att vi behöver sätta till alla klutar för att hjälpa upp arbetsmarknadssituationen och jag skall försöka bidra med min lilla klut. Den konjunkturutveckling som en del betraktar som blivande positiv ganska snart, vågar inte jag betrakta som så positiv med hänsyn till den starka konkurrens från olika håll i omvärlden som vi kommer att få känna på. Konkurrensen kommer från två olika håll. Dels är det från öster, Japan, Kina och andra länder, som har massproduktion av billiga varor, dels från väster — Amerika — som har signalerat att man tänker försöka hålla marknaden genom nya unika produkter i korta snabba tillverkningsserier men med nyhetsvärde för världsmarknaden. På så vis kan man konkurrera, kanske parallellt också med massproduktion.

En hel rad epokgörande uppfinnarinsatser lade grunden till de nuvarande svenska exportindustrierna. Men vissa indikationer tyder på att den fantasifullhet och skaparkraft som verkade på den tiden numera inte lämnar så väsentliga bidrag till den svenska industriutvecklingen. Sedan många år upplever vi tyvärr en minskning av det årliga antalet patentansökningar från i Sverige bosatta uppfinnare samtidigt som antalet ansökningar från utländska uppfinnare fortsätter att stiga. Sverige har tidigare varit ett av de mest utpräglade uppfinnarproduktiva länderna i världen och har också stått högt i anseende för det, samtidigt som uppfinningarna har givit ett avsevärt bidrag till vår välfärdsutveckling. Det är därför att betrakta som en larmsignal att vi nu har en negativ bytesbalans i fråga om licenshandel. Vi betalar årligen till utlandet omkring 10 miljoner kronor mer i licensavgifter än vi själva tar in, och det innebär att vi i viss utsträckning tillverkar detaljer med dyrbar arbetskraft och dessutom betalar licenskostnader för att få göra det.

I samma mån som de produktiva insatserna på uppfinnarsidan har minskat har även de lågförädlade, traditionellt råvarubaserade exportföretagen kommit i ett allt sämre konkurrensläge. Andra länder kan producera trämassa och stål av hög kvalitet till lägre priser än de svenska företagen. Svenska företag inom olika branscher försöker i detta läge att

uppnå konkurrensjämvikt genom rationalisering, omstrukturering m. m. Parallellt med det knyts stora förhoppningar till den pågående forskningsverksamheten för att genom den erhålla nya lösningar av näringslivets problem. Men det har allt tydligare framkommit att forskningen — för att över huvud taget få någon rimlig samhällspolitisk verkan — måste kompletteras med en specifik behovsriktad innovationsaktivitet, som inte kan direkt rubriceras som forskning utan som snarast faller under vad vi brukar kalla för uppfinnarverksamhet. När jag nu använder orden innovation, kreativitet m. m. så är det för att det är moderna ord, men som vi vet betyder innovation uppfinnarverksamhet och kreativitet betyder skaparverksamhet, skaparförmåga.

De mycket skickliga och kunniga personer som sysslar med exempelvis grundforskning är av flera skäl sällan de innovatörer som behövs för att ge näringslivet lämpliga tillverkningsobjekt. Dessa forskare är redan från början mycket receptiva människor, de har haft lätt att lära, de har skaffat sig mycket goda och värdefulla kunskaper, men de är sällan skapande, kreativa. Grundforskningen är som regel hårt specialiserad i smala fält inom vetenskapen, medan de mest intressanta innovationsuppslagen tillkommer genom en kombination av vetande från helt skilda fält. Forskningens såväl inre som yttre effektivitet är dessutom förhållandevis låg. Jag vågar alltså påstå att den verksamheten har låg verkningsgrad. Den yttre effektiviteten ger inte heller så stort utbyte, men den skulle kunna höjas om innovatörer på ett tidigt stadium kunde ges möjligheter att samverka med forskarna.

I nuläget har vi i Sverige en situation där både samhälle och näringsliv satsar betydande belopp på forskningen, medan satsningen på uppfinnarverksamhet är så obetydlig att den knappast kommer fram i statistiken. Det råder därför inget tvivel om att här finns en mycket kraftig obalans mellan vad som satsas på forskning och vad som satsas på uppfinnarverksamhet, en obalans som alltså leder till att forskningen i dag snarast blir en kostnadsbelastning när den i stället kunde och borde vara en lönsam investering. Det är kanske hårt sagt om forskningen, men vi har ju gjort forskningen till ett honnörsbegrepp som vi går och tror på men av vilken vi kanske inte riktigt får ut vad vi har hoppats.

Skulle man i stället försöka uttrycka det här positivt så kan man påpeka att den hittills inte systematiskt nyttiggjorda uppfinnarverksamheten får anses vara en ny oförbrukad resurs till fortsatt och eventuellt ökad välförhållandeutveckling i vårt land. Att för vårt lands industri konkurrera på världsmarknaden med låga försäljningspriser är förhållandevis svårt. Hela kedjan av kostnader från råvarorna, transporterna och upp till tillverkningen är ju belastad med de höga lönekostnaderna i vårt land. Däremot bör den svenska industrin framgångsrikt kunna tillföra världsmarknaden nya unika industrialster, processer och metoder genom en generösare satsning på små men innovationsstarka företag.

Det finns inom landet åtskilliga sådana för en större allmänhet okända företag, som i dag kämpar med stora svårigheter men som har de fruktbara idéerna och uppslagen, vilka med tillgång till riskvilligt kapital skulle kunna utvecklas och växa sig starka — t. o. m. i världskonkurrensen. Framför allt finns den tändande gnistan till en sådan utveckling hos

uppfinnarna, de tekniskt kreativa personerna som har en mängd radikala uppslag, ofta med mycket lovande framtidsvärde.

Kreativitet betyder i detta sammanhang förmågan att finna nya originella kombinationer — gärna just av de element som har tillkommit genom forskning. Att i betydligt högre grad än hittills uppmuntra och utnyttja samhällets kreativa begåvningar — inte minst om det tekniska området men även inom andra områden — skulle verkligen vara något av en kulturrevolution.

Inom kretsen av kunniga och seriösa tekniska nyskapare finns troligen den guldgruva som samhället och näringslivet åter bör förstå att bearbeta. Man har uppskattat att det finns mellan 10 000 och 20 000 uppfinnarbegåvningar i Sverige, som i realiteten är utestängda från varje rimlig möjlighet att utexperimentera och utveckla sina uppfinningar och från möjligheten att få pröva sin uppfinningsförmåga på alla de problem som samhället i dag står inför. Det kan vara en människa vid en svarv, en lantbrukare på sin gård eller någon vid ett konstruktionsbord av något slag. De finns överallt i samhället, och det gäller nu att snarast hitta dem.

I motsats till forskarna saknar uppfinnarna utbildningsmöjligheter anpassade till deras begåvningsstyp. I motsats till forskarna saknar också de flesta uppfinnare möjligheter att erhålla avlönade befattningar med frihet att arbeta med sina uppfinningar, med tillgång till alla de resurser i fråga om lokaler, medarbetare, instrument etc. som krävs för att de liksom forskarna skall kunna utföra sitt landsgagneliga arbete.

Som ett första steg till att underlätta verksamheten för landets innovatörer är det av största värde att man inrättar något som kan benämnas *kollektiva industrihus*. Även personer som inte tycker om att använda kollektivbegreppet borde kunna ta detta uttryck i sin mun och pröva det. Sådana kollektiva industrihus borde helst finnas i varje län och fungera i nära samarbete med företagarföreningarna och med landets uppfinnarförening, som har nödig expertis. Dessa kollektiva industrihus — kalla dem gärna innovationscentra — som organisatoriskt blir något nytt i vårt land och i våra län, även om äldre lediga lokaler kan användas, bör omfatta experimentverkstäder för uppfinnare, tillgång till kvalificerad personal för viss rådgivning till uppfinnare rörande bedömning av uppfinnaridéer, utveckling och exploatering av uppfinningar, patent-skydd och finansieringshjälp m. m. Självfallet kan inte all nödvändig expertis finnas samlad i varje län, utan den lokale rådgivarens funktion blir ofta att föra uppfinnarens speciella problem vidare till lämplig centralinstans, t. ex. styrelsen för teknisk utveckling.

Det väsentliga är att uppfinnare med värdefull kreativ förmåga på detta sätt får möjlighet att med verkstadsresurser åstadkomma en fungerande demonstrationsmodell. Ifrågavarande experimentverkstad kan vara någon nedläggningshotad verkstad inom länet, någon verkstad för handikappad verkstadspersonal, t. ex. i arbetsvårdens regi, eller en lokal av annan art, som inte medför så stor extra ekonomisk belastning för samhället. Bokföring, administration m. m. bör ske centralt, och de olika experimentavdelningarna bör endast ge begränsad verkstadstid för respektive försöksprojekt, vilket snarast efter färdigställandet bör utbjudas till landets industri.

Någon gör nu kanske invändningen att det är svårt att finna de rätta uppfinnarna och idéerna, eftersom denna bedömning kan vara mycket svår att göra, men det beror helt på vilka ledande människor man får att fungera i de kollektiva industrihusen. Med de rätta kunniga och förstående administratörerna där kan urvalet säkerligen bli mycket gott.

Mot detta invänder man säkerligen också att en sådan hjälp till uppfinnare redan finns genom landets företagarföreningar, men jag vill särskilt betona att så långt ifrån är fallet. Om någon vänder sig till företagarföreningarna med ett objekt för tillverkning, såsom svetsning eller svarvning, varigenom han kan sysselsätta fem till tio personer, får han gärna hjälp med att sätta upp en verkstad, under förutsättning att han har avsättning för sina produkter. Men om han kommer med en ny idé, som man inte förstår sig på – trots att den kanske t. o. m. kunde leda till en världstillverkning – är det oerhört kärt och svårt att få hjälp. Men det är just sådana nya utmärkta idéer, som vi måste lära oss att ta vara på, och vi måste vara litet djärvare. De företag som sysslar med sina traditionella produkter är i detta läge, med konjunkturbesvärligheter, investeringsovilja och annat, inte benägna att satsa pengar på nyinvesteringar och på nya produkter utan man försöker utveckla de traditionella produkterna och konkurrera med dem vilket, som jag förut sade, är oerhört svårt konkurrensmässigt. Hur mycket vi än rationaliserar, t. ex. på kylskåpsområdet, kommer vi sannolikt ändå att ha världens kanske dyraste kylskåp.

Vidare sägs det att styrelsen för teknisk utveckling sköter denna fråga. Men man har där mycket litet ägnat sig åt de enskilda uppfinnarna. För två år sedan var den andel av det av STU totalt utbetalda beloppet som gick till uppfinnarstöd 0,4 procent. Förra året var uppfinnarstödet 1 procent av det totalt utbetalda beloppet.

Jag vill påstå att det ligger mycket av värde i de här anförda tankegångarna. Jag har talat med en del företagare om detta, och vågar påstå att de är stormförtjusta över möjligheterna att på detta sätt kunna finna goda uppslag för tillverkning. Därför har jag avslutat min motion med förhoppningen att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om skyndsam utredning av möjligheterna att bättre utnyttja landets kreativa personer som en påtaglig produktionsfaktor.

I den hårda konkurrens som kommer att råda framöver bör man inte göra en sådan här sak till någon sorts politisk debattfråga och kivas om den, utan här borde alla som förstår den goda idén i detta samverka till att snarast få en lösning för den sidan av våra tillverkningsobjektfrågor. Den andra metoden att konkurrera med omvärlden är att automatisera verkstadsindustrin och på det viset med maskinernas hjälp få produkterna framtagna säkrare och billigare samt genom att därigenom kunna sälja få in valuta så att arbetskraften kan avlönas hyggligt. Den vägen arbetar man även på, men vi vet att det går långsamt. Därför, snälla ni, glöm inte bort möjligheten att ta till vara också de kreativa människorna. I en hård konkurrens bör vi därför sätta till alla klutar.

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr LEVIN (fp):

Herr talman! Inrikesminister Holmqvist var i sitt balanserade anförande väldigt angelägen om att söka leda i bevis att arbetsmarknadsläget har förbättrats. Till det vill jag som en kommentar bara säga att det skulle ha varit högst anmärkningsvärt, om inte alla de av riksdagen satsade pengarna hade fått en sådan effekt. Tyvärr tycks det mig inte möjligt att se lika optimistiskt och positivt på konjunkturläget som sådant.

Jag delar herr Holmqvists uppfattning att det psykologiska klimatet är av stor betydelse och att inte minst ledamöterna av denna kammare har skyldighet att försöka främja ett sådant, var och en på sin ort. Det vore värdefullt, om de socialdemokratiska tidningarna med Aftonbladet i spetsen också ville inse att företagen behöver någon stimulans då och då och inte bara hotfulla uttalanden om stegrade skatter och vidgad statlig dirigerings av näringslivet. Jag är övertygad om att herr Holmqvist skulle kunna utöva ett mycket hälsosamt inflytande på en del av sina vänner i den socialdemokratiska pressen.

Jag tvingas konstatera, herr talman, att inrikesutskottet inte anser de i min motion nr 599 angivna skälen för en maximering av omskolningsbidragen vara av en sådan tyngd att yrkandet kan av utskottet tillstyrkas. Sakfrågan har jag diskuterat här i kammaren vid tidigare tillfällen, med bl. a. inrikesministern, att det finns ingen anledning att dra i gång en ny debatt i dag. Jag får återkomma vid något mera lägligt tillfälle, ty jag är övertygad om att miljonrullning både kan och bör avvägas på annat sätt.

Enligt min och, förmodar jag, alla andras åsikt vore det bättre om man på något praktiskt sätt kunde förhindra uppkomsten av arbetslöshet än att med aldrig så ambitiösa eller generösa medel bekämpa redan existerande arbetslöshet. Mot den bakgrunden bör också yrkandet i min motion nr 1389 ses. Jag har i den motionen schablonmässigt föreslagit att man tar 25 miljoner av AMS-miljarderna och reserverar dem för räntefri utlåning till företag som har akuta bekymmer men som bedöms utvecklingsbara. I motionen har tanken utvecklats närmare. Mitt förslag innebär inget avsteg — det vill jag betona — från min grundsyn, innebärande att generella åtgärder av positiv art är bäst ägnade att trygga en hög sysselsättning, eftersom de medverkar till ett gynnsamt utgångsläge för företagen. Stabila och vinstgivande företag är och förblir en bättre garanti för löntagaren och hans tillkämpade standard än de statliga företag som drivs efter delvis ideologiska men tyvärr alltför ofta mycket förlustbringande riktlinjer.

Det är nu en gång så att vi lever i ett samhälle med ett kvartssocialistiskt ekonomiskt system, karakteriserat av så många bidrag och transfereringar att snart ingen är i stånd att säga vad som är en varas och en tjänsts verkliga kostnad. Eftersom jag lever i ett samhälle där bidragen är en etablerad stödform även inom näringslivet, nämligen då så anses motiverat av konjunkturpolitiska skäl, har jag inte tvekat att förorda en obetydlig sänkning av omskolningsanslaget och i stället föreslå en annan sorts satsning på företagen.

Jag tror nämligen att många för ögonblicket hårt trängda företag skulle kunna blomstra på nytt, om de fick en ny sorts och affärsmässigt beräknat samhällsstöd. Framför allt skulle de berörda löntagarna då

Fredagen den
24 mars 1972*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

slippa smärtsamma uppbrott från födelsebygd och hemort.

Man kan säga att förslaget har drag av socialpolitik, och att man kan invända att det inte är konkurrensneutralt. Men, herr talman, ingenting är heligt på den kommersiella rännarbanan, och för övrigt finns det goda skäl att fundera över om inte vår näringsfrihetspolitik är en smula antikverad. Utifrån socialliberal grundsyn har jag t. ex. svårt att acceptera storbolagens bud "Död åt konkurrenten", vars efterlevnad kan leda till groteska och inte minst för löntagarna orimliga konsekvenser. Det skulle föra för långt att i detta sammanhang analysera näringspolitiken. Jag får tillfälle att återkomma till den en annan gång.

Utskottet hävdar nu att det redan finns olika stödformer och att nya sådana aviserats till årets riksdag. Att utskottet på ett så fantasilöst sätt lunkar vidare i gamla och väl upptrampade AMS-spår finner jag bekymmersamt.

Vi har redan under årens lopp satsat enorma belopp på omskolningsverksamhet, men de grundläggande problemen har vi inte kunnat lösa. Jag beklagar att inte utskottet vågat pröva nya vägar och inte kunnat vara med om att genomföra en måttlig ökning av stödet till företagen, ett stöd som jag tror skulle ha lett till en betydande minskning av behovet av den omskolningsverksamhet som trots allt endast i rena undantagsfall för de berörda människorna framstår som ett önskvärt alternativ.

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang ta fram ett par käpphästar som jag har i arbetsmarknadspolitiska sammanhang, inte för att utskottet i sitt förslag oroar mig, men på grund av ett par motioner och ett litet vingligt skriveri i ett avseende från utskottets sida.

Det är motionen 586 av herr Bohman m. fl. där man kräver bättre insatser för förmedling av tjänstemannabefattningar, och det är motionen 604 av herr Wijkman där man kräver slussningscentraler för nyexaminerade akademiker och gymnasister för att dessa skall kunna erhålla arbete omedelbart efter examen. Båda motionerna avstyrks som väl är av utskottet och blir väl därför inte föremål för en positiv behandling vid röstningen här i kammaren.

Jag har många gånger både i gamla och i nya riksdagen varnat för grupp tänkande och för att kodifiera det ytterligare, samtidigt som vi gör vad vi kan för att bryta ner det systemet. Dessa två motioner är uttryck för ett grumligt och i sak konservativt, för att inte säga reaktionärt, tänkande som är ytterst farligt för vår framtid.

Utskottet säger emellertid också att man förutsätter att brister i tjänstemannaförmedlingen rättas till efter hand som de uppenbaras. Såvitt jag förstår har vi ingen tjänstemannaförmedling, ärade utskottsledamöter. Vi har en förmedling av arbete till svenska löntagare och ingenting annat. Dessa svenska löntagare har alla möjliga olika förutsättningar av utbildningsmässig, fysisk och psykisk karaktär för att ta jobb. Att över huvud taget tro att man genom att sätta etiketten tjänsteman på somliga, akademiker återigen på somliga och arbetare på andra funnit den stora skiljelinjen mellan olika arbetsförutsättningar och arbetskompetenser är verkligen att inte veta vare sig hur människor är beskaffade

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

eller hur arbetsmarknaden ser ut.

En tjänsteman som är ung och frisk kan vara utomordentligt lämplig för att ta ett kroppsarbete, och en utsliten kroppsarbetare kanske i högsta grad behöver det s. k. tjänstemannayrket, som till sin natur kan vara ytterst lämpligt för honom, osv. Den som gör det minsta försök att studera detta problem inser att det är fråga om en vana, en konservatism och ett snedtänkande. Det är obegripligt att sådant skall vidarebefordras i motioner och slarviga utskottsbetänkanden i denna riksdag, samtidigt som vi kämpar för att bryta ned dessa falska kategoriseringar som, om de får växa vidare, hotar att skapa det korporativa samhället, att föra oss in i grupppolitik och grupptänkande.

SACO begär, som jag nämnde tidigare, särskilda åtgärder för att skapa akademikerbefattningar antingen de behövs eller inte. De som har fått en god utbildning skall alltså garanteras ett bra och mycket välbetalt arbete. Tjänstemän har en tendens att som tjänstemän kräva detsamma, därför att de är gynnade på vår arbetsmarknad.

Skall vi verkligen ha ett samhälle där de som en gång har fått det tunga, svåra och illa betalda jobbet till varje pris är hänvisade till det jobbet?

Så kommer KSA-utredningen. Jag vill ge inrikesministern en komplimang för att han nu dröjer med att lägga fram förslag så att folk får tänka över det hela. Han tycker också att vi skall göra andra kategoriseringar — det blir inte bättre för att fackföreningsfolk sitter med och bökar till förslag. Jag har, herr talman, inte nu tid att gå in mera på detta.

Det finns alltså två strömningar. Den ena är att vi skall utbilda folk i högre grad än det finns befattningar och sedan konstruera befattningar i näringslivet som kostar näringslivet och samhället stora pengar. Den andra är att vi skall reservera de etablerade, fina och välbetalda jobben för dem som av tradition har dem. Vill vi verkligen skapa det samhället? Om inte måste vi säga bestämt ifrån. Överdriver jag? Nej, detta system är på full gång. Och det är häpnadsväckande att det inte rensas upp ordentligt. Det hade varit skönt om utskottet, som uppenbarligen har förstått den inre problematiken, hade sagt rent ut att vi ger inte ett finger åt det systemet.

Vad vi behöver är ett näringsliv som får utformas enligt produktionslivets krav. Sedan besätter vi de befattningar vi har med folk. Därpå diskuterar vi löne-marknadens utseende och gör det efter något så när vettiga grunder, så att vem som helst som är skickad för uppgiften får ta jobbet, om han inte finner något som är ännu mer tjänligt för honom. I stället har vi en massa folk som viftar bort arbetsuppgifter därför att jobben inte är ansedda och välbetalda nog.

Vi är ute på en utomordentligt farlig väg, herr talman! Så länge jag har en tribun att arbeta från kommer jag aldrig att förtrötta att peka på dessa missförhållanden. Det är meningslöst att tala om demokrati, jämlikhet och utveckling om man skapar ett sådant samhälle, som blir farligare än någonsin eftersom man systematiserar det såsom man gör för närvarande.

I motionen 764 från vänsterpartiet kommunisterna yrkas att "den lokala fackliga organisationen alltid bereds möjlighet att delta i förhand-

ling om arbetsanvisning i vilket sammanhang den arbetssökande avböjt erbjudet arbete". Vi har nu ett system som går ut på att arbetsförmedlingen anvisar ett arbete som den finner tjänligt för en individ. Denna kanske nekar att ta det jobbet. Då provas det i vederbörande arbetslöshetskassas styrelse om avvisningen av arbetet kan respekteras. Avgörandet ligger alltså inte hos arbetsförmedlingen; det ligger hos arbetslöshetskassan, som är byggd på fackförbundsbasis.

Nu vill man att varje lokal organisation skall sitta med och bedöma om det är rättmätigt att arbete avvisas av en medlem. Det betyder att lokalt skönstänkande och okunnighet sätts in. Folk som saknar helhetsöverblick över hela arbetsmarknaden — vi förmedlar ju inte bara på en ort utan över hela landet — skall sitta och tycka och känna mer eller mindre fast förankring i yrkesgemenskap och kamratskap på sin egen ort. Det är en lika orimlig politik som det andra jag nyss har belyst och måste bestämt avvisas — och det gör verkligen utskottet utan tvekan.

Den som tänker igenom det här kan inte finna något som helst motiv för en sådan tankegång. Vi behöver bestämda anvisningar om hur arbetsförmedlingar och arbetslöshetskassor skall behandla arbetslöshetsfallen och arbetsförmedlingsfallen, och de skall vara i princip lika för alla kategorier i hela landet och inte någonting som man sitter och leker med på olika platser. I arbetslöshetskassornas styrelser har vi folk som enligt min bestämda uppfattning är mycket mer kompetenta att ta ställning i det enskilda fallet än man skulle vara lokalt. Om vi ger en sådan fullmakt har vi ju i samma ögonblick sagt, att ni bedömer det här bättre än man gör centralt. Detta är frågor som måste granskas och avgöras efter generella linjer, annars får vi kaos och absolut ingen möjlighet att försöka omstrukturera arbetskraften efter näringslivets behov.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av vad herr Persson i Stockholm sagt om utskottets suddiga skrivning och om vad jag eventuellt skulle ha yttrat i det här sammanhanget vill jag ännu en gång citera direkt ur det stenografiska protokollet vad jag sade när det gällde reservationerna 5 och 6, som berör just tjänstemannaförmedling och slussningscentraler: "Det är viktigt att här fastslå att alla, oavsett vad de kallas men som vill ha ett jobb, skall ha rätt till en god förmedlingsservice. Finns det brister är det arbetsmarknadsstyrelsens skyldighet att rätta till dem. Men det kan inte vara riktigt med specialinrättningar för vissa grupper i samhället. Den som inte har någon som helst yrkesutbildning är också den som har svårast att få arbete och som kanske behöver den mesta hjälpen i det här sammanhanget."

Herr talman! Jag ville bara säga detta för klarhetens skull.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi har knappt om tid, och jag skall därför inte läsa innantill. Men på s. 16 i utskottets betänkande för man ett resonemang som om man sanktionerade grupptänkandet när det gäller arbetsförmedlingen. Nu är jag mycket glad över att utskottets vice ordförande har gett det här beskedet. Det bör rensa luften, och det betyder uppenbarligen att

jag har utskottet på min sida. Det har alltså bara skett en liten lapsus i skrivningen, som ändå lätt kan föranleda folk att dra den slutsats jag har påtalat.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! Jag har sällan haft en sådan tur att jag haft tillfälle att komma upp i talarstolen omedelbart efter min vän herr Persson i Stockholm. Den här gången måste jag verkligen få lov att säga några ord med anledning av hans senaste anförande, där han gick till angrepp mot slussningscentralerna och kritiserade grupptänkandet. Han har i sitt resonemang avlägsnat sig så från verkligheten att den måste beskrivas i några rätt bestämda siffror.

Situationen för de grupper som han angriper är i stort sett den att under våren 1970–1975 kommer det att utexamineras 75 000 människor från de fria fakulteterna. Staten och den offentliga sektorn kommer att kunna anställa i meningsfullt arbete ungefär 20 000 av dem. År 1968 var ungefär 12 000 akademiker av det här slaget anställda i näringslivet. Antalet har ökat något sedan dess. Låt oss säga att det i dag kanske skulle kunna röra sig om 15 000 som kan få ett jobb om man inte vidtar några särskilda åtgärder. Vi har alltså den situationen att 40 000 akademiker, som samhället har satsat studier på och som har satsat egna medel, går ut från högskolor och universitet med stora studieskulder på mellan 30 000 och 50 000 kronor. Det tycker inte herr Persson i Stockholm är en verklighet som man skall ta hänsyn till så att man anstränger sig för att se till att dessa människor får en adekvat sysselsättning.

Herr Persson talade om att konstruera befattningar i näringslivet. Jag tror inte det är någon som har tänkt sig att man skulle konstruera befattningar i näringslivet för dessa människor. Men om vi ser på det som vi skulle kunna kalla för akademikertätheten i näringslivet i vårt land jämfört med akademikertätheten i t. ex. Amerika, finner vi att man där har kunnat tillgodogöra sig den långtidsutbildade arbetskraften på ett helt annat sätt än vad vi hittills har gjort i vårt land. Det är ingen som påstår att detta har varit till men för det amerikanska näringslivet. Snarare torde det ligga till så att dessa människor har gjort en insats av betydelse på de poster där de har blivit placerade.

Om man nu i denna svåra situation för de här grupperna säger att man skall vidta särskilda åtgärder, så kan jag inte förstå hur det kan beskrivas som någon sorts konservativt – helst skulle väl herr Persson vilja säga reaktionärt – tänkesätt. Det är att ta hänsyn till verkligheten sådan den är – att det under loppet av några få år kommer att finnas mellan 30 000 och 40 000 människor som inte kan få en sysselsättning som svarar mot den utbildning vi alla har varit överens om att medverka till att de skall få. I alla utbildningspolitiska diskussioner som vi har haft här har man slagit sig för bröstet och talat om utbildningsexplosionen och hur värdefull den har varit. Det är nu dessa människor skall ut, och nu är det inte så skojigt att ha dem längre, och man vill inte göra någonting för att ta till vara deras arbetsinsatser. Herr Yngve Persson, hur kommer de människorna att reagera som man inte vill hjälpa till jobb i de här sammanhangen – jobb som svarar mot deras utbildning, mot de insatser

och ansträngningar som de har gjort? De blir kanske inte det salt i samhällskroppen som vi tycker är särskilt nyttigt och särskilt lämpligt.

Herr Nilsson i Tvärålund är inte inne i kammaren nu, men jag skall be att få i minnet återkalla litet av vad han sade då han talade på centerpartiets vägnar. Sedan jag nu har talat med herr Persson i Stockholm behöver jag inte säga så mycket.

Även herr Nilsson i Tvärålund konstaterade att den arbetskraft som jag har talat om har haft vissa svårigheter att få sysselsättning. Och så sade han att den arbetskraften dock har en referensbakgrund och plattform som gör att de kategorier han tidigare hade talat om — handikappade, medelålders kvinnor och några till — kan uppfatta den ställning denna akademiska arbetskraft har som avundsvärd. Ja, är det en avundsvärd situation jag har beskrivit för de här grupperna? Jag sade att de kom från de fria fakulteterna. I synnerhet är det de som är samhällsvetenskapligt utbildade som nu går till en mängd sociala tjänster av olika slag, vilka förvisso inte ligger särskilt högt upp på löneskalan. Det är dessa grupper som betraktas som avundsvärda, och det är om dessa grupper som herr Nilsson i Tvärålund säger att de får nog räkna med en omstrukturering också av lönerna. Det är, som jag sade, inte de som har särskilt bra betalt som skall bli föremål för en sådan här löneomstrukturering. Nu har vi ju en viss förkärlek för främmande ord. När herr Nilsson i Tvärålund använder ordet omstrukturering av lönen — det var egentligen detta jag skulle ha frågat herr Nilsson om — betyder det väl i själva verket lönesänkning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 6 beträffande slussningscentraler på arbetsförmedlingarna för nyexaminerade akademiker och gymnasister och till reservationen 15 beträffande flyttningsbidrag till nyexaminerade.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Här bekräftar ju bara herr Lidgard hela detta sned-tänkande. Han går upp och börjar tala om grupper. Är det inte individer som skall beredas arbete efter förutsättningar och möjligheter för näringslivet, herr Lidgard? Det är klart att det är det.

Herr Lidgard säger att samhället har satsat så och så och att det har kostat 30 000—40 000 kronor. Vilket resonemang! Vad har en kroppsarbetare som satsar unga år — upp till 25, 30 eller 40 år — på ett kroppsarbete, som han lär sig utan och innan, och som är enormt nyttig i produktionen? Han kastas ut i arbetslöshet! Det har aldrig oroad moderata samlingspartiet.

Vad är det för märkvärdigt med en akademiker? Är det inte värt 30 000—40 000, herr Lidgard, att få denna gedigna utbildning, denna färdkost genom livet? För övrigt tar ni alltid hem de där pengarna förr eller senare, om ni inte får dem den dag ni går ut genom universitetsporten.

Jag går förbi resonemanget om USA — jag hinner inte ta upp det.

En som öppnar en korvkiosk i dag och kanske får spendera 50 000—100 000 — vilka risker tar inte han! En åkare som skall skaffa sig en lastbil för 130 000—140 000 — vilka risker tar inte han! Det är

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

hopplöst, herr Lidgard, att plocka fram akademikerna och göra dem till någon sorts martyrgrupp som, om de inte har det serverat på allt sätt när skolan är klar, har råkat speciellt illa ut. Det är vad vi alla kan göra, och vi skall behandla alla efter samma modell.

Det resonemang som herr Lidgard fört här i dag har SACO under sammanträden som jag varit med om under årens lopp aldrig anslutit sig till. Men i höstas, när arbetslösheten blev stor, gick man till Arbetsgivareföreningen och regeringen och tyckte att det skulle skapas speciella akademikertjänster. Det är en ny modell från SACO som man inte har stått för i några lönepolitiska resonemang förut, utan då har man sett arbetsmarknadspolitiskt och liberalt på den här situationen.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inget märkvärdigt med akademiker. De är inte märkvärdigare när de är arbetslösa än när andra är det. Men akademikererna är mera svårplacerade på de jobb som de är utbildade för, och det är det som skapar svårigheterna, det är det som ställer krav på speciella människor som kan deras problem och vet vad de kan användas till i olika näringslivssammanhang.

Jag vet mycket väl att herr Persson i Stockholm menar att människor skall sättas in ungefär var som helst — man skall vara ung och frisk och stark, och så skall man sättas in på vilket jobb som helst. Under beredskapstiden — låt oss gå tillbaka till den tiden, herr Persson — talade vi väldigt mycket om nödvändigheten av att sätta rätt man på rätt plats. Och det är fortfarande en fråga om att sätta rätt man på rätt plats. Det är riktigare, föreställer jag mig, att sätta en man eller en kvinna som har fått en utbildning av ett visst slag — där såväl samhället som individen har bidragit till utbildningskostnaderna — på ett jobb där han eller hon kan göra en insats och då även kan betala sina studieskulder. Det är egentligen detta som jag har talat om hela tiden.

Herr PERSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är en myt att akademikerna är mera svårplacerade än andra, särskilt om de — som vi här har talat om — just har avlagt sina examina. Skulle dessa ungdomar ha svårare för att få och ta ett jobb på den allmänna arbetsmarknaden än låt mig säga de hundratusentals människor över 50 eller 60 år som blir arbetslösa varje år och som befinner sig i mer eller mindre nedsliten fysisk och psykisk kondition? Nej, herr Lidgard, det är en konstruktion! Akademikerna har väntat sig att få spela en viss roll, därför blir det svårt. Man kan givetvis ställa upp ideal och ha förväntningar som gör praktiskt taget varje arbete omöjligt. Men om man nöjer sig med samma förväntningar och krav som andra människor, så blir bilden en helt annan för akademikerna. Och då blir sanningen den, att de som har alldeles speciella förutsättningar att hävda sig på löne marknaden — om jag nu ett ögonblick tar akademikerna som grupp, vilket man kan göra i detta sammanhang — är just akademikerna. De har alldeles speciella förutsättningar i det fallet. Och därför talar herr Lidgard här för det gamla konservativa systemet i vårt samhälle. Han slåss inte för något berättigat intresse.

Låt mig emellertid, herr talman, för att undanröja varje försök att misstänkliggöra mina ord säga, att jag självfallet menar detsamma som man gör t. ex. inom LO-rörelsen, att vi skall försöka finna adekvata sysselsättningar med hänsyn till varje individs förutsättningar och intressen. Men det är en sak, och det skall gälla för alla. Och då får vi inte monopolisera en del av löne marknaden för vissa grupper. Då skall vi hålla hela frågan öppen för en saklig analys. Då först kommer vi rätt.

För mig betyder det ingenting om någon är akademiker eller inte. Det som betyder något är vad man kan, vad man vill och vad man lämpar sig för.

Herr LIDGARD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte föra någon löneförhandling här med herr Persson i Stockholm. Det kan vi göra någon annanstans. Det hör inte hemma i denna diskussion.

Men jag vill fråga herr Persson: När vi talade om utbildningsexplosionen, varför sade ni socialdemokrater då aldrig att det kunde bli så som det nu har blivit? När ni stod här och slog er för bröstet, varför upplyste ni då inte om att det för de ungdomar som kände sig dragna till vidareutbildning skulle komma en arbetsmarknadssituation som innebar risk för att varannan eller var tredje av dem aldrig skulle få något jobb inom det område som de höll på att utbilda sig för? Varför sade ni inte det?

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (c):

Herr talman! Jag skall avslutningsvis anlägga några synpunkter och göra ett par kommentarer till vad inrikesministern sade tidigare.

Jag tyckte att inrikesministern var alltför optimistisk, när han bedömde dagens konjunkturbild. Jag tror tyvärr inte att vi kan vara lika optimistiska. Inrikesministern grundade sin optimism på två ting, dels på professor Börje Kraghs uttalande i går vid Sparbankernas banks bolagsstämma, dels på det förbättrade arbetsmarknadsläget inom byggsektorn. Jag har bara läst Börje Kraghs uttalande i en tidning, men jag har funnit att där finns en hel del reservationer. Professor Kragh säger följande, om nu tidningen återger rätt: "En inhemsk konjunkturförbättring verkar vara på gång för närvarande." Professor Kragh betonade dock att en förbättring beror på i vad mån arbetstidsförkortningen kompenseras med nyanställningar och menade att detta har skett i alltför liten utsträckning.

Vad sedan gäller det andra som inrikesministern grundade sina bedömningar på är det riktigt att arbetslösheten för gruppen träarbetare, rörarbetare, murare och betongarbetare har minskat med 2 265 man jämfört med förra året. Men om vi skall få den rätta bilden där måste vi också se efter hur många i denna grupp som fanns i beredskapsarbete för ett år sedan och hur många som finns i sådant arbete i dag. Då finns det bara siffrorna per den sista februari, men de skiljer sig troligen inte mycket från dagens siffror. I gruppen träarbetare, murare, betongarbetare m. fl., som det heter i arbetsmarknadsstatistiken, var för ett år sedan 1 905 personer sysselsatta i beredskapsarbete, medan det den sista februari i år var 6 516 personer i denna grupp som var sysselsatta i

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

beredskapsarbetare — alltså 4 611 fler i år än förra året. Arbetsmarknadssituationen är således bättre på grund av detta. Men det säger såvitt jag förstår inte att konjunkturbilden har förbättrats. De frågor man då måste ställa sig är: Hur blir sysselsättningsläget när man om någon månad kanske tvingas att dra in en del av beredskapsarbetena? Har vi sysselsättning i stället för dessa människor? Om inte och om pengarna då är slut, har vi då möjligheter att få fram mera pengar? Tyvärr tror jag inte vi kan vara så optimistiska. Men jag vill helt instämma med inrikesministern när han säger att det är farligt att sprida pessimism; vi bör tvärtom på allt sätt försöka vara optimistiska men grunda det på det faktiska läget.

Jag vill också understryka behovet av mer av halvskyddad sysselsättning. Jag vill även instämma i vad som har sagts här om värdet av de förbättringar som skett när det gäller statsbidragsgivningen för dessa platser. Jag ifrågasätter om man inte inom allmän förvaltning när man nu i landsting och kommuner börjar göra upp personalstater skulle kunna gå igenom på vilka områden man kan inrätta halvskyddade platser. Jag tror att det finns många områden där man skulle kunna placera människor i halvskyddad sysselsättning.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Jag skulle egentligen ha begärt ordet tidigare för en replik till herr Persson i Stockholm, som avfärdade vår motion 764. Jag vill nu i stället i slutet av debatten med några få ord framföra vad jag hade att säga.

I motionen ställs ett krav, och det var det herr Persson kritiserade, nämligen "att den lokala fackliga organisationen alltid beredes möjlighet att delta i förhandling om arbetsanvisning i vilket sammanhang den arbetssökande avböjt erbjudet arbete". Herr Persson säger att man då drar in okunnigt folk i jobbet och att detta är ett utslag av småaktighet och grupptänkande. Jag tycker att det är en konstig värdering av de lokala fackliga organisationerna. Jag tror inte att flertalet medlemmar delar hans värdering — tvärtom. Deras kritik riktar sig kanske mer mot de centrala organisationerna, dvs. förbunden. Men detta är inget att göra till föremål för en kammardebatt, utan jag tycker att herr Persson själv inom rörelsen skall klara upp detta uttalande om de lokala fackliga organisationerna.

Vad som är anmärkningsvärt är att herr Persson inte verkar vara medveten om att arbetslösa ofta anvisas arbeten på arbetsställen där det inte råder avtalsenliga förhållanden och ändå blir avstängda från a-kasseersättning. I den industri där jag arbetar — byggnadsindustrin — är det vanligt att man blir skickad till s. k. skuttar och egnahemsbyggare som erbjuder en kontant betalning allt i ett utan skatt, försäkring och annat som borde gälla. Även när man avvisar sådana arbetserbjudanden kan man bli avstängd. Det är detta vi har velat komma till rätta med. Det har i flera fall förekommit — detta har framgått bl. a. av uppgifter i pressen — att folk blivit skickade till mycket konstiga arbetsplatser där man kan förstå att de inte vill arbeta eller slutar redan efter någon dag när de märker att det råder en rad missförhållanden. Det är då inte för

mycket begärt att den lokala fackliga organisationen får delta i förhandlingarna. Det är alltså inte meningen att man skall vara med vid varje tillfälle utan endast då en arbetssökande har avböjt erbjudet arbete.

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Herr PERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vad jag slog fast, herr Olsson i Stockholm, var att det är helt orimligt att tänka sig att varje lokalorganisation i det här landet skall ha den överblick över näringslivet — olika yrken och allt — som krävs för att bedöma det här. Det är svårt för en arbetsförmedlare eller för ett arbetsförmedlarkollektiv, men de sysslar i alla fall professionellt med uppgiften, under det att varje styrelseledamot, t. ex. i en facklig organisation, är knuten till sitt speciella yrke.

En av svaghetererna med arbetslöshetsförsäkringen i dag är att den är uppbyggd på yrkeskårer och förbundsvis med litet olika praxis. Vart skulle det ta vägen, om man skulle låta avgörandet falla på varje lokal plats efter lokal bedömning, känsla för yrkesgemenskap och allt? Det går ju inte.

Slutligen, herr talman, säger herr Olsson att folk hänvisas till arbeten som inte är avtalsreglerade. Men författningen är sådan liksom också tillämpningen att man inte behöver ta något arbete som inte är i klass med för branschen gällande avtal. Vägrar man ta ett sådant arbete får man understöd utan minsta tvekan. Man kan t. o. m. vägra på mindre grava grunder och ändå få understöd. Den frågan har varit uppklarad ända sedan vi fick arbetslöshetskasseförsäkring i modern utformning.

Herr OLSSON i Stockholm (vpk):

Herr talman! Med anledning av det sista vill jag säga att herr Persson i Stockholm inte är riktigt underkunnig om hur det fungerar ute i det praktiska livet. Man behöver bara läsa i pressen vad som har berättats där om vissa händelser.

Vad beträffar den lokala fackliga organisationen står det att den skall delta i förhandling. Jag har ju den uppfattningen att de lokala fackliga organisationerna lika väl som förbundsorganisationerna har till uppgift att föra medlemmarnas talan och kämpa för dem. Men i det här fallet skall man alltså överlåta det enbart till överorgan. Det är alldeles uppenbart att en lokal facklig organisation måste ha bättre kännedom om orsakerna till att en som har blivit anvisad arbete avvisar detsamma. Organisationen kan bl. a. känna till arbetsgivaren sedan gammalt.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Vad utskottet anfört godkändes.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Vad utskottet anfört godkändes.

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Punkten 4

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	218
Nej	—	45
Avstår	—	3

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	135
Nej	—	126
Avstår	—	3

Herr Möller i Göteborg (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	220
Nej	—	42
Avstår	—	4

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Fredagen den
24 mars 1972

Anslag till
arbetsmarknad
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	187
Nej	...	74
Avstår	--	3

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	--	230
Nej	--	31
Avstår	--	2

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat.

Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 249
Nej — 13
Avstår — 3

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarbifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarbifallit reservationen nr 8 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarbifallit reservationens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 221
Nej — 42
Avstår — 3

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarbifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 11 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarbifallit reservationen nr 9 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarbifallit reservationens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 213
Nej — 44
Avstår — 9

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

reservationen nr 10 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 11 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarbifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarbifallit reservationen nr 11 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarbifaller ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	250
Nej	—	13
Avstår	—	2

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Den som vill att kammarbifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarbifallit reservationen nr 12 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarbifaller ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	250
Nej	—	13
Avstår	—	1

Mom. 15 - 17

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 18

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 13 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 18 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 13 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 140
Nej — 121
Avstår — 2

Mom. 19

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 14 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 14 av herrar Eriksson i Arvika och Ekinge.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 220
Nej — 38
Avstår — 3

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 15 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

*Anslag till
arbetsmarknad
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 4 mom. 21 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 15 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	201
Nej	—	57
Avstår	—	4

Mom. 22 och 23

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 18 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Eriksson i Arvika begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 5 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 18 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Eriksson i Arvika begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	136
Nej	—	121
Avstår	—	4

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 19 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 5 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 19 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	243
Nej	—	14
Avstår	—	5

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 5 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 20 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	136
Nej	—	125
Avstår	—	2

Mom. 4 -- 6

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 21 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 21 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Fredagen den
24 mars 1972

Anslag till
arbetsmarknad
m. m.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 8

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 22 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Kristinehamn begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 3 punkten 8 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 22 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Kristinehamn begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	246
Nej	—	13
Avstår	—	2

Mom. 2 — 5

Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till sammanträdet onsdagen den 5 april.

§ 5 Interpellation nr 101 om en översyn av mentalrätten m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr MÖLLER i Göteborg (fp), som yttrade:

Herr talman! Rättvisa och rättsenlighet för människorna vid mentalsjukdom eller ifrågasatt mentalsjukdom är en viktig fråga i ett rättssamhälle. Den gäller rättssäkerheten men dessutom den noggrannhet och omtanke som i humanitetens och den sociala omsorgens tecken alltid måste visas människorna.

Den sociala utstötningen är en välkänd mekanism i vårt samhälle — med orsaker alltifrån en häftig strukturrationalisering till mobbing. Jag vill fråga när det gäller i denna interpellation avsedda juridiska förhållanden om justitieministern är beredd att göra en samlad översyn av

mentalrätten, inklusive bestämmelser och administrativ praxis på detta område. Exempel på detta är att körkortsindragning kan fortsätta med motivering att vederbörande "nyligen" vårdats på mentalsjukhus – trots att sakkunnig läkare uttryckligen tillstyrkt att körkort inte bör indragas i det konkreta fallet – eller att läkarintyg vid persons statsanställning kan vara tillgängliga i efterhand för andra som önskar ta del därav.

Det behövs en total översyn av mentalrätten och praxis, eftersom den tillkommit vid olika tidpunkter, inte är konsekvent uppbyggd och framför allt i viktiga delar strider mot nuvarande kunskaper och uppfattningar om rehabilitering, vikten av positiv förstärkning i stället för utstötning och behovet av genuint rättsskydd med integritet för den enskilde.

Låt mig också ta upp ett speciellt förhållande som både är viktigt i sig självt och dessutom belyser rättssäkerhetsfrågorna för de mentalsjuka eller påstått mentalsjuka.

För de 300 000 tjänstemän som är statsanställda är det en viktig trygghetsfråga att de inte oriktigt kan avstängas från sin tjänst. De skall inte genom att t. ex. påstås ha en mental sjukdom kunna förlora sitt arbete, utan att läkarundersökning har skett i de laga former som är noggrant föreskrivna.

På den här punkten hade vi det upprörande s. k. Sellingfallet. Femton psykiater var till slut inkopplade i större eller mindre utsträckning. Som Svante Nycander påpekar i sin bok "Avskaffa rättspsykiatri", var det som upprörde så många i Sellingaffären just själva beslutet om sinnesundersökning, att detta medel kunde tillgripas för att söka oskadliggöra en motståndare i en konflikt.

Inte minst Sellingfallet föranledde ändringar i statstjänstemannalagen. År 1965 kom den nya lagen liksom statstjänstemannastadgan. De trädde båda i kraft den 1 januari 1966. Genom lagens § 27 och stadgans §§ 22–23 är noga fastlagt, hur läkarundersökning skall verkställas. Om sådan bedömes böra ske gäller, att "läkarundersökning utföres av läkare som medicinalstyrelsen utser". Det får alltså inte vara så att den myndighet hos vilken vederbörande är anställd själv utser läkare, t. ex. sin egen verksläkare, eftersom misstanke om heroendeförhållande och partiskhet i princip då alltid kan föreligga. Medicinalstyrelsen, numera socialstyrelsen, skall utse läkaren.

Det är detta som dess värre inte alltid skett. För att belysa principen vill jag nämna att så sent som 1969, alltså över tre år efter lagens tillkomst, blev en statsanställd högskolelärare vid en mellansvensk stad underkastad läkarundersökning på uppdrag av den myndighet där han var anställd – dvs. utan att socialstyrelsen hade fått utse läkaren. Vederbörandes trygghet och garantin för opartiskhet tillgodosågs alltså inte trots de nya bestämmelserna.

Jag vill därför också fråga statsrådet om han dels är medveten om att dylikt ägt rum, dels avser vidtaga åtgärder för att informationen om de nya reglerna bättre skall nå ut till myndigheter, sjukhus, läkare och andra berörda.

Den senare frågan, som gäller information, är av vikt inte minst därför att i ett av standardverken för upplysning i dessa frågor ges felaktiga

uppgifter. Jag åsyftar boken *Mentalsjukdomarna och lagen*. Den är i sina avsnitt skriven av olika personer som tillhör de namnkunnigaste på ifrågavarande medicinska område. På s. 16 står om statstjänstemäns tjänstgöringsförmåga följande:

"I olika författningar, Kungl. Maj:ts kungörelser den 18 juli 1935 (nr 459), den 22 februari 1935 (nr 52) och den 25 januari 1952 (nr 54), är stadgat om skyldighet för tjänstemän tillhörande civila statsförvaltningen, resp. lärare och präster att i vissa fall underkasta sig läkarundersökning." Alltså inget om 1965 års författningar som efter Sellingfallet ändrade på 1935 års författningar!

Och längre ner på samma sida heter det: "Undersökning enligt dessa författningar utförs av läkare som på Socialstyrelsens förslag anvisas av vederbörande myndighet, såvida inte verksläkaren utför undersökningen." Det är fel för det *är* socialstyrelsen som skall utse den läkare som skall göra huvudundersökningen.

Den här boken kom 1969. I den nya upplagan 1971 är den citerade texten oförändrad.

Jag har med detta exempel ordentligt velat redovisa hur förledande informationen kan vara, eftersom boken genom såväl sin titel som sina författare förmodligen användes som en populär upplysningskälla av myndigheter och medicinsk personal. Det kan då på denna punkt bli besvär, övergrepp och irreparabla tragedier för många statsanställda som inte får sina intressen tillgodosedda enligt gällande bestämmelser – om inte en effektiv information i motsatt riktning ges.

Med hänvisning till det anförda ber jag om kammarens tillstånd att till herr justitieministern få framställa följande interpellation:

1. Överväger statsrådet att göra en samlad översyn av viktiga delar av mentalrätten, inklusive den administrativa praxis som utbildats, för att öka rättstryggheten och minska de sociala utstötningsmekanismerna?

2. Vilka åtgärder överväger statsrådet för att informera myndigheter och läkare om de regler för statstjänstemän som gäller vid påstådd mentalsjukdom?

Denna interpellationsframställning bifölles.

§ 6 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 4–14 april 1972 för offentligt uppdrag i Genève.

Stockholm den 24 mars 1972

Allan Hernelius

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 7 Anmäldes och bordlades Kungl. Maj:ts proposition nr 49 med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370), m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr tredje vice talmannen VIRGIN (m), som yttrade:

Herr talman! Jag hemställer, att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner som bordlagts vid kammarens sammanträden onsdagen den 22 och torsdagen den 23 mars och i dag måtte med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det respektive propositioner kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

§ 9 Meddelande ang. motionstider m. m.

Herr TALMANNEN anförde:

Till kammarens ledamöter har utdelats en stencilerad sammanställning vari anges data för de sammanträden, då motioner sist må väckas i anledning av de till och med i dag, fredagen den 24 mars, avlämnade propositionerna.

Jag får vidare meddela, att de Kungl. Maj:ts propositioner som under tiden den 27–30 mars överlämnas till kammaren kommer att per post tillställas ledamöterna i den mån delningsupplaga föreligger. Propositionerna kommer dessutom att som vanligt utdelas i ledamöternas fack.

§ 10 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden:

Nr 13 i anledning av framställning från riksdagens förvaltningsstyrelse om anslag på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1971/72 till Den inre riksdagsförvaltningen: Utredning om riksdagens hus m. m.

Nr 14 i anledning av motion angående Sveriges Radios ensamrätt till tråd- och länköverföring av radio- och TV-program

Nr 15 i anledning av motion om förstärkt anonymitetsskydd vid anmälan om barnmisshandel

Finansutskottets betänkanden:

Nr 9 angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning år 1971 jämte förslag om disposition av riksbankens vinst

Nr 10 angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning budgetåret 1970/71

Nr 11 i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition 1972:1 behandlade för flera huvudtitlar gemensamma frågor jämte motion

Nr 12 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställning om ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret för myndigheter som bedriver uppdragsverksamhet

Nr 13 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1972/73 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Skatteutskottets betänkande:

Nr 13 i anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för arbetskläder

Justitieutskottets betänkanden:

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till åklagarväsendet, m. m.

Nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1972/73 till kriminalvården jämte motioner

Försvarsutskottets betänkanden:

Nr 10 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till vissa personer

Nr 11 med anledning av motion om ekonomisk gottgörelse åt Alf Oderstig

Nr 12 med anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:74 framlagda förslag till stat för förswarets fastighetsfond för budgetåret 1972/73

Socialförsäkringsutskottets betänkande:

Nr 12 i anledning av motion om slopande av ansökningsförfarandet för ålderspension

Utbildningsutskottets betänkanden:

Nr 4 i anledning av propositionen 1972:1 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1972/73 till högre utbildning och forskning jämte motioner

Nr 5 i anledning av propositionen 1972:1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till socialhögskolorna och journalisthögskolorna m. m. jämte motion

Nr 6 i anledning av propositionen 1972:1 i vad avser anslag för budgetåret 1972/73 till vissa för universitet och högskolor gemensamma ändamål jämte motion

Trafikutskottets betänkanden:

Nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1972/73 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställning rörande anslaget till transportstöd för Norrland m. m. för budgetåret 1972/73 jämte motioner

Nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställning rörande anslaget till transportstöd för Gotland för budgetåret 1972/73 jämte motioner

Nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:17 angående överlåtelse av staten tillhörig mark m. m.

Jordbruksutskottets betänkanden:

Nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1972/73 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen 1972:1 gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1972/73 i vad avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Nr 7 i anledning av motioner om stöd till jordbruk för investeringar i vissa rekreationsanläggningar m. m.

Nr 8 i anledning av motioner om bevarande av odlad och odlingsbar mark

§ 11 Anmälades och bordlades följande motioner:

Nr 1509 av herr *Henmark m. fl.*

Nr 1510 av herr *Hovhammar m. fl.*

Nr 1511 av herr *Nordgren m. fl.*

avlämnade i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 33 med förslag till riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentpolitik m. m.

Nr 1512 av herr *Fagerlund m. fl.* avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 47 angående åtgärder för möbelindustrin, snickeriindustrin m. fl.

Nr 1513 av herr förste vice talmannen *Bengtson m. fl.* avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 61 med förslag till lag om ändring i ölförsäljningsförordningen (1961:159), m. m..

Nr 1514 av herr *Winberg m. fl.* avlämnad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 67 med förslag till vissa åtgärder mot narkotikamissbruket, m. m.

§ 12 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 142 Herr *Pettersson* i Lund (s) till herr kommunikationsministern angående obligatorisk användning av säkerhetsbälte:

Vilka slutsatser drar kommunikationsministern för Sveriges del av de ur trafikolycksfallssynpunkt mycket positiva erfarenheterna av lagstiftning om obligatorisk användning av säkerhetsbälte i Australien?

Nr 143 Herr *Enskog* (fp) till herr industriministern angående den fortsatta verksamheten inom SMT Machine Company AB:

Hur bedömer statsrådet möjligheterna för SMT Machine Company AB att fortsätta sin verksamhet med tanke på uppgifterna om en förlust på 33 milj. på en omsättning på 56 milj. kr.?

Nr 49

Fredagen den
24 mars 1972

Nr 144 Herr *Werner* i Tyresö (vpk) till herr försvarsministern angående förekomsten av åsiktsregistrering inom krigsmakten:

Vilka instruktioner har givits för åsiktsregistrering inom krigsmakten och vilka åtgärder har vidtagits för dessas efterlevnad?

Nr 145 Herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr finansministern om ökad skattebefrielse för invalidfordon:

Ämnar finansministern framlägga förslag om att skattebefrielse för invalidfordon skall gälla alla handikappade som är beroende av fordonet oavsett om den handikappade har förvärvsarbete eller ej?

Nr 146 Herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr civilministern angående remisstiderna för översiktliga planförslag:

Anser statsrådet att aktuella remisstider för stora översiktliga planförslag är tillräckliga?

Nr 147 Herr *Olsson* i Kil (fp) till herr försvarsministern angående närvaro av säkerhetspersonal vid fackliga sammankomster:

Vilken uppfattning har försvarsministern om det lämpliga i att säkerhetspersonal från polisen och försvarsstabens säkerhetsavdelning är närvarande vid sammankomster av facklig karaktär?

Nr 148 Herr *Svensson* i Eskilstuna (s) till herr försvarsministern angående förekomsten av åsiktsregistrering inom försvaret, m. m.:

Vill försvarsministern med anledning av påståenden om åsiktsregistrering inom försvaret medverka till sådana åtgärder att full klarhet vinnes om att gällande lag följes och respekten för den s. k. värnpliktsriksdagen som instrument för de värnpliktigas deltagande i opinionsbildningen i försvarsfrågor upprätthålles?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 15.13.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Fredagen den 24 mars

Herr talmannen 85

- ” tredje vice talmannen 3
- ” Ekinge (fp) 34, 37, 53, 59
- ” Eriksson i Arvika (fp) 12, 30, 33, 43
- ” Eriksson i Bäckmora (c) 59
- ” Fagerlund (s) 23, 32, 34, 36, 67
- ” Gernandt (c) 60
- ” Gustavsson i Alvesta (c) 71
- ” Holmqvist, inrikesminister 39, 45
- ” Jadestig (s) 57
- ” Johansson i Simrishamn (s) 50, 53, 56
- ” Levin (fp) 64
- ” Lidgard (m) 68, 70, 71
- ” Lorentzon (vpk) 20, 31, 44
- ” Magnusson i Kristinehamn (vpk) 46
- ” Möller i Göteborg (fp) 54, 56, 82
- ” Nilsson i Tvärålund (c) 15, 29, 33, 43
- ” Nordgren (m) 18, 31
- ” Olsson i Stockholm (vpk) 72, 73
- ” Oskarson (m) 37, 42, 46
- ” Persson i Stockholm (s) 65, 67, 69, 70, 73
- ” Romanus (fp) 48, 52
- ” Virgin, tredje vice talman (m) 85

